

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag
miljøvernavdelingen

FORVALTNINGSPLAN FOR STORE ROVDYR OG KONGEØRN I NORD-TRØNDELAG

Sølibinna fotografert 13. oktober 1998. Den første bjørnebinna som er observert ynglende i Norge sør for Finnmark etter 1973.

Foto: Paul Harald Pedersen

RAPPORT NR. 2 - 2000

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag
miljøvernavdelingen

FORVALTNINGSPLAN FOR
STORE ROVDYR OG KONGEØRN

I

NORD-TRØNDELAG

RAPPORT NR. 2 - 2000

STEINKJER

NOVEMBER 2000

ISSN 0800 3432

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag

miljøvern avdelingen

R A P P O R T

2 - 2000

TITTEL Forvaltningsplan for store rovdyr og kongeørn i Nord-Trøndelag	DATO: 29.11.2000
FORFATTER Paul Harald Pedersen	ANT. SIDER: 84
AVDELING/ENHET Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, miljøvern avdelingen og landbruksavdelingen	ANSV. SIGN: SK og BH
EKSTRAKT Fra og med 1991-1999 har bestandsanslaget for bjørn med aktivitet i Nord-Trøndelag økt fra 7 dyr til minimum 21 dyr. Det er observert bjørn i et økende antall kommuner i fylket. I perioden 1990-1995 ble det årlig registrert binne med årsunger eller ettårsunger. Det foreligger ingen dokumentasjon på at ungene som ble observert i denne perioden er født i Nord-Trøndelag. Våren 1998 ble den første bjørnebinna (Sørlibinna), som er registrert ynglende i Norge sør for Finnmark etter fredningen av bjørn i 1973, dokumentert ynglende med 3 unger i Sørli i Lierne kommune. I 1998 og 1999 er det dokumentert minimum 2 (reproduserende) binner i Nord-Trøndelag og sannsynligvis minimum 3 reproduserende binner. Forvaltningen har ut fra overordnede mål og bestandssituasjonen satt som mål at det i år 2010 skal være minimum 6 reproduserende "norske" binner innen kjerneområdet for bjørn i Nord-Trøndelag/Nordland. Bestanden av jerv i Nord-Trøndelag er i 1999 registrert og vurdert til minimum 25 jerver. Dette er en økning på 5 dyr sammenlignet med 1992. Forvaltningens overordnede mål for jervebestanden er at den opprettholdes på samme nivå som i dag og at det bør sikres reproduksjon hos jerv. Registreringer av familiegrupper av gaupe vinteren 1995-1996 ga grunnlag for å beregne bestanden av gaupe i Nord-Trøndelag til 20 familiegrupper og 121 gauper i januar før kvotejakten i 1996. I 1999 ble gaupebestanden registrert til 16 familiegrupper og 96 gauper i januar før kvotejakten i 1999. Forvaltningens overordnede mål er å redusere gaupebestanden noe sammenlignet med nivået i januar 1999. Dette slik at bestandens størrelse og fordeling blir slik at det er tilstrekkelig med å felle 10-15 gauper årlig for å holde bestanden på et noenlunde stabilt nivå, men lavere nivå enn i siste 3-årsperiode. Dette på en slik måte at gaupebestanden blir noenlunde stabil, og at skadene på sau og rein forårsaket av gaupe ikke blir høyere enn det nivået de lå på i årene før 1994. I Nord-Trøndelag registreres det i dag år om annet bare enkeltdyr som streifdyr av ulv. Innledningsvis i kommende planperiode vil det forvaltningsmessige prioriterte arbeidet i Nord-Trøndelag bestå i å delta i å sikre at ulv kan etablere seg i Norge. I og med at forvaltningsmålet om etablering av 8-10 familiegrupper i Sør-Skandinavia sannsynligvis nås allerede i løpet av vinteren 2000-2001 må det samtidig i Nord-Trøndelag forberedes et rasjonelt og effektivt opplegg for felling av skadegjørende ulv og lisensjakt på ulv.	

STIKKORD

Nord-Trøndelag
Forvaltningsplan, mål og virkemidler
Bjørn, jerv, gaupe, ulv, kongeørn
Kjerneområde
Sau, rein, elg, rådyr, hjort
Bestand, Skader, Erstatning, Informasjon
Forebyggende tiltak mot skader
Samarbeidspartnere

Forord

Rovdyrregistreringer og skadedokumentasjon i regi av fylkesmannens miljøvernavdeling har pågått siden 1986. Resultatene av dette arbeidet fram til 1990 er tidligere publisert i rapporter i miljøvernavdelingens rapportserie.

Denne rapporten er forslag til forvaltningsplan for store rovdyr og kongeørn i Nord-Trøndelag. Med store rovdyr menes i denne sammenheng artene bjørn, jerv, ulv og gaupe. Planen gir en oversikt over nasjonale mål og føringer, avgrensingen av kjerneområdet for bjørn i Nord-Trøndelag, bestandssituasjonen for de store rovdyrene og kongeørn i Nord-Trøndelag og det er foretatt en beskrivelse av andre brukerinteresser, med særlig vekt på konfliktgrad og konfliktpotensial med bufe- og tamreinnæringen. Det er ellers i planen angitt operative mål for forvaltningen av de store rovdyr og kongeørn i Nord-Trøndelag og presentert prioriterte virkemidler for å nå målene. Planen har et tidsperspektiv på 10 år.

Forvaltningsplanen er omforent mellom fylkesmannens miljøvernavdeling og fylkesmannens landbruksavdeling.

Arbeidet med forvaltningsplanen har skjedd i nært samråd med berørte parter. Dette har foregått på den måten at innholdet i planen underveis i arbeidet er drøftet med Det regionale rovviltutvalg i Nord-Trøndelag (RRU), Gaupenemnda for Nord-Trøndelag og Fosen og De kommunale viltorgans arbeidsutvalg i Nord-Trøndelag (KVA). Disse organ har fortløpende kommet med innspill til planen, og det er innen de rammer som er gitt for arbeidet med planen, så langt som mulig forsøkt å ta hensyn til de enkelte innspill. Ingen av de tre nevnte organ har følt det nødvendig å ha egne protokolltilførsler til forvaltningsplanen slik den nå foreligger. Innholdet i planen er dessuten forsøkt koordinert med Kontaktutvalget for rovviltforvaltning i Nordland og fylkesmannen i Nordland gjennom et eget møte og løpende kontakt. Planen er i tillegg forsøkt koordinert med fylkesmannen i Sør-Trøndelag.

Representanter fra organisasjonene/etatene i de nevnte tre utvalg vil i forbindelse med høringen av forvaltningsplanen komme med sine kommentarer til planen. Det må derfor i den forbindelse presiseres at planen slik den foreligger, er forvaltningens vurdering av de mål og virkemidler som bør gjelde for forvaltningen av bjørn, jerv, ulv og gaupe i Nord-Trøndelag.

Rapporten er skrevet av viltforvalter Paul Harald Pedersen, som også har vært redaktør for rapporten. Det er imidlertid gitt skriftlige bidrag fra reindriftsagronom Harald Sletten til kapittel 5.2. Reindriftsnæringen og fra fylkesagronom Johan Helge Sandberg til kapitlene 5.1. Bufenæringen og 5.4. Lokalsamfunn. Førstekonsulent Kjartan Knutsen har bidratt med skriftlige justeringer til kapitlene 4.2, 4.3 og 4.4. Rovviltkonsulent Jens Thomas Sagør, som deltok i første fase av arbeidet med Utkast til Forvaltningsplan for store rovdyr i Nord-Trøndelag, jfr. rapport nr. 5, 1996 fra fylkesmannen i Nord-Trøndelag, miljøvernavdelingen, har gjennom dette arbeidet bidratt noe til kapittel 4.1. Bidragene fra de enkelte kan være redigert og omarbeidet slik at teksten best mulig harmonerer med resten av dokumentet. Vassdragsforvalter Karstein Kjølstad og førstekonsulent Morten Osen hos fylkesmannen i Nord-Trøndelag har bidratt med hjelp til produksjon av figurer til rapporten.

Steinkjer, november 2000

Svein Karlsen
fylkesmiljøvernsjef

Bjarne Haug
landbruksdirektør

Innholdsfortegnelse

Side

SAMMENDRAG.....	6
1. INNLEDNING.....	12
2. NASJONALE MÅL OG FØRINGER.....	14
3. AVGRENSING AV KJERNEOMRÅDET.....	17
4. BESTANDSSITUASJONEN FOR STORE ROVDYR OG KONGEØRN.	19
4.1 HISTORIKK OG DAGENS BESTANDSSITUASJON FOR BJØRN I NORD-TRØNDELAG.	19
4.2 HISTORIKK OG DAGENS BESTANDSSITUASJON FOR JERV I NORD-TRØNDELAG.	23
4.3 HISTORIKK OG DAGENS BESTANDSSITUASJON FOR GAUPE I NORD-TRØNDELAG.	25
4.4 HISTORIKK OG DAGENS BESTANDSSITUASJON FOR ULV I NORD-TRØNDELAG.	27
4.5 HISTORIKK OG DAGENS BESTANDSSITUASJON FOR KONGEØRN I NORD-TRØNDELAG.	28
5. BESKRIVELSE AV ANDRE BRUKERINTERESSER, MED SÆRLIG VEKT PÅ KONFLIKTGRAD OG KONFLIKTPOTENSIAL MED BUFE- OG TAMREINNÆRING.	31
5.1 BUFENÆRINGEN	31
5.2 REINDRIFTSNÆRINGEN.....	37
5.3 JEGER- OG JAKTINTERESSENE.....	41
5.3.1 <i>Elg</i>	41
5.3.2 <i>Rådyr</i>	45
5.3.3 <i>Hjort</i>	47
5.4. LOKALSAMFUNN.	48
6. OPERATIVE MÅL FOR ROVVILTFORVALTNINGEN I NORD-TRØNDELAG.	50
6.1. BJØRN.....	50
6.2. JERV.....	51
6.3. GAUPE.....	52
6.4. ULV.....	53
6.5. KONGEØRN.....	54
6.6. TAP AV SAU.....	54
6.7. TAP AV REIN.....	55
7. PRIORITERTE VIRKEMIDLER FOR Å NÅ MÅLENE.....	56
7.1. SKADEDOKUMENTASJON.....	56
7.1.1. <i>Kontaktnett for rovviltregistreringer og skadedokumentasjon</i>	56
7.1.2. <i>Konklusjon</i>	57
7.2. BESTANDSREGISTRERING.....	57
7.2.1. <i>Bestandsregistreringer basert på innkomne tilfeldige meldinger</i>	57
7.2.2. <i>Sporregistrering av jerv</i>	58
7.2.3. <i>Ynglehøregistrering hos jerv</i>	58
7.2.4. <i>Registrering av familiegrupper hos gaupe</i>	59
7.2.5. <i>Spesielle bjørneregistreringer og radiomerking av bjørn</i>	60
7.2.6. <i>Kartlegging av hekkelokaliteter og hekkende par kongeørn</i>	61
7.2.7. <i>Konklusjon</i>	61
7.3. ERSTATNING.....	62
7.3.1. <i>Skader på sau</i>	62
7.3.2. <i>Skader på tamrein</i>	63
7.3.3. <i>Konklusjon</i>	65
7.4. FOREBYGGENDE TILTAK MOT ROVVILTSKADER PÅ SAU OG TAMREIN.....	65
7.4.1. <i>Tiltak rettet mot sau</i>	66
7.4.2. <i>Tiltak rettet mot rein</i>	67
7.4.3. <i>Tiltak rettet mot rovdyr</i>	69
7.4.4. <i>Konklusjon</i>	73
7.5. SAMRÅD OG SAMARBEID MED BERØRTE PARTER.....	74
7.5.1. <i>Konklusjon</i>	77
7.6. INFORMASJON.....	77
7.6.1. <i>Konklusjon</i>	78
8. LITTERATUR.	80
V E D L E G G.....	84

Sammendrag.

De fire store rovdyrartene bjørn, jerv, ulv og gaupe forvaltes i dag med bakgrunn i behandlingen av Stortingsmelding nr. 35 (Miljøverndepartementet 1996-97) Om rovviltforvaltning. Hovedformålet i rovviltforvaltningen er å sikre overlevelsen av bestander av bjørn, jerv, ulv og gaupe på lang sikt. Innenfor denne rammen skal det arbeides for at de skader disse rovviltartene volder bufe- og tamreinnæring blir minst mulig. Forvaltningen skal være differensiert slik at hensynet til vern av rovviltbestandene og hensynet til beitebruk vektlegges forskjellig i ulike områder og for de ulike rovviltarter.

De fire store rovdyrartene bjørn, jerv, ulv og gaupe ble i perioden 1992 til 1997 forvaltet med bakgrunn i behandlingen av Stortingsmelding nr. 27 (Miljøverndepartementet 1991-1992) Rovviltmeldingen.

Etter behandlingen av St. meld. nr. 35 (1996-97) Om rovviltforvaltning oversendte DN brev av 20. mai 1998 til fylkesmannen, hvor det ble lagt føringer på videreutviklingen av det foreliggende *Utkast til Forvaltningsplan for store rovdyr i Nord-Trøndelag*, som forelå i juni 1996, jfr. rapport nr. 5 – 1996, *Utkast til Forvaltningsplan for store rovdyr i Nord-Trøndelag*.

Omkring 1850 var det en tetthet av bjørn opp mot 23 bjørner pr. 1.000 km². Dette er en langt høyere tetthet enn hva en finner i reproduksjonsområdet for bjørn i Jämtland/Herjedalen i dag. Både i Sverige og Norge opplevde man en sterk nedgang i bjørnepopulasjonene fram mot århundreskiftet, og bjørnen var så godt som utryddet i Nord-Trøndelag i 1905. Fra 1905 og fram til 1970-årene var det kun sporadiske observasjoner av bjørn i Nord-Trøndelag. I 1973 ble bjørn fredet i Norge. Fra og med 1991-1999 har bestandsanslaget for bjørn med aktivitet i Nord-Trøndelag økt fra 7 dyr til minimum 21 dyr, samt at det er observert bjørn i et økende antall kommuner. I perioden 1990-1995 er det årlig registrert binne med årsunger eller ettårsunger. Dette i størrelsesordenen en til to observasjoner årlig. Det foreligger imidlertid ingen dokumentasjon på at ungene som ble observert i denne perioden er født i Nord-Trøndelag. Våren 1998 ble den første bjørnebinna (Sørlibinna), som er registrert ynglende i Norge sør for Finnmark, dokumentert ynglende med 3 unger i Sørli i Lierne kommune. I 1998 og 1999 ble det dokumentert minimum 2 (reproduserende) binner i Nord-Trøndelag og sannsynligvis minimum 3 reproduserende binner i Nord-Trøndelag.

Forvaltningen har ut fra overordnede mål og bestandssituasjonen satt som mål at det i år 2010 skal være minimum 6 reproduserende "norske" binner innen kjerneområdet i Nord-Trøndelag/Nordland. Med "norske" binner menes det binner som har størstedelen av sitt aktivitetsområde i Norge, dvs mer enn 50% av sitt aktivitetsområde i Norge. Dette tallet er basert på at vi har en tett utveksling av bjørn med Sverige. Dette er et resultatmål for perioden 2000-2010.

Jervebestanden var større i forrige århundrede og avtok i Nord-Trøndelag fram mot 1980. I 1982 ble jerven fredet i hele landet. Det har ikke vært noen store endringer i jervebestanden i Nord-Trøndelag i perioden 1987-1992. Bestanden i 1992 ble anslått til 20 jerver. I de senere årene er det observert en liten økning i jerveaktivitet i den sørøstlig og vestlige delen av fylket. Bestanden av jerv i Nord-Trøndelag er i 1999 registrert og vurdert til minimum 25 jerver. Dette er en økning på 5 dyr sammenlignet med 1992.

Forvaltningens overordnede mål for jervebestanden er at den opprettholdes på samme nivå som i dag, dvs minimum 25 jerver, og at det bør sikres reproduksjon hos jerv. Registreringer

av familiegrupper av gaupe vinteren 1995-1996 har gitt grunnlag for å beregne antallet familiegrupper og antallet gauper i Nord-Trøndelag i januar før kvotejakten i 1996 til 20 familiegrupper av gaupe og 121 gauper. I 1999 ble gaupebestanden registrert til 16 familiegrupper og 96 gauper i januar før kvotejakten i 1999. Kvotejakt på gaupe ble innført fra 1994.

Forvaltningens overordnede mål er å redusere gaupebestanden noe sammenlignet med nivået i januar 1999. Dette slik at bestandens størrelse og fordeling blir slik at det er tilstrekkelig med å felle 10-15 gauper årlig for å holde bestanden på et noenlunde stabilt nivå, men lavere nivå enn i siste 3-årsperiode. Dette på en slik måte at gaupebestanden blir noenlunde stabil, og at skadene på sau og rein forårsaket av gaupe ikke blir høyere enn det nivået de lå på i årene før 1994. Dette betyr en gaupebestand i størrelsesorden 60-90 gauper i januar før jakt.

Ulvebestanden i Nord-Trøndelag ble kraftig redusert fra 1846 og fram til midten av 1870-årene. Etter århundreskiftet har ulven med få unntak vært borte fra Nord-Trøndersk natur. I Nord-Trøndelag registreres det i dag år om annet bare enkeltdyr som streifdyr av ulv. Ulven ble totalfredet i Norge fra 1971.

Innledningsvis i kommende planperiode vil det forvaltningsmessige prioriterte arbeidet i Nord-Trøndelag bestå i å delta i arbeidet med å sikre at ulv kan etablere seg i Norge. I og med at forvaltningsmålet om etablering av 8-10 familiegrupper i Sør-Skandinavia sannsynligvis nås allerede i løpet av vinteren 2000-2001, må det samtidig i Nord-Trøndelag forberedes et rasjonelt og effektivt opplegg for felling av skadegjørende ulv og lisensjakt på ulv

Kongeørn ble totalfredet i Norge i 1968. Dette samtidig med at havørn også ble fredet samme år. Bestanden av kongeørn i Norge var i 1977 estimert til 250-500 par og i 1998 til 773-1.072 par. Dette viser at det i denne 20-årsperioden har vært en betydelig økning i kongeørnbestanden i Norge.

Utbetalte skuddpremier i Nord-Trøndelag for felte ørn i sum i perioden fra 1846 og fram til totalfredningen i 1968 gir en god indikasjon på utviklingen av kongeørnbestanden i Nord-Trøndelag fram til fredningen. I perioden 1846-1865 ble det årlig utbetalt skuddpremier for mellom 198 (1850) – 1.534 (1853) ørner, mens fra og med 1951 og fram til fredningen i 1968 lå de årlige registrerte fellingstallene mellom 0-5 ørner i sum. Dette indikerer at bestanden av kongeørn i Nord-Trøndelag i 1968 var svært glissen. I 2000 anslår fylkesmannen hekkebestanden av kongeørn i Nord-Trøndelag til minimum 60 par, hvorav 37 par er betraktet som sikre par og 63 par som sannsynlig bestand. Dette ut fra registreringer gjennom lokalkjente kontaktpersoner over en årrekke.

Med bakgrunn i en betydelig usikkerhet omkring dagens bestand av hekkende par av kongeørn og at tapene på rein og sau forårsaket av kongeørn ikke synes å være betydelig i dag, er det ikke konkret tatt stilling til bestandsmålet angitt i antallet hekkende par kongeørn i Nord-Trøndelag. Det bør i derfor i de kommende år settes av ressurser for å øke registreringsaktiviteten på dette området.

Dersom det i et område, på besetningsnivå eller i et beiteområde, oppstår et totaltap som overstiger et nivå på 8-10% for søyer og lam, vil området bli definert som et "problemområde". Med totaltap menes her summen av tap som skyldes alle ulike tapsårsaker inkludert eksempelvis rovvilt, sykdom hos søyer og lam, ulykker og eventuelle andre årsaker. Fra det øyeblikk at området, som kan omfatte en eller flere besetninger blir definert som et "problemområde", vil det i det aktuelle området/besetningen(e) bli gjennomført en mer total bedriftsanalyse av forholdene knyttet til tapsårsakene. Dette for å

kunne være i stand til å iverksette de mest effektive tiltakene for å redusere tapene, jfr. blant annet kapittel 7. Innhold og oppfølging av en slik bedriftsanalyse må avklares nærmere i et samarbeid mellom fylkesmannen og sauenæringen..

Slik som for søyer og lam ovenfor skal et reinbeitedistrikt/område/reinflokk defineres som et "problemområde" når totaltapet hos rein overstiger 15%. Med totaltap menes også her summen av tap som skyldes alle ulike tapsårsaker inkludert rovvilt, sykdom hos rein, ulykker og eventuelle andre tapsårsaker. Fra det øyeblikk et område blir definert som et "problemområde", vil det i reinbeitedistriktet/området/reinflokken bli gjennomført en total bedriftsanalyse av forhold som har betydning for tapene. Innholdet og oppfølgingen av en slik bedriftsanalyse må avklares nærmere i samarbeid mellom fylkesmannen og reindriftsnæringen. Målet er å kunne iverksette de riktige tiltakene for å kunne redusere tapene, jfr. blant annet kapittel 7.

Sauehold er en typisk deltidsproduksjon og produksjonen av sauekjøtt foregår for en stor del på bruk med relativt lite dyrka jord. I denne situasjonen inngår utmarksbeite som en vesentlig del av forgrunnlaget på de fleste bruk. Sauen kan gjøre et småbruk dobbelt så stort som disponibelt innmarksbeite tilsier ved omfattende utnyttelse av utmarksbeite. Fra 1990 og fram til 1996 økte antallet saueholdere noe i Nord-Trøndelag, for så å gå noe ned igjen i 1997, 1998 og 1999. Antallet vinterfora sau har imidlertid økt i samme periode. Økningen har vært sterkest de tre siste årene. Ved årsskiftet 1994/1995 var det registrert totalt 41.417 vinterfora sau og 759 sauebruk i Nord-Trøndelag, mens det ved årsskiftet 1999/2000 var registrert 45.999 vinterfora sau og 782 sauebruk i fylket. Ved årsskiftet 1999/2000 var det innenfor de kommuner som omfattes av kjerneområdet for bjørn i Nord-Trøndelag registrert 311 produsenter med totalt 20.685 vinterfora sau. Dette betyr at 40% av saueprodusentene og 45% av antallet vinterfora sau i Nord-Trøndelag har tilhold i kommuner som omfattes av innenfor kjerneområdet for bjørn i Nord-Trøndelag. Verdal og Steinkjer, hvor begge kommunene har deler av sitt areal innenfor kjerneområdet for bjørn, er i dag de to største sauekommunene i Nord-Trøndelag, med henholdsvis 4.674 vinterfora sau og 4.413 vinterfora sau. Dette er en økning på 1.125 vinterfora sau (32%) i Verdal fra 1994 da kjerneområdet for bjørn ble opprettet, og en økning på 1.001 vinterfora sau (29%) i Steinkjer i samme periode. I løpet av 1995 ble tre sauebruk (577 vinterfora sau) i Holandsfjellet i Lierne, p.g.a. gjentatte store tap av sau grunnet bjørn, omstilt til melkeproduksjon. I 1996 ble enda et sauebruk i Lierne omstilt til melkeproduksjon (112 vinterfora sau). Denne utviklingen har fortsatt slik at i 1998 omstilte ytterligere 2 sauebruk i Lierne til melkeproduksjon (215 vinterfora sau). I 1999 har 2 sauebrukere i Lierne fått melkekvote med tanke på omstilling til melkeproduksjon (245 vinterfora sau) fra 2000 og en med tanke på annen omstilling (114 vinterfora sau). I tillegg foreligger det søknad fra en saueholder i tillegg (10 vinterfora sau). Antallet vinterfora sau i Lierne som pr. i dag er omstilt til melkeproduksjon eller annen omstilling er totalt 1.263, dvs 34% av antallet vinterfora sau i Lierne før omstillingen til melkeproduksjon.

I ett eller flere av årene 1993-1999 er det gitt erstatning til saueeierne for sau drept av rovvilt i 20 av fylkets 24 kommuner. I 1993 ble det totalt utbetalt kr. 2.460.000 i Nord-Trøndelag, i 1994 kr. 2.630.000, i 1995 kr. 3.255.000, i 1996 kr. 4.019.000, i 1997 kr. 3.180.000, i 1998 kr. 4.922.000 og i 1999 kr. 4.730.000. Lierne er den kommunen som er hardest rammet når det gjelder skader av rovvilt på sau, og det er bjørn som er den dominerende skadevolderen. I 1999 ble det i Lierne gitt erstatning for totalt 966 sau drept av rovvilt, hvorav 730 sau drept av bjørn. I 2000 ble erstatningene i Lierne redusert til å omfatte totalt 522 sau drept av rovvilt, hvorav 445 sau drept av bjørn.

Nord-Trøndelag reinbeiteområde er oppdelt i seks reinbeitedistrikt. Det totale antall rein i Nord-Trøndelag pr. 01.04.1998 er 13.917 fordelt på 38 driftsenheter. Dette er en økning på

1.564 rein sammenlignet med 1996. Det er tidligere beregnet at 13.500 rein vil være et optimalt reintall i fylket. Det er Østre Namdal reinbeitedistrikt som har flest rein (4.063 stk), mens Låarte reinbeitedistrikt har færrest rein (1.506 stk.).

Den totale effekt av den skade jerv og gaupe påfører reindriftnæringen i enkelte reinbeitedistrikt i Nord-Trøndelag, har ført til et høyt konfliktnivå mellom reindrift og jerv/gaupe. Avstanden mellom antall rein savnet og antallet rein erstattet som drept av rovvilt var tidligere særdeles stor. Dette har endret seg vesentlig de senere år. I reindriftsåret 1994-95 ble det savnet 3.715 rein i Nord-Trøndelag og erstattet 657, dvs 18% av det antallet rein som var savnet, mens dette tallet hadde økt til over 50% (52%) i reindriftsåret 1998/99. I 1999/00 ble det erstattet 1898 rein, dvs 40% av det totale antall rein som var savnet.

Både elg- og hjortebestanden i Nord-Trøndelag er rekordstor i dag. Med unntak av Otterøy i Namsos kommune forekommer hjorten i små bestander. I 1999 ble det i fylket som helhet felt 226 hjorter. Det er bare kommunene Steinkjer, Verdal, Snåsa, Grong, Overhalla og Høylandet som har forekomster av hjort og som samtidig har areal innenfor kjerneområdet for bjørn. Beregninger av elgbestandens utvikling viser at elgbestanden er stabilisert i løpet av de siste 3-4 årene. Det felte antall elger i Nord-Trøndelag i 1999 (4.866 stk.) representerer 630.000 kg elgkjøtt. Til sammenligning høstes det årlig i Nord-Trøndelag 140.000 kg reinkjøtt og 880.000 kg sauekjøtt. Dette indikerer at det jaktbare viltet, som i dag årlig høstes i Nord-Trøndelag representerer en betydelig kjøttverdi sammenlignet med disse to næringene. I de kommuner, som har areal som omfattes av kjerneområdet for bjørn, ble det i 1999 felt 2.455 elger. Det betyr at mer enn halvparten av det totalt antall felte elger i Nord-Trøndelag i 1999 ble felt i kjerneområdekommuner. Det er i Lierne det oftest observeres bjørn i Nord-Trøndelag i dag. Til tross for dette har elgbestanden og elgavskytningen økt betydelig også i denne kommunen etter 1970. I 1971 ble det felt 53 elger, i 1980 150 elger, i 1993 310 elger og i 1999 221 elger. Elgbestanden i Lierne er i dag i sterk vekst.

Vi kjenner i dag ikke til omfanget av den totale bjørnepredasjonen på elg. Det er imidlertid estimert at bjørnepredasjonen på elgkalver er gjennomsnittlig 22%, og at bjørn fortrinnsvis tar den ene av elgkalvene i et tvillingsett. Dette er imidlertid registrert i et område med stor tetthet av bjørn. Den foreløpige konklusjonen er likevel at elgen kan være viktigere for bjørnens populasjonsdynamikk enn omvendt. Det er heller ikke grunn til å anta at en etablering av 6 reproduserende "norske" binner innenfor kjerneområdet i Nord-Trøndelag/Nordland innen år 2010 vil ha noen stor negativ betydning for elgbestanden i dette området. Med bakgrunn i dagens kunnskap om gaupepredasjon på hjortekalv, er det vanskelig å si noe om omfanget av slik predasjon. I hvilken grad gaupa i denne forbindelse vil være konkurrent til hjortejegerne er derfor vanskelig å besvare. Det kan imidlertid antas at store hannauger vil kunne påvirke en hjortebestand så mye lokalt i enkelte områder at hjortejegerne får en mindre hjortekvote å jakte på.

Rådyret er, slik som elgen etablert i samtlige kommuner i Nord-Trøndelag. I 1999 ble det felt 1.218 rådyr i Nord-Trøndelag. Dette er en svak økning sammenlignet med 1998 da det ble felt 1.139 rådyr. 1993, da det ble felt 2.964 rådyr, er foreløpig det året da det ble felt flest rådyr i fylket. Fram til 1995 var rådyrbestanden i Nord-Trøndelag rekordstor på 1990-tallet. I de kommuner som har areal som omfattes av kjerneområdet for bjørn ble det i 1999 felt 192 rådyr.

Med bakgrunn i den kunnskap som vi har om bestandsforholdene for gaupe i forhold til den aktuelle byttedyrsituasjon, må vi regne med at gaupa vil påvirke rådyrbestanden i Nord-Trøndelag. Dette vil føre til at rådyrbestanden i enkelte perioder og områder vil bli merkbart redusert. Gaupeundersøkelsene som pågår i Hedmark viser at en gjennomsnittsgaupe i

Hedmark dreper og spiser ca. 30 rådyr i løpet av et år. Omfanget av reduksjonen vil være avhengig av gaupebestandens størrelse i forhold til rådyrbestanden. Gaupa vil derfor være en reel konkurrent til jegerne.

Det er vanskelig å forutse hvilke konsekvenser rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag vil ha for de enkelte lokalsamfunn. Det er imidlertid grunn til å tro at rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag, med de mål og virkemidler som er angitt, vil kunne få betydning for folks bruk av utmarka til generelt friluftsliv på forskjellige måter. Ferdsel i utmark hvor det er rovvilt, kan for enkelte gi utrygghet, men for andre ekstra spenning og utgangspunkt for mulighet til en sterkere naturopplevelse. Det bør være en utfordring å legge til rette for at dette elementet som et delgrunnlag for folks naturopplevelse blir tatt i bruk som en del av markedsføringen av de mest aktuelle områder i Nord-Trøndelag i turistmessig sammenheng.

Rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag, med de mål og virkemidler som er angitt, vil være en faktor som har betydning for nedlegging/flytting av sauehold og reindrift, og derigjennom også kan få betydning for nærings- og samfunnsliv i områder med store rovdyr. Det er imidlertid svært sterke krefter som befolkningens egendynamikk og situasjonen på det nasjonale arbeidsmarkedet, samt den nasjonale distriktpolitikken som i grove trekk påvirker befolkningsmønsteret. Den generelle landbrukspolitikken vil i en slik sammenheng sannsynligvis bety mye for det framtidige befolkningsmønsteret.

De prioriterte virkemidlene for å nå de nevnte målene for rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag er økt satsing på:

- Bestandsregistrering av de store rovdyrene bjørn, jerv, ulv og gaupe med blant annet spesiell vekt på sporregistrering av bjørn og radiomerking av bjørn, sporregistrering av jerv, ynglehireregistrering av jerv og registrering av familiegrupper hos gaupe.
- Bestandsregistrering av kongeørn med blant annet spesiell vekt på kartlegging av hekkelokaliteter og hekkebestand.
- Skadedokumentasjon ved hjelp av det etablerte rovviltkontaktnettet i Nord-Trøndelag.
- Forbedring av erstatningsbehandlingen for skader på sau forvoldt av rovvilt og endring av gjeldende erstatningsordning for skader på rein forvoldt av rovvilt.
- Forebyggende tiltak mot rovviltskader rettet mot sau innenfor kjerneområdet for bjørn med særlig vekt på ekstraordinært tilsyn av sau, forsinket slipp av sau om våren, tidlig nedsanking av sau om høsten til blant annet inngjerdete innmarksområder og utmarksområder, omstilling til et mer konsentrert sauehold gjennom sommerperioden, bruk av halsklaver uten radiosender på lam mot gaupeskaader i besetninger både innenfor og utenfor kjerneområdet, flytting av spesielt utsatte sauebesetninger ut av kjerneområdet eller til områder innenfor kjerneområdet som erfaringsmessig er mindre utsatt for rovviltskader. Det anses som viktig at de positive resultatene og erfaringene fra prosjektet "Gjeting og bruk av vokterhunder i Lierne", som ble gjennomført i perioden 1997-1999, blir tatt vare på, videreført og videreutviklet inn i det praktiske saueholdet i Lierne og gjerne også andre områder hvor sau/bjørn-konflikten er stor. Det må i denne sammenheng også legges vekt på å effektivisere denne driftsformen, slik at kostnadene blir lavest mulig og akseptable. Med bakgrunn i den kompetanse i gjeting av sau og bruk av vokterhunder som er utviklet i prosjektet "Gjeting og bruk av vokterhunder i Lierne", er det etter fylkesmannens oppfatning svært viktig å bygge opp lokal kompetanse på dette felt. Fylkesmannen anbefaler dessuten en videreføring av prøveprosjektet med delegert myndighet til Lierne kommune i tilknytning til forvaltning av forebyggende tiltak mot rovviltskader. Dette for

totalt en samlet periode på 4 år, dvs. ut 2001. Etter denne 4-årsperioden bør det gjennomføres en evaluering av prosjektet.

- Forebyggende tiltak mot rovviltskader rettet mot rein med spesiell vekt på intensiv gjeting av rein i kalvingsperioden og fram til 20. september, flytting av rein med bil fra sommerbeite til vinterbeite og tilbake for spesielt utsatte reinflokker, flytting av rein til mindre rovviltutsatte vinterområder, utprøving av halsklaver uten radiosender på rein mot gaupe-skader og gjennomføring av veieprogram for reinsimlene.
- Forebyggende tiltak mot rovviltskader på sau og rein rettet mot rovviltet med særlig vekt på redusert terskel for felling av skadegjørende bjørn sammenlignet med i dag utenfor kjerneområdet, redusert terskel for felling av skadegjørende hannbjørn innenfor kjerneområdet ved at Direktoratet for naturforvaltning gir fylkesmannen i Nord-Trøndelag en mer fleksibel betinget skadefellingstillatelse med muligheter for større handlefrihet, og hvor det forutsettes benyttet de to engasjerte bjørnejegere i samarbeid med lokale bjørnejegere både utenfor og innenfor kjerneområdet, redusert terskel for felling av skadegjørende jerv sammenlignet med i dag utenfor kjerneområdet og en fastsettelse av gaupekvoten slik at en større del av kvoten blir felt i de deler av Nord-Trøndelag hvor skadene på sau og tamrein er størst.
- Avvente gjennomføringen og resultatet av evaluering av ordningen med regionale rovvilt nemnder på landsbasis før det tas standpunkt til spørsmålet om framtidig organisering av rovvilt nemnder på regionalt nivå.
- I de nærmeste år bør det satses sterkere på ulike informasjonstiltak gjennom blant annet veiledning, formidling fagmøter, kurs og seminarer for å øke kunnskapsgrunnlaget og kompetansenivået på det mer regionale og lokale nivå (kommunenivået) når det gjelder store rovdyr og forhold knyttet til disse. Media burde også i sterkere grad tas i bruk som kunnskaps- og kompetansekanal i denne sammenheng. I dette ligger det at det kanskje er naturlig å benytte seg av ”den norske hjorteviltforvaltningsmodellen”, hvor kunnskaps- og kompetanseutvikling har vært grunnlaget for at de sentrale myndigheter har kunnet legge opp til en betydelig myndighetsoverføring fra det sentrale nivå til det regionale og det kommunale nivå.

Det vises for øvrig til kapittel 7 for en mer detaljert beskrivelse av de virkemidler som det satses på å prioritere for å nå målene.

1. Innledning.

I brev av 8. februar 1995 fra Miljøverndepartementet (MD) til Direktoratet for naturforvaltning (DN) omtales arbeidet med forvaltningen av bjørn og jerv i kjerneområdene. MD mener at det bør være et siktemål at de forvaltningsplaner som fylkesmennene skal lage forslag til, følger et enhetlig opplegg. Blant de forhold som må tas opp i forvaltningsplanene er bruken av skadefelling som virkemiddel for å håndtere konflikter. MD viser i denne forbindelse til Rovviltmeldingen der nasjonal politikk på dette området er oppsummert (s 7): "I kjerneområdene vil det bli lagt vekt på å sikre artenes muligheter for reproduksjon (yngling) og overlevelse. Det vil likevel bli tillatt å felle enkeltdyr som gjør vesentlig skade på bufe og tamrein, forutsatt at rovviltbestandene ikke settes i fare." MD fremhever at aktuelle forvaltningstiltak i kjerneområdene vil fortsatt dreie seg om utstrakt bruk av skadeforebyggende tiltak, lisensjakt på jerv og i særlige tilfeller skadefelling av bjørn, i tillegg til omfattende bestandsregistrering og skadedokumentasjon. Et annet forhold som MD peker på i tilknytning til forvaltningen av kjerneområdene er opprettelsen av lokale, rådgivende utvalg med representanter for ulike parter som er berørt av rovviltforvaltningen. Det presiseres at utvalgene er ment å ha en rådgivende funksjon i forbindelse med utvelgelse og utforming av forebyggende tiltak, ved framtidig evaluering av kjerneområdegrensene og ved utformingen av forvaltningsstrategier for kjerneområdene. MD har tro på at det lokale, rådgivende utvalg kan bli en positiv bidragsyter i rovviltforvaltningen. MD finner det således naturlig at utkast til forvaltningsplan for kjerneområdet tas opp til drøfting i det rådgivende utvalg. I den forbindelse bør det tilstrebes å komme fram til et samstemt forslag som fylkesmannen kan fremme for DN.

I brev av 8. september 1995 fra DN til blant andre Fylkesmannen i Nord-Trøndelag omtales blant annet omfanget og avgrensningen av arbeidet med forvaltningsplanen, samarbeidet med berørte parter om forvaltningsplanen, dialog, kommunikasjon og lokal medvirkning som en del av forvaltningsstrategien. Vedlagt brevet fra DN er det oversendt en skisse til hva slags innhold en forvaltningsplan bør ha.

Med denne bakgrunn for arbeidet med Forvaltningsplanen for Nord-Trøndelag forelå *Utkast til Forvaltningsplan for store rovdyr i Nord-Trøndelag* i juni 1996, jfr. rapport nr. 5 – 1996 fra fylkesmannens miljøvernnavdeling i Nord-Trøndelag. Denne omfatter gaupe og ulv i tillegg til bjørn og jerv. Dette ble gjort fordi gaupa er svært sentral i arbeidet med de store rovdyr i Nord-Trøndelag, jf kapitlene 4.3, 6.3, 7.3 og 7.4.3. Utkastet til Forvaltningsplan for store rovdyr i Nord-Trøndelag ble oversendt DN den 2. juli 1996.

I oversendelsesbrevet til DN heter det blant annet at ulike aspekt og ulike synspunkter i tilknytning til forvaltningsplanen har vært drøftet med Samarbeidsutvalget for rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag i 4 møter i perioden 3. november 1995 til 12. juni 1996. Fra 12. juni 1996 trakk utvalget seg fra samarbeidet med fylkesmannen og ønsket å stå fritt til Utkastet til forvaltningsplan i forbindelse med en senere høring av utkastet til Forvaltningsplan. Utkastet til Forvaltningsplan var omforent mellom fylkesmannens miljøvernnavdeling og fylkesmannens landbruksnavdeling. Representanter fra organisasjonene i Samarbeidsutvalget vil i forbindelse med høringen av forvaltningsplanen komme med sine kommentarer til planen. Det må derfor presiseres i den forbindelse at planen, slik den forelå, var forvaltningens vurdering av de mål og virkemidler som burde gjelde for forvaltningen av bjørn, jerv, gaupe og ulv i Nord-Trøndelag.

Etter behandlingen av St. meld. nr. 35 (1996-97) Om rovviltforvaltning oversendte DN brev av 20. mai 1998 til fylkesmannen, hvor det ble lagt føringer på videreutviklingen av det foreliggende *Utkast til Forvaltningsplan for store rovdyr i Nord-Trøndelag*.

I nevnte brev fra DN heter det blant annet:

”Som det er gjort rede for i St.meld.nr. 35, fant DN i samråd med Miljøverndepartementet og Landbruksdepartementet at det ville være lite hensiktsmessig å gjennomføre en prosess med høring og godkjenning av de innsendte planutkast samtidig med at forslag til nye tiltak og virkemidler ble forelagt Stortinget. Planutkastene ble imidlertid brukt som viktige bidrag til meldingsarbeidet, og et sammendrag av samtlige er gjengitt som vedlegg 5 i meldingen. Vi finner grunn til å understreke at det omfattende arbeidet med sammenstilling av datagrunnlag, analyser og vurderinger som ble gjort i fylkene var av helt sentral betydning for de vurderinger og forslag som ble framlagt av regjeringen. Det nedlagte arbeidet vil selvsagt også være et viktig grunnlag for videreutviklingen av planene.

Ettersom Stortinget i 1997 har tatt stilling til både overordnede mål, tiltak og virkemiddelbruk innenfor rovviltforvaltningen, finner ikke DN grunn til å gi en detaljert tilbakemelding på hvert av de innsendte planutkastene fra 1996. Vi viser derfor til stortingsdokumentene og forutsetter at de føringer som ligger i disse innarbeides gjennom det videre arbeid med forvaltningsplanene.

.....

Fylkesmannens arbeid med forvaltningsplanen må løses gjennom et nært samarbeid mellom miljøvernavdelingen og landbruksavdelingen.

.....

Arbeidet med forvaltningsplanen må skje i nært samråd med berørte parter. Den viktigste arena for dette samarbeidet vil være rovviltutvalget i fylket, jf St.meld.nr.35 kap. 7.2.4.4. og 8.2. Direktoratet vil understreke betydningen av at råd fra utvalget vektlegges, selvsagt under forutsetning av at disse ligger innenfor rammene av vedtatt nasjonal politikk.”

Forvaltningsplanen er diskutert med det regionale rovviltutvalg i Nord-Trøndelag (RRU), gaupenemnda for Nord-Trøndelag og Fosen og de kommunale viltorgans arbeidsutvalg i Nord-Trøndelag (KVA). Den er dessuten koordinert med kontaktutvalget for rovviltforvaltning i Nordland, fylkesmannen i Nordland og fylkesmannen i Sør-Trøndelag.

2. Nasjonale mål og føringer.

De fire store rovdyrartene bjørn, jerv, gaupe og ulv ble i perioden 1992 til sommeren 1997 forvaltet med bakgrunn i Stortingsmelding nr. 27 (Miljøverndepartementet 1991-1992), Rovviltmeldingen.

Fra høsten 1997 og i dag forvaltes de fire store rovdyr med bakgrunn i Stortingsmelding nr. 35 (1996-97) Om rovviltforvaltning. Ved behandlingen av stortingsmeldingen om rovviltforvaltningen i 1997, St. meld. nr. 35 (1996-97) Om rovviltforvaltning, bestemte Stortinget enda en gang at det overordnede mål for forvaltningen av artene bjørn, jerv, ulv og gaupe er å sikre levedyktige bestander av disse artene i Norge Videre er det en målsetting å begrense de skader som forårsakes av store rovdyr mest mulig.

I Rovviltmeldingen understrekes det at det skal holdes fast ved de rammer for forvaltningen av de store rovdypene som er gitt i norsk miljøvernlovgivning og i internasjonale avtaler som Norge har slutta seg til. I St. meld. nr. 35 Om rovviltforvaltning kapittel 2.1 rammer for rovviltforvaltninga heter det blant annet:

"Det framgår av Bernkonvensjonen at kvart einskilt partsland på sjølstendig grunnlag pliktar å halde ved lag levedyktige bestandar av artar som er omfatta av konvensjonen og som naturleg finst innanfor landet sine grenser. Det framgår vidare at partslanda pliktar å samarbeide der dette er føremålstenleg, og særleg der dette kan auke effektiviteten av tiltak som er gjort i høve til konvensjonen. Dette tilseier m.a. at samarbeid over landegrensene bør finne stad i tilfelle der vedtak om forvaltning eller vern fatta på nasjonalt nivå ikkje kan sjåast på som tilstrekkeleg for å sikre at ein art overlever. For Noreg sitt vedkommande vil samarbeid med grannelanda styrke forvaltninga av dei store rovdypa, utan at dette svekker våre eigne plikter i høve til dei enkelte artane. Det blir ikkje sett som legitimt å basere seg på at ein art finst og overlever på grunn av at grannelandet eller –landa ivaretek sine plikter, utan at ein sjølv følgjer opp innanfor eigne grenser. Konvensjonen om biologisk mangfald (Biodiversitetskonvensjonen) inneheld ikkje like spesifikke plikter som Bernkonvensjonen med omsyn til vern av enkelte artar, men har likevel fleire føresegner som er relevante i høve til forvaltninga av dei store rovdypa. Mellom anna inneheld konvensjonen plikter om, så langt råd og føremålsteneleg er, å halde ved lag levedyktige bestandar av artar, ta vare på leveområda deira, og å fremje oppatbygging av truga artar.

Rovviltforvaltninga må også sjåast i samanheng med at Noreg har slutta seg til den politiske erklæringa og handlingsplanen frå Toppmøtet om verdas matvaretryggleik i Roma i november 1996, der det mellom anna er lagt vekt på at ein må fremje ei bærekraftig utvikling av landbruket i lågproduktive så vel som i høgproduktive område. Samstundes er det understreka at ei utnytting av ressursane i landbruket i ein brei samanheng som grunnlag for økonomisk utvikling, sysselsetting, busetting m.v. er viktig i ein langsiktig politikk for matvaretryggleik.

Som sentrale politiske dokument for utforming av rovviltforvaltninga i framtida, legg regjeringa til grunn St. meld. nr. 27 (1991-92) "Om forvaltning av bjørn, jerv, ulv og gaupe", St. prp. nr. 8 (1992-93) "Om retningslinjer for landbrukspolitikken", St. prp. nr. 72 (1995-96) "Om jordbruksoppgjøret 1996" og St. meld. nr. 28 (1991-92) "En bærekraftig reindrift", og Stortinget si handsaming av desse. Det er et viktig siktemål å kombinere den framtidige rovviltforvaltninga med tiltak som gir grunnlag for ein aktiv jordbruksproduksjon og reindrift basert på bruk av beiteressursane i utmarka."

I innstillingen fra energi- og miljøkomiteen om rovviltforvaltning St. meld. nr. 35 (1996-97), Innst. S. nr. 301 om overordnede rammer for rovviltforvaltningen heter det blant annet:

”Departementet viser til at de overordnede rammene for rovviltforvaltningen er gitt i norsk miljøvernlovgivning og i de internasjonale avtalene som Norge har sluttet seg til. Dette er:

- Bernkonvensjonen,*
- Biodiversitetskonvensjonen,*
- Den paneuropeiske biodiversitets- og landskapsstrategien,*
- Washingtonkonvensjonen (CITES),*
- Europarådskonvensjonen om vern av produksjonsdyr,*
- Erklæring om matvaretrygghet,*
- ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater.”*

En hovedintensjon i det norske lovverket på miljøvernsektoren og i internasjonale avtaler som Bernkonvensjonen, er altså å sikre samtlige arter som naturlig finnes i norsk natur. Av Bernkonvensjonen, slik som nevnt ovenfor, går det ellers fram at hvert enkelt deltakerland på selvstendig grunnlag plikter å ha levedyktig bestander av arter som omfattes av konvensjonen og som naturlig finnes innenfor landets grenser. Det går også fram av konvensjonen at deltakerlandene plikter å samarbeide der dette er formålstjenlig, og særlig der dette kan øke effektiviteten av tiltak som er gjort i henhold til konvensjonen. Dette understrekes også med hensyn til vern av genetiske ressurser, nærmere beskrevet i rapporten fra Verdenskommisjonen for miljø og utvikling (Miljøverndepartementet 1988-1989). I rapporten fra FN-konferansen om miljø og utvikling i Rio De Janeiro (Miljøverndepartementet 1992-1993) understrekes også dette.

Ovennevnte føringer angående forvaltningen av de store rovdyr forutsettes koordinert med innholdet i ILO-konvensjonen nr. 169 om urbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater. Norge ratifiserte ILO-konvensjonen i 1990. Denne konvensjonen pålegger staten både forvaltningsrettslige og materielle plikter i forholdet til samene.

Som en oppfølging av Stortingets vedtak om rovviltpolitikken i 1997 er flere forvaltningstiltak blitt gjennomført, og det er nok også riktig å si at utformingen av rovviltpolitikken fra 1997 er blitt mer konkret og avklart sammenlignet med de politiske føringene for perioden 1992-97.

Kjerneområdene for jerv i Nord-Trøndelag, Nordland og Troms ble opphevet. Dette fordi Stortinget er av den oppfatning at jervebestanden fra Nord-Trøndelag og nordover kan forvaltes uten et kjerneområde. Forvaltningen i disse områdene skal legges opp slik at bestandstettheten av jerv og reproduksjonen i disse områdene skal være minst på 1997-nivået. Det skal gjennomføres bestandsregulering av jerv innenfor det opprettholdt kjerneområdet for jerv i Sør-Norge ved mer enn 8-10 registrerte ynglinger årlig.

De etablerte kjerneområdene for bjørn ble opprettholdt ved Storingsbehandlingen i 1997. Bestandene av bjørn skal etableres i levedyktige bestander i Nord-Trøndelag/Nordland og Hedmark, mens bjørnebestanden skal ha en naturlig utvikling i de tre andre kjerneområdene.

Forvaltningsmålet for ulv er at det skal etableres 8-10 familiegrupper i Sør-Skandinavia, men at det ikke skal etableres ulv i områder med samisk reindrift.

Det skal ikke etableres gaupe i områder som det i dag ikke er etablert gaupe eller der gaupe fins i lav bestand og som samtidig har tette bestand av bufe og tamrein.

Etter 1997 er det fastsatt forskrift om forsøk med regionale rovvilt nemnder, om lisensjakt på jerv og om kvotefri jakt på gaupe, jfr. forskrift fastsatt av Direktoratet for naturforvaltning den 7. november 1997. I Nord-Trøndelag er det på forsøksbasis derfor etablert gaupenemnd for Nord-Trøndelag og Fosen.

Gaupenemnda skal fatte vedtak om årlig fellingskvote, fastsette innenfor hvilke områder kvotejakta kan foregå og fordele den fastsatte kvote på hensiktsmessige jaktregioner. Nemndas vedtak skal bygge på den til enhver tid tilgjengelige kunnskap om biologiske og bestandsmessige forhold og om skadesituasjonen. Gaupenemnda skal også fatte vedtak om bruk av midler til forebyggende tiltak mot gaupeskader, dvs disponering av den rammebevilgning som stilles til disposisjon for fylket til dette formål. Slike vedtak fattes etter innstilling fra det rådgivende rovviltutvalget i fylket.

Det regionale rovviltutvalget i Nord-Trøndelag ble etablert i januar 1998. Dette utvalget ble etablert etter at samarbeidsutvalget for rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag ble lagt ned i desember 1997. Det regionale rovviltutvalget i Nord-Trøndelag er i første rekke ment å skulle sikre en bredere medvirkning og ansvarliggjøring i forvaltningen lokalt fra organisasjonene på fylkesnivå og andre berørte parter.

Det regionale rovviltutvalget i Nord-Trøndelag er, foruten å være beslutningsmyndighet ved tildeling av midler til forebyggende tiltak mot rovviltskader, et rådgivende utvalg for regional statlig forvaltning. I St. meld. nr. 35 står det at dette medfører at utvalget må kunne ta opp et hvert spørsmål som er relevant i forhold til regional rovviltforvaltning. Under dette gjelder selvsagt også spørsmål om konsekvenser av nasjonal politikk. Videre står det i stortingsmeldingen at rovviltutvalget selvfølgelig må arbeide innenfor rammene av nasjonal politikk. Følgende arbeidsoppgaver er tillagt utvalget:

- beslutningsmyndighet ved tildeling av midler til forebyggende tiltak
- bidra til gjensidig informasjonsutveksling
- delta i utarbeidelse og gjennomføring av regionale forvaltningsplaner for rovvilt
- gi tilbakemelding til sentrale styresmakter om effekter av nasjonal politikk
- gi råd om fordeling av kvote ved kvotejakt og lisensjakt.

Dyrevernemndene er statlige nemnder oppnevnt av fylkesmannen. Nemnda har vedtakskompetanse etter dyrevernavloven. Nemnda skal veilede dyreeier i dyrevernavloven og nemnda kan gi pålegg om tiltak for å rette på dyrevernmessige forhold. Vedtakene rettes primært mot den som eier dyrene, eller har dyr i sin varetekt.

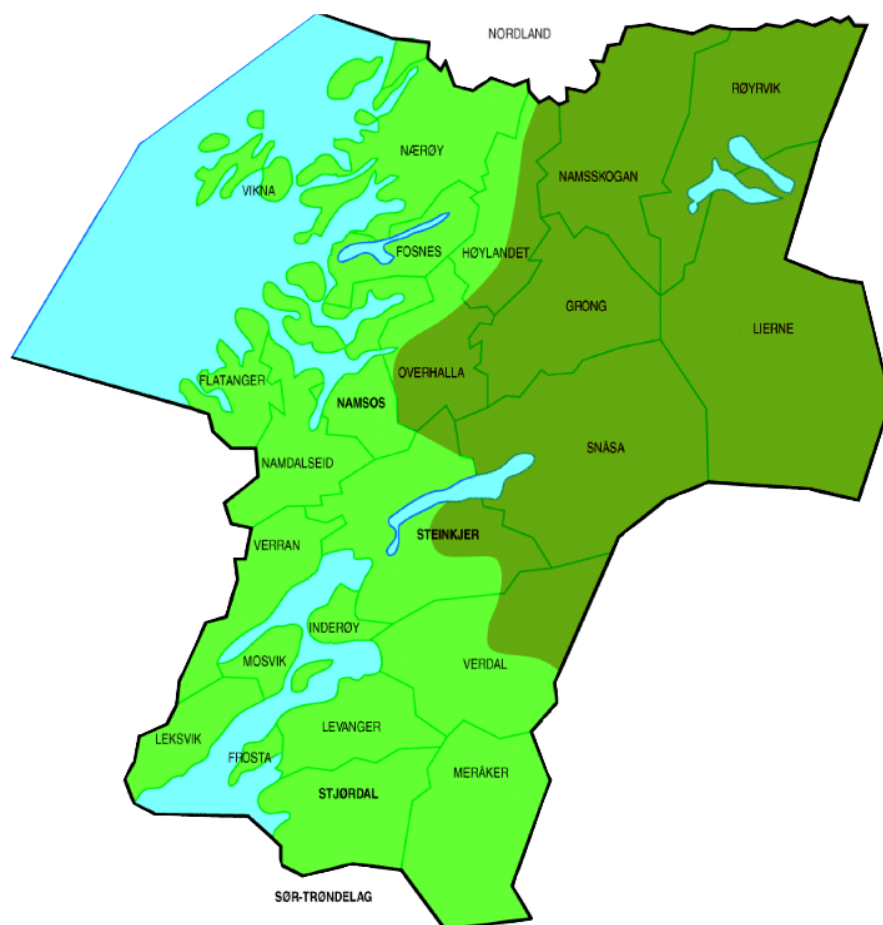
3. Avgrensning av kjerneområdet.

Stortinget hadde ved behandlingen av Rovviltmeldingen i 1992 vedtatt at det overordnede mål for forvaltningen av bjørn, jerv ulv og gaupe var å sikre langsiktig levedyktige bestander av disse artene i Norge. Gjennom behandlingen av Rovviltmeldingen hadde Stortinget videre vedtatt at hele eller deler av leveområdene til et utvalg av Norges samlede bestander av bjørn og jerv, skulle forvaltes som kjerneområder.

Kommunal- og miljøvernkomiteen viste i sin innstilling (Innst. S. nr. 182 1991-92) om Rovviltmeldingen til at "det under høringene er påpekt at definisjonen av kjerneområder kan tolkes svært vidt, og skaper stor usikkerhet. Det er behov for konkretisering og nærmere avgrensning". Komiteen uttalte videre:

"I departementets brev av 24. april d.å. er det presisert at det skal fastsettes administrative grenser for de områder som skal forvaltes som kjerneområder, og at Miljøverndepartementet/Direktoratet for naturforvaltning vil fastsette disse grensene, etter forutgående drøftinger med regionale miljøvern- og landbruksmyndigheter. Komiteen vil peke på at også lokale representanter bør få anledning til å uttale seg."

I forskrift fastsatt ved kgl. res. av 9. juli 1993, rundskriv nr. 3/1993 fra DN, om forvaltning av bjørn, jerv, ulv og gaupe heter det, i § 2 om fullmakter, at DN kan gi nærmere bestemmelser og retningslinjer om forvaltningen, herunder om forvaltningen innenfor og utenfor administrative forvaltningsenheter for artene (Kjerneområder).

Figur 3.1.
Kjerneområdet for bjørn i Nord-Trøndelag. Kjerneområdet for jerv, som var identisk med kjerneområdet for bjørn, ble opphevet i 1997, mens kjerneområdet for bjørn ble opprettholdt med de grenser som vist.

I brev av 30. april 1993 fra DN til Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, foreslo DN etablering og avgrensning av et kjerneområde for bjørn og jerv i Nord-Trøndelag. Fylkesmannen fikk i oppdrag å utrede samt fremme forslag til endelig avgrensning og konkretisering av retningslinjer for forvaltningen av bjørn og jerv innenfor det administrative kjerneområdet for disse artene i Nord-Trøndelag. Fylkesmannen gjennomførte en omfattende prosess med møter og drøftelser med de berørte parter i Nord-Trøndelag. Det ble blant annet etablert et eget kontaktutvalg for gjennomføring av dette arbeidet. Etter at disse drøftelsene var gjennomført laget fylkesmannen et nytt forslag til avgrensning av det administrative kjerneområdet for bjørn og jerv i Nord-Trøndelag med tilhørende retningslinjer. Dette forslaget ble av fylkesmannen sendt på høring til samtlige berørte parter i Nord-Trøndelag. Etter at høringsrunden var gjennomført, fremmet fylkesmannen den 24. januar 1994 sitt forslag til avgrensning av kjerneområdet for bjørn og jerv i Nord-Trøndelag med tilhørende retningslinjer for forvaltningen av kjerneområdet. Forslaget til retningslinjer for forvaltningen av bjørn og jerv innenfor det administrative kjerneområdet for disse artene i Nord-Trøndelag går fram av vedlegg 1. Fylkesmannens forslag ble sendt til DN.

I brev av 24. juni 1994 fra MD til blant andre Fylkesmannen i Nord-Trøndelag ble det fastsatt administrative grenser for kjerneområder for bjørn og jerv i Norge, deriblant Nord-Trøndelag. I en pressemelding av samme dato om saken heter det blant annet:

"Miljøverndepartementet har i dag fastsatt administrative grenser for fem kjerneområder for bjørn og tre kjerneområder for jerv. Med dette er ett av hovedpunktene i St.meld nr. 27(1991-92) om forvaltning av bjørn, jerv, ulv og gaupe (Rovviltmeldingen) fulgt opp.

Kjerneområdene tar utgangspunkt i områder der det allerede finnes rovdyr, dvs områder med faste bestander der reproduksjon kan påvises, samt områder der artene viser stor aktivitet, forekommer regelmessig og hvor yngling er sannsynlig.

Hensikten med kjerneområdene er å sikre de store rovdyra reproduksjons- og overlevelsesmuligheter for derigjennom å legge forholdene til rette for langsiktig levedyktige bestander. Terskelen for å få innvilget fellingstillatelse på skadegjørende individer av bjørn og jerv vil være høyere innenfor enn utenfor kjerneområdene. Samtidig vil kjerneområdene være prioriterte områder i forhold til målsettingen om et lavest mulig skadeomfang, dvs at innsatsen på skadeforebyggende tiltak, både administrativt og økonomisk i størst mulig grad vil bli konsentrert om kjerneområdene."

Slik som tidligere nevnt ble kjerneområdene for jerv i Nord-Trøndelag, Nordland og Troms opphevet ved behandlingen av stortingsmeldingen om rovviltforvaltningen i 1997, St.meld.nr. 35 Om rovviltforvaltningen, jfr. kapittel 2. Kjerneområdet for bjørn ble imidlertid opprettholdt med den avgrensning i Nord-Trøndelag, slik som vist foran.

4. Bestandssituasjonen for store rovdyr og kongeørn.

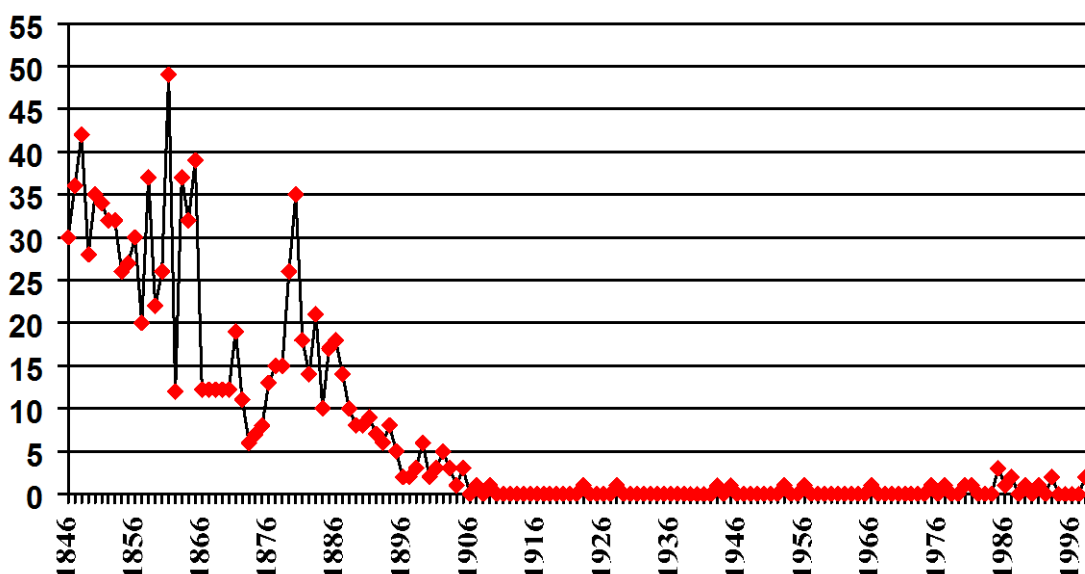
Det kan være vanskelig å beskrive bestandsstørrelsen og bestandsutviklingen hos bjørn, jerv, gaupe, ulv og kongeørn på en tilfredsstillende måte. I de oversikter som er beskrevet nedenfor i kapitlene 4.1, 4.2, 4.3, 4.4 og 4.5 har sin bakgrunn i det beste som forskningen til enhver tid har presentert. I disse kapitlene er det derfor lagt vekt på å oppgi litteraturhenvisninger.

4.1 Historikk og dagens bestandssituasjon for bjørn i Nord-Trøndelag.

Bjørnen (*Ursus arctos*) var inntil forrige århundre utbredt over de fleste områder i Norge og Sverige, og sammenlignet med i dag var det store bjørnepopulasjoner i begge land. Nyere forskning anslår at antall bjørn i Norge og Sverige var henholdsvis 3100 og 1600-1700 rundt 1850. I Nord-Trøndelag var det på denne tid en tetthet av bjørn opp mot 23 bjørn/1000 km², noe som er langt høyere enn hva en finner i reproduksjonsområdet for bjørn i Jämtland/Herjedalen i dag. I begge land opplevde man imidlertid en sterk nedgang i bjørnepopulasjonene fram mot århundreskiftet, og bjørnen var så godt som utryddet i Nord-Trøndelag i 1905. I Sverige overlevde en liten restpopulasjon nær grensen til Nord-Trøndelag, jf figur 4.1. Nedgangen i bjørnepopulasjonen kan illustreres ved figur 4.2, som viser en stor reduksjon i antall fellingene av bjørn i Nord-Trøndelag fra midten av forrige århundre og fram mot århundreskiftet.

Figur 4.1. Utbredelsen av bjørn i Skandinavia i 1910-20. Bestandene vist i svart har overlevd til i dag. (Swenson m.fl. 1994)

Figur 4.2. Fellingsstatistikk for bjørn i Nord-Trøndelag i perioden 1846-1999.

Fra 1905 og fram til 70- årene var det kun sporadiske observasjoner av bjørn i Nord-Trøndelag. Til tross for at bjørnen ikke ble fredet før i 1973, ble det felt svært få bjørner innenfor fylkets grenser i perioden 1905-1972. Bjørnepopulasjonene som overlevde i Sverige har vokst kontinuerlig fra omkring 1940 og fram til i dag (Swenson m.fl. 1994). Utover 70- og 80-tallet økte antall observasjoner av bjørn i Norge, noe som var et resultat av at bjørn fra de voksende svenske populasjonene innvandret til Norge. Fellingsstatistikken viser også en økning for vårt fylke etter fredningen i 1973. Det er felt totalt 20 bjørner, 15 hannbjørner og 5 binner, i Nord-Trøndelag etter 1973, jf tabell 7.1.

Det har knyttet seg stor usikkerhet omkring bestandsanslag for bjørn i Nord-Trøndelag og i Norge som helhet. Siden 1965 og fram til i dag er det blitt foreslått en rekke ulike anslag for vår bjørnestamme. De siste offisielle anslagene skiller seg imidlertid mye fra de som man antok som riktige på 80-tallet og begynnelsen av 90-tallet. Fra studier i perioden 1978-1982 ble antall bjørn i Norge anslått til minimum 57-230 individer, noe som senere (1983-1986) ble redusert til minimum 96-123 dyr. I 1994 antas det at det i gjennomsnitt kun oppholdte seg 20-25 bjørner i Norge. Våren 1996 er det beregnet at det var 26-55 bjørner i gjennomsnitt i Norge totalt. Det rette antallet antas å ligge noe nærmere det lave estimatet enn det høye. 18-34 av disse anslås å være i Norge utenom Finnmark (Swenson & Sandegren 1996). Hvorfor er bestandsestimatet for bjørn blitt redusert så mye? Hovedårsaken til dette er at metodene for utarbeidelse av bestandsanslag er endret. De tidligere anslagene var basert på observasjoner/meldinger av bjørn fra publikum, mens de nye anslagene er basert på radiomerking av enkeltindivider. Nyere forskningsresultater har vist at bjørnen kan forflytte seg over store områder på kort tid (Björvall m. fl. 1990, Wabakken m. fl. 1992). En bjørn som forflytter seg over store områder kan observeres flere ulike steder i løpet av en relativt kort tidsperiode, og følgelig bli registrert som flere bjørner. Bestandsanslag på bakgrunn av observasjoner kan på denne måten bli for store.

Fylkesmannens bestandsanslag for bjørn i Nord-Trøndelag baserer seg på den kunnskap som

til enhver tid foreligger, og benyttet de metoder som til enhver tid er tilgjengelig. På grunn av ovennevnte diskusjon om metoder for bestandsanslag har også Fylkesmannens anslag endret seg i perioden 1986-1994, jfr. tabell 4.1.

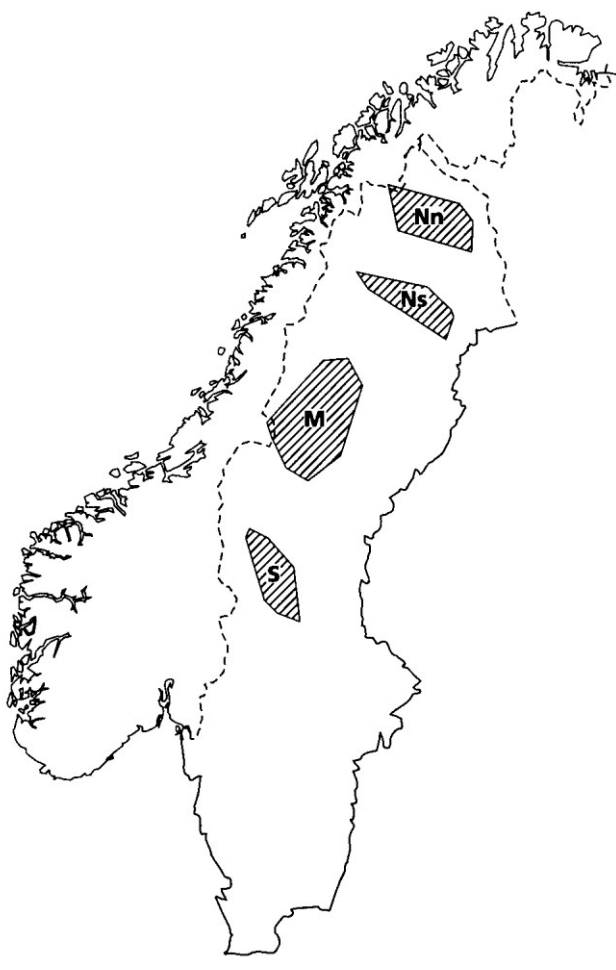
Tabell 4.1 Oversikt over estimert største minimum av antall bjørn og antall kommuner med godtatte eller uoppklarte meldinger av bjørn i perioden 1986-1994.

	Bestandsanslag	Kommuner m/ observasjoner
1986	28-38	15
1987	21-28	11
1988	15	12
1989	10	8
1990	8	8
1991	7	2
1992	-	6
1993	12	10
1994	11	10

Kunnskap om bjørnens vandringskapasitet (Björvall m. fl. 1990) påvirket bestandsanslagene fra og med anslagene for 1988 og 1989, og i en revurdering av anslagene for 1986 og 1987 (Knutsen & Pedersen 1990). Fram mot 1991 ble bestandsestimatet redusert. Den nye kunnskapen førte til 1) en gradvis strengere vurdering av meldinger om bjørn (spesielt fra områder lengre fra riksgrensen), og 2) strengere kriterier for summeringen av godkjente bjørnemeldinger. Det siste fordi en bjørn kan gi flere observasjoner i et større område over en kort tidsperiode. Fra og med 1991-1994 har bestandsestimatet økt fra minimum 7 dyr til minimum 11 dyr, samt at det er observert bjørn i et økende antall kommuner, jf tabell 4.1. Sannsynligvis har dette sammenheng med økt utvandring av bjørn fra den voksende svenske bjørnepopulasjonen i Jämtland/Herjedalen (Swenson m. fl. 1994). Til tross for en økende bjørnestamme i midtre deler av Skandinavia, har vi pr. i dag ingen levedyktig bestand av bjørn i Nord-Trøndelag. I perioden 1990-1995 har fylkesmannens miljøvernavdeling i Nord-Trøndelag årlig dokumentert registreringer av binne med årsunger eller ettårsunger. Dette i størrelsesordenen en til to observasjoner årlig. I denne perioden forelå det imidlertid ingen dokumentasjon på at ungene er født i Nord-Trøndelag. Alle de dokumenterte tilfellene lå i en avstand mindre enn 10 km fra svenskegrensen. Allerede i 1986 registrerte fylkesmannens miljøvernavdeling imidlertid binne med unger i Nord-Trøndelag (Knutsen & Pedersen 1987). Dette skjedde i Sørli i Lierne kommune. Ved denne registreringen var det ikke dokumentert at den aktuelle binna hadde ynglet i Norge.

Bestandsanslag fra fylkesmannen (1990-1994) stemmer godt overens med nyere forskningsresultat. Swenson m. fl. (1994) estimerte den midt-skandinaviske bestanden til 318 individer i 1993, hvorav 6 individer i gjennomsnitt oppholdt seg på norsk side av grensen. Videre antar Swenson m. fl. (1994) at bjørner i Norge oppholder seg i Sverige i 50% eller mer av tiden. Et grovt anslag tilsier da at totalt antall bjørn som har hatt aktivitet i Nord-Trøndelag er omkring 12 dyr, noe som stemmer med fylkesmannens estimat basert på sporobservasjoner på våren. Tettheten av bjørn øker drastisk fra ytterkanten av reproduksjonsområdet for bjørn og inn mot sentrum. Det er beregnet at tettheten fordobles for hver andre mil (Swenson pers medd). At hele 96% av binnene som er felt i Sverige er felt innenfor de områder som er regnet som reproduksjonsområder for bjørn, understreker dette bildet. Lierne kommune er den eneste kommunen i Nord-Trøndelag som i dag ligger helt inntil og de helt østre deler av kommunen innenfor reproduksjonsområdets ytterkant, også kalt "binnefronten". Med en forventet fortsatt økning i antall bjørn i Sverige, vil binnefronten bevege seg enda mer vestover i årene

framover. Dette gjør at vi kan forvente oss en økning av antall bjørn i Nord-Trøndelag, noe som er i overensstemmelse med de nasjonale målsetninger.

Figur 4.3. De fire reproduksjonsområdene hos bjørn i Skandinavia basert på hvor binner er blitt skutt i Sverige (1981-91) og Norge (1972-93) (Swenson m.fl. 1994).

I løpet av 1998 og 1999 ble det gjennom prosjektet "Bjørn i Nord-Trøndelag", et samarbeidsprosjekt mellom Norsk Institutt for Naturforskning og fylkesmannen i Nord-Trøndelag, dokumentert at det er minimum 2 reproduserende binner i Nord-Trøndelag og sannsynligvis minimum 3 reproduserende binner innenfor kjerneområdet for bjørn i Nord-Trøndelag. Hvorvidt de 2 radiomerkede voksne binnene (Nordlibinna og Sørlibinna) bruker mer enn 50% av sitt aktivitetsområde i Norge vil bli vurdert nærmere i forbindelse med rapportering fra nevnte prosjekt, jfr. kapittel 7.2.5. Ved en kombinert bruk av data fra radiomerkede bjørner i Nord-Trøndelag og sporobservasjoner av bjørn våren 1999, ble det registrert 21 bjørner i Nord-Trøndelag våren 1999 (pr. 14. mai.). Det ble registrert bjørn i kommunene Lierne, Grong, Snåsa, Verdal og Meråker. Ved tilsvarende registrering våren 2000 ble bestanden vurdert til 17 bjørner.

Dette betyr altså at vi har fått en økning av bjørnebestanden i Nord-Trøndelag slik som det ble forventet i 1996.

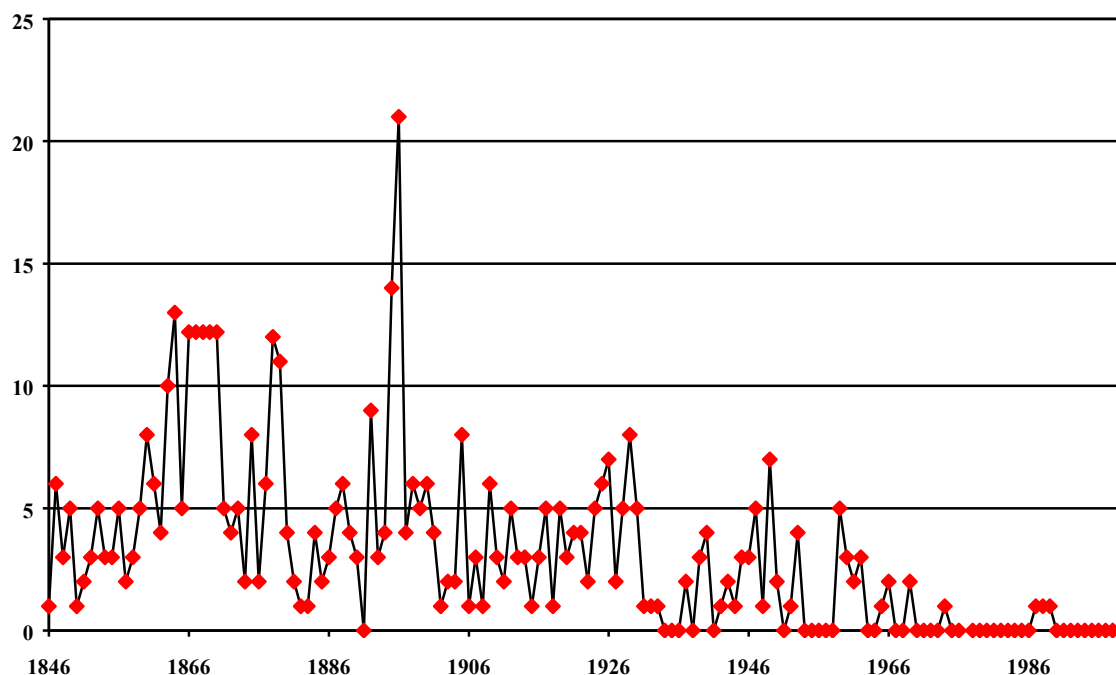
I Sør-Trøndelag opptrer bjørn kun som streifdyr. Dette er fremdeles tilfeldig, og det er ikke en påvisbar økning i trafikken. Det er sannsynligvis to immigrasjonsveier for bjørn, en gjennom Femundsmarka til Røros-Holtålen og en gjennom Stjørdalsdalføret til Selbu og Tydal. Den "faste" trafikken av bjørn i Meråkertraktene fører også til en del meldinger om bjørn fra Tydal og Selbu (Jens Thomas Sagør pers. medd.).

I 1999 er det i Nordland registrert minimum 3 bjørner. Dette bestandstallet er angitt med bakgrunn i skadedokumentasjonsdata og skadefelling av bjørn. Ut i fra det totale antall meldinger, skader osv. er det sannsynlige bestandstallet 3-5 bjørner som har vært innom Nordland fylke i 1999. Dette er et foreløpig tall (Jørn Karlsen pers. medd.)

I Skandinavia utenom Finnmark er bestandsestimatet for bjørn anslått til mellom 800-1300 bjørner. Det er beregnet at mellom 400-650 av disse bjørnene har tilhold innenfor det reproduksjonsområdet for bjørn som ligger i Jämtland/Västerbotten i Sverige, jfr. figur 4.3. I Sverige er bjørnebestanden i dag fremdeles i vekst totalt sett, men avskytingen i de sørlige områder, Dalarna og Helsingland, har nådd et slikt nivå at bjørnebestanden i disse områder ikke lenger er i vekst (Jon E. Swenson pers medd).

4.2 Historikk og dagens bestandssituasjon for jerv i Nord-Trøndelag.

Hovedutbredelsen av jerv (Gulo gulo) i Norge er i dag i fjellområder i nordlige deler av landet, men det er også mindre bestander i fjellområdene i Sør-Norge. Utbredelsen av jerv står i sammenheng med utbredelsen av villrein og tamrein (Pullianen 1968, 1988, Myhre & Myrberget 1975). Fellingsstatistikken for jerv i Norge og Sverige viser en nedgang fra midten av forrige århundre og fram til i dag. Et lignende bilde er gjeldende for Nord-Trøndelag, jfr. figur 4.3. Ut fra disse statistikkene kan en konkludere med at jervebestanden var større i forrige århundre, og avtok fram mot 1970 (Landa & Skogland 1995). Som følge av nedgangen i jervebestanden ble den fredet i Sør-Norge i 1973, mens den i resten av landet ble fredet i yngletida. I 1982 ble den fredet i hele landet. Det er gode indikasjoner på at bestandene av jerv har økt etter fredningen (Heggberget & Myrberget 1980, Ahlén 1981).

Figur 4.3. Fellingsstatistikk for jerv i Nord-Trøndelag i perioden 1846-1999.

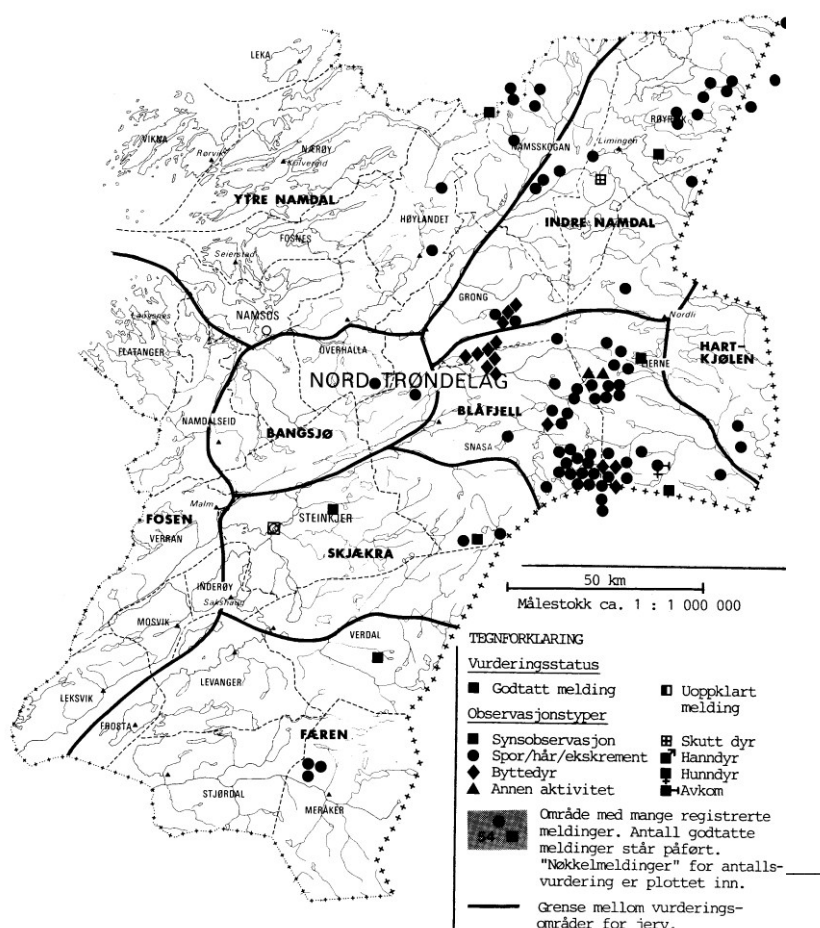
Forekomster av jerv i Nord-Trøndelag står i forbindelse med jervebestander både i Nordland, Sverige og Sør-Norge. Fylkesmannen har siden 1996 arbeidet for å registrere ynglelokaliteter og påvise yngling hos jerv i Nord-Trøndelag. I 1996 ble det ikke påvist yngling i fylket. I 1997 ble det påvist 1 yngling i norddelen av Namsskogan kommune. I 1998 ble det påvist 2 ynglinger i norddelen av Røyrvik kommune. I 1999 ble det registrert 4 ynglinger i fylket, hvorav 1 i Røyrvik, 1 i Høylandet og 2 i Snåsa kommune. I 2000 ble det registrert 4 nye ynglinger i Nord-Trøndelag. Disse ble lokalisert til kommunene Meråker, Snåsa, Grong og Røyrvik. Ut fra registrert utbredelse og aktivitetsnivå hos jerv i fylket antar fylkesmannen at det forekommer flere ynglinger i fylket. Så langt har det imidlertid ikke vært mulig å finne flere lokaliteter/ynglinger enn de som er nevnt ovenfor.

Vinterbestanden av jerv i Nord-Trøndelag ble i 1999, med bakgrunn i sporregistreringer i hovedutbredelsesområdet, vurdert til å omfatte minimum 25 dyr. Hovedtyngden av aktivitet ble som tidligere år lokalisert til kommunene Røyrvik, Namsskogan, Lierne og østre deler av kommunene Snåsa, Grong og Høylandet. Størst aktivitet ble registrert i Snåsa/Lierne, men det ble også registrert stor aktivitet i Røyrvik/Namsskogan kommune.

Etter forrige tilsvarende registrering i 1992 er det nå verifisert at bestanden har hatt en viss økning i utbredelse og antall. Endring i utbredelse av aktivitet har i hovedsak skjedd ved at det i områder hvor det tidligere har vært sporadisk streif av jerv nå kan registreres mer fast aktivitet gjennom vinteren. Dette gjelder i første rekke et område i den sørøstlige delen av fylket som berører kommunene Steinkjer, Verdal og Meråker.

Med bakgrunn i dette vurderer fylkesmannen minimum vinterbestand av jerv i Nord-Trøndelag til å omfatte minimum 25 dyr i 1999. Det er sannsynlig at det reelle bestandstallet er noe høyere.

Figur 4.4. Jervemeldinger og observasjonstyper i Nord-Trøndelag i 1987 (Knutson & Pedersen 1987).

Tabell 4.2. Oversikt over største minimums bestandsanslag for jerv i Nord-Trøndelag i perioden 1987-1999.

År	Bestandsanslag
1987	21-28
1988	-
1989	15
1990	14
1991	-
1992	20
1999	25

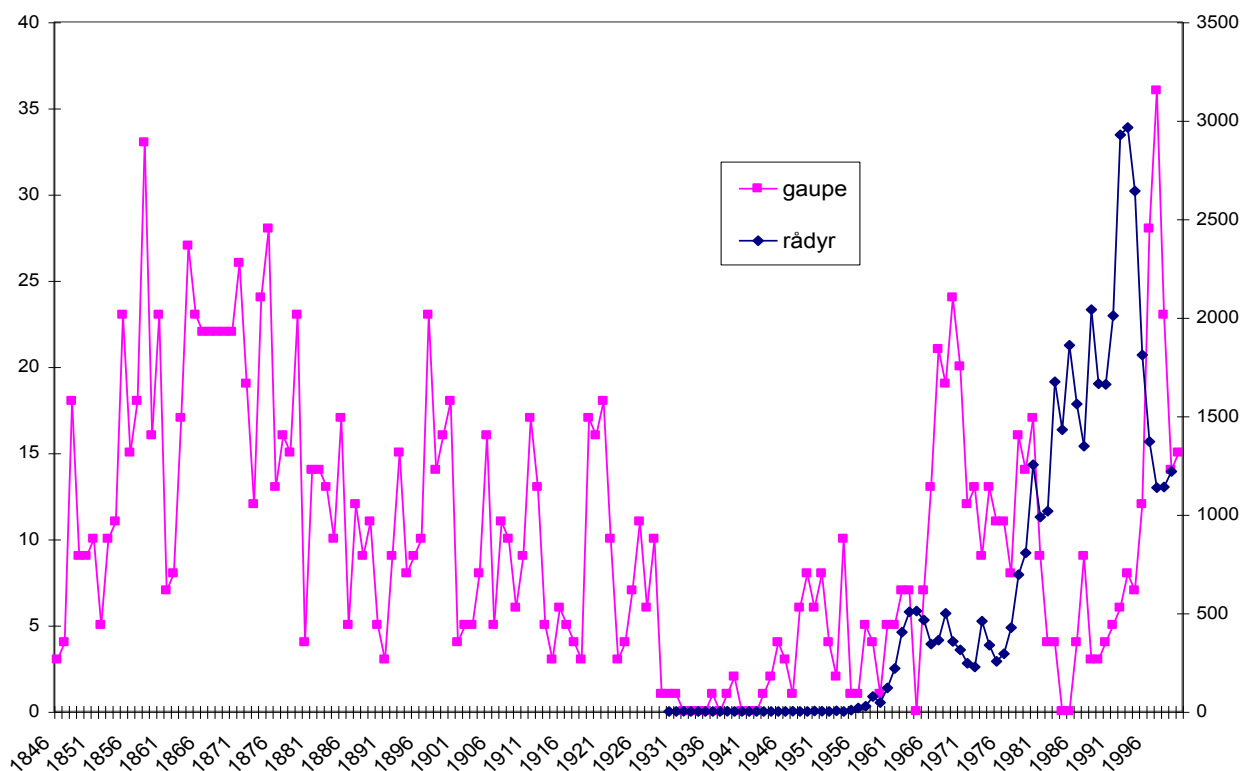
4.3. Historikk og dagens bestandssituasjon for gaupe i Nord-Trøndelag.

Dersom vi benytter fellingsstatistikken for gaupe (Lynx lynx) fra 1846 og fram til i dag, som grunnlag for bestandsutviklingen for gaupe i Nord-Trøndelag, ser vi at det har vært en nedgang i bestanden fra midten av det forrige århundre og fram til begynnelsen av 1930-årene, jf figur 4.5. I perioden 1932-1942 ble det totalt registrert felt bare 4 gauper. Fra midten av 1940-årene og fram til midten av 1960-årene, ble det aldri noe år felt mer enn 10 gauper. Dette indikerer at gaupebestanden i perioden fra begynnelsen av 1930-årene og fram til midten av 1960-årene var på et svært lavt nivå i Nord-Trøndelag. Fra slutten av 1960-årene og fram til midten av 1980-årene økte bestanden igjen, men uten at bestandsnivået fra midten av forrige århundre ble nådd. Fra midten av 1980-årene og fram til midten av 1990-årene synes det som om gaupebestanden i Nord-Trøndelag igjen er på et svært lavt nivå. Bakgrunnen for at det synes riktig å benytte fellingsstatistikken som grunnlag for vurdering av gaupebestandens utvikling fram til 1993, er at det har vært fri jakt på gaupe i Nord-Trøndelag i hele perioden fra 1846 og fram til 1993.

Fra 1994 ble det innført kvotejakt på gaupe, dvs at det ble innført begrensning av hvor mange gauper som kunne felles årlig i Nord-Trøndelag. I 1995 og 1996 ble i tillegg den fastsatte jaktkvoten på gaupe knyttet til en regioninndeling av Nord-Trøndelag. Fra 1996 ble det dessuten satt et tak på hvor mange ett år og eldre hunngauper som maksimalt kunne felles. Fra det år kvotejakten ble innført, er fellingsstatistikk som grunnlag for bestandsvurdering mindre egnet.

Fra vinteren 1993-1994 ble det gjennomført registrering av familiegrupper av gaupe i Nord-Trøndelag. Gjennom registrering av ynglinger hos gaupe i 1998 ble det funnet et minimum på 16 familiegrupper før jakt i 1999 i området. På bakgrunn av disse registreringene er gaupebestanden i Nord-Trøndelag og Fosen anslått til minimum 96 gauper pr. januar 1999. Minimumsanslagene for bestanden før jakt i 1995, 1996, 1997 og 1998 var på henholdsvis 120, 120, 115 og 90 gauper. Dette viser at vi i dag har en forholdsvis stor gaupebestand i Nord-Trøndelag, men samtidig viser anslagene en nedgang i gaupebestanden. Dette antas å ha en klar sammenheng med det historisk høye beskatningsnivået i perioden (se kap.7.4.3.).

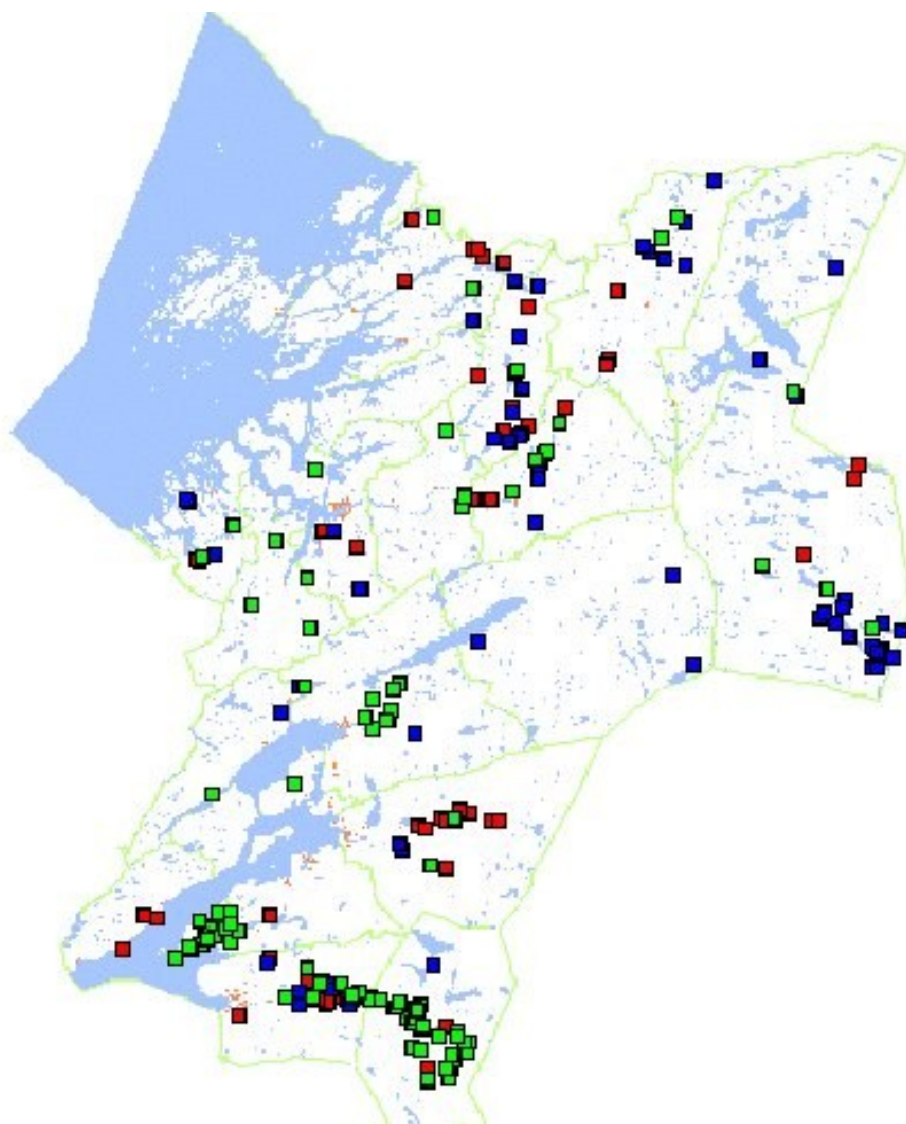
Metoden for registrering og beregning gir et minimumsanslag, hvor det reelle antall gauper kan være betydelig høyere enn anslaget, særlig i perioder og i områder med tett gaupebestand. Dette kommer av at to eller flere familiegrupper som opptrer nær hverandre ofte vanskelig kan skilles fra hverandre med sikkerhet. Dette betyr i praksis at bestandsstørrelsen kan variere

Figur 4.5. Fellingsstatistikk for gaupe i Nord-Trøndelag i perioden 1946-1999, og rådyr i Nord-Trøndelag i perioden 1932-1999.

en god del over et visst nivå, uten at metoden fanger denne bestandsvariasjonen. På et lavere bestandsnivå gir metoden sikrere beregninger av størrelse og utvikling i bestanden. Dette innebærer at en bestand i nedgang kan reduseres betydelig mer enn minimum bestandsanslag indikerer.

I figur 4.5 er også fellingsstatistikken for rådyr lagt inn. Denne indikerer at vi i første halvdel av 1990-årene har en rekordstor bestand av rådyr i Nord-Trøndelag. Det vises til kapittel 5.3.2. Rådyr og kapittel 6.3. Gaupe, for vurdering av hva rådyr betyr som byttedyr for gaupe.

Røde plott – yngling i
1993
Blå plott – yngling i
1994
Grønne plott – yngling i
1995

Figur 4.6. Godtatte og antatt sikre meldinger om gaupefamilier i Nord-Trøndelag i 1993, 1994 og 1995.

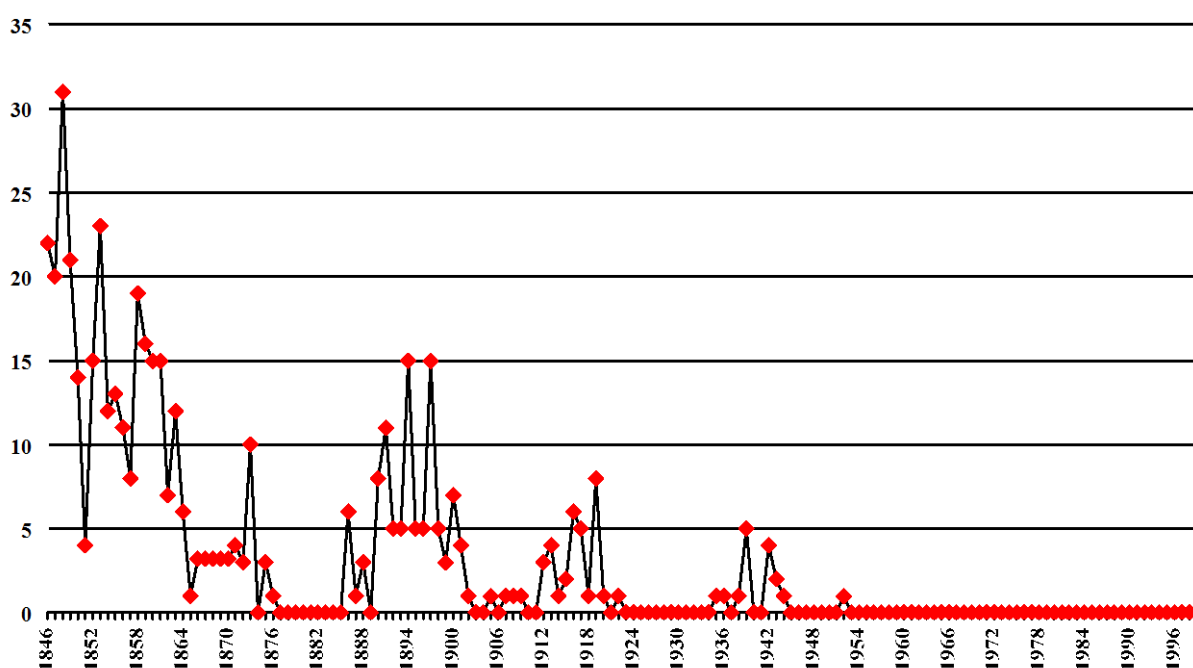
4.4. Historikk og dagens bestandssituasjon for ulv i Nord-Trøndelag.

Ulven (*Canis lupus*) ble totalfredet i Norge fra 1971. Ved å benytte fellingsstatistikken for ulv fra 1846 og fram til 1999 som grunnlag for en vurdering av utviklingen i ulvebestanden i Nord-Trøndelag, ser vi at bestanden er blitt kraftig redusert i perioden fra 1846 og fram til midten av 1870-årene, jfr. figur 4.7. I 1848 er det registrert felt 31 ulver, noe som er det høyeste fellingstallet for ulv i Nord-Trøndelag noe enkeltår i hele perioden 1846-1970. I en periode på ca. 15 år, fra midten av 1880-årene og fram til århundreskiftet økte bestanden av ulv igjen. Både i 1894 og 1897 ble det felt 15 ulver i Nord-Trøndelag. Etter århundreskiftet har ulven med få unntak stort sett vært borte fra Nord-Trøndersk natur. Perioder med ulv på et lavt tetthetsnivå, sammenlignet med 1850-årene, er fra starten av dette århundre og fram til i dag, er en 10-årsperiode fra 1910 til 1920 og en 10-årsperiode fra midten av 1930-tallet og fram til den 2. verdenskrigs slutt. I denne perioden representerte ulven en trussel for reindriften i de områder ulven hadde tilhold. Den siste registrerte felte ulv i Nord-Trøndelag ble felt i 1952.

I Nord-Trøndelag registreres det i dag år om annet bare enkelt dyr som streifdyr av ulv. Disse streifdyrene er sannsynligvis ungulv som vandrer ut fra den Sør-Skandinaviske bestanden. Ungulver vandrer ut fra sitt oppvekstområde i mars/april og kan legge ut på lange vandringer.

Ulv kan derfor opptre over store deler av Norge om sommeren. Utenfor områdene med kjente par og familiegrupper vil dette være ungulver.

Etter at det første ulveparet på norsk side etablerte seg på Finnskogen i 1982-83, var antallet der i mange år mindre enn 10 dyr. Det er imidlertid registrert en klar bestandsvekst i Sør-Skandinavia i løpet av 1990-årene. Vinteren 1998-99 er det påvist seks ulveflokker i Sør-Skandinavia, tre i Sverige, én i Norge og to med revir på tvers av riksgrensen. Antallet individer er beregnet til mellom 60 - 75 i de to landene. 24 - 26 dyr har helt eller delvis tilhold på norsk side av riksgrensen. Sammenliknet med vinteren 1997-98 er det en liten økning i antallet ulv i Skandinavia. Den eneste ulveflokken som kun har tilhold i Norge, den såkalte Koppangflokken i Hedmark, besto av minst sju ulver før jul 1998, og av seks til sju individer etter årsskiftet 1998-99. Det viser tellinger som Høgskolen i Hedmark har gjort på oppdrag fra fylkesmannen i Hedmark og Direktoratet for naturforvaltning (DN) vinteren 1998-99.

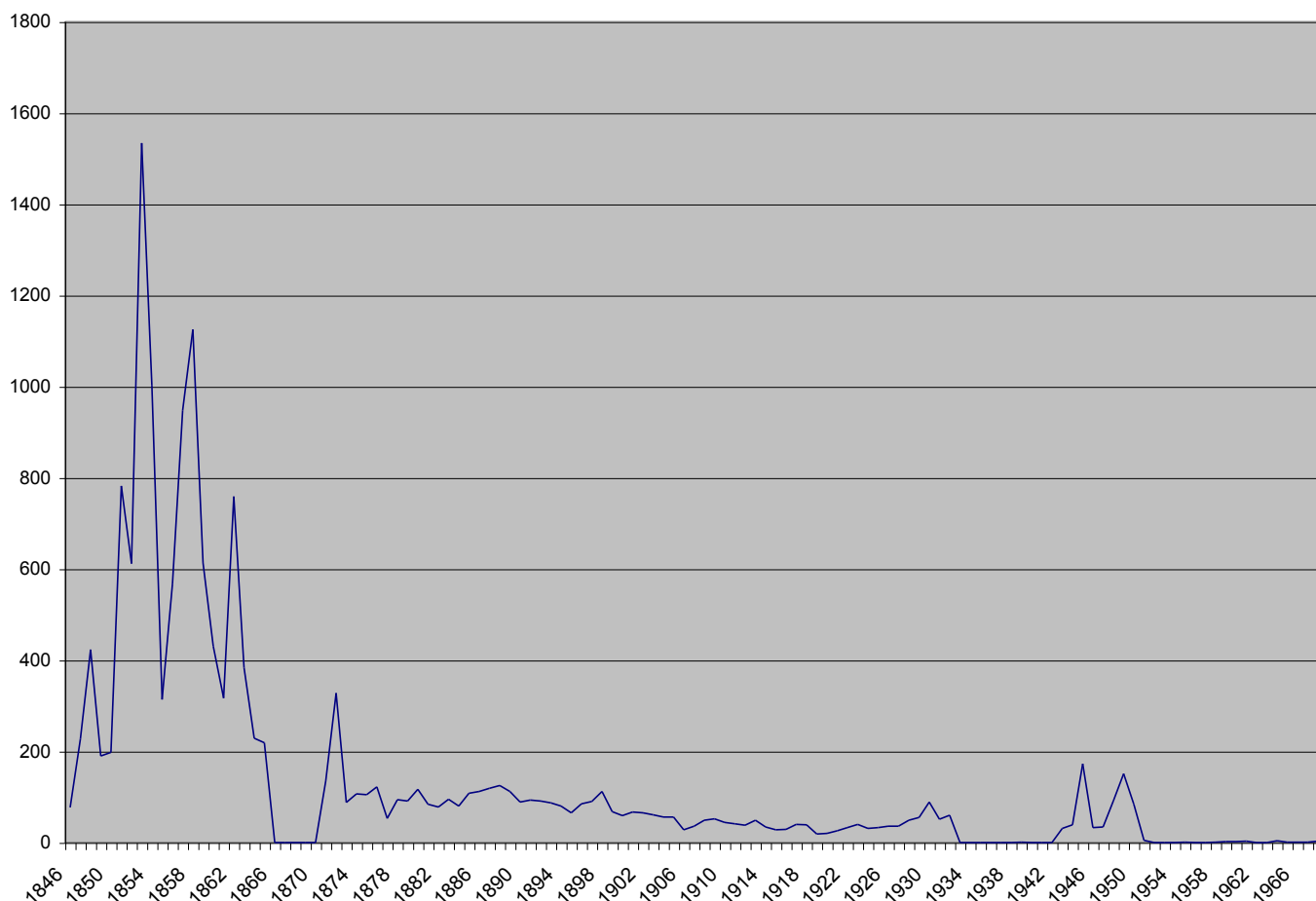
Figur 4.7. Fellingsstatistikk for ulv i Nord-Trøndelag 1846-1999.

4.5 Historikk og dagens bestandssituasjon for kongeørn i Nord-Trøndelag.

Kongeørn (*Aquila chrysaetos*) ble totalfredet i Norge i 1968. Dette samtidig med at havørn også ble fredet samme år. Bestanden av kongeørn i Norge var i 1977 estimert til 250-500 par og i 1998 til 773-1.072 par. Dette viser at det i denne 20-årsperioden har vært en betydelig økning i kongeørnbestanden i Norge.

Utbetalte skuddpremier i Nord-Trøndelag for felte ørn i sum i perioden fra 1846 og fram til totalfredningen i 1968 går fram av figur 4.8.

Selv om denne oversikten ikke utelukkende viser hvor mange kongeørn som det er utbetalt skuddpremier for det enkelte år, gir oversikten en god indikasjon på utviklingen av bestanden av kongeørn i Nord-Trøndelag i perioden fram til fredningen. Figuren viser at fellingstallene for ørn i sum det enkelte år, med unntak av året 1846, da det ble utbetalt skuddpremier for

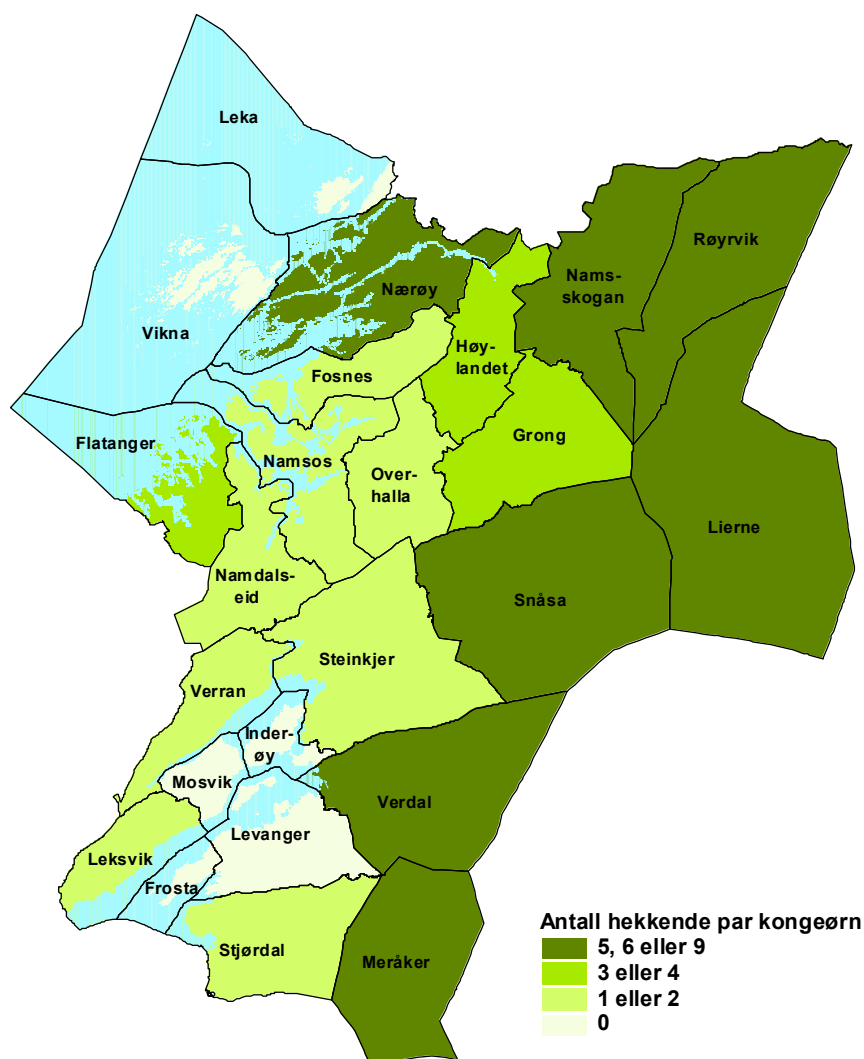

Figur 4.8. Utbetalte skuddpremier for kongeørn og havørn i Nord-Trøndelag perioden 1846-1968.

totalt 77 ørner, ble det i perioden 1846-1865 årlig utbetalt skuddpremier for mellom 198 (1850) – 1.534 (1853) ørner. Fra 1873 og fram til 1932 ble det årlig utbetalt skuddpremier for mellom 19 (1919) – 122 (1876) ørner. Fra og med 1951 og fram til fredningen i 1968 lå de årlige registrerte fellingstallene mellom 0-5 ørner i sum. Dette indikerer at bestanden av kongeørn i Nord-Trøndelag i 1968 var svært glissen.

I 2000 anslår fylkesmannen hekkebestanden av kongeørn i Nord-Trøndelag til minimum 60 par, hvorav 37 par er betraktet som sikre par og 63 par som sannsynlig bestand. Dette ut fra registreringer gjennom lokalkjente kontaktpersoner over en årrekke.

I det foreliggende registreringsmaterialet er det *sikre registreringer* av hekkende par med kongeørn i 15 av 24 kommuner i Nord-Trøndelag, jfr. figur 4.9. De kommuner hvor vi ikke har *sikre registreringer* av kongeørn er: Leka, Vikna, Fosnes, Namdalseid, Mosvik, Steinkjer, Inderøy, Levanger og Frosta. Av disse kommunene er det imidlertid antatt at det er en fåtallig glissen bestand i Namdalseid og Steinkjer, med ett hekkende par i hver av disse to kommunene.

Figur 4.9. Fordelingen av anslåtte (sikre og sannsynlige) hekkende par av kongeørn i Nord-Trøndelag.

5. Beskrivelse av andre brukerinteresser, med særlig vekt på konfliktgrad og konfliktpotensial med bufe- og tamreinnæring.

5.1 Bufenæringen

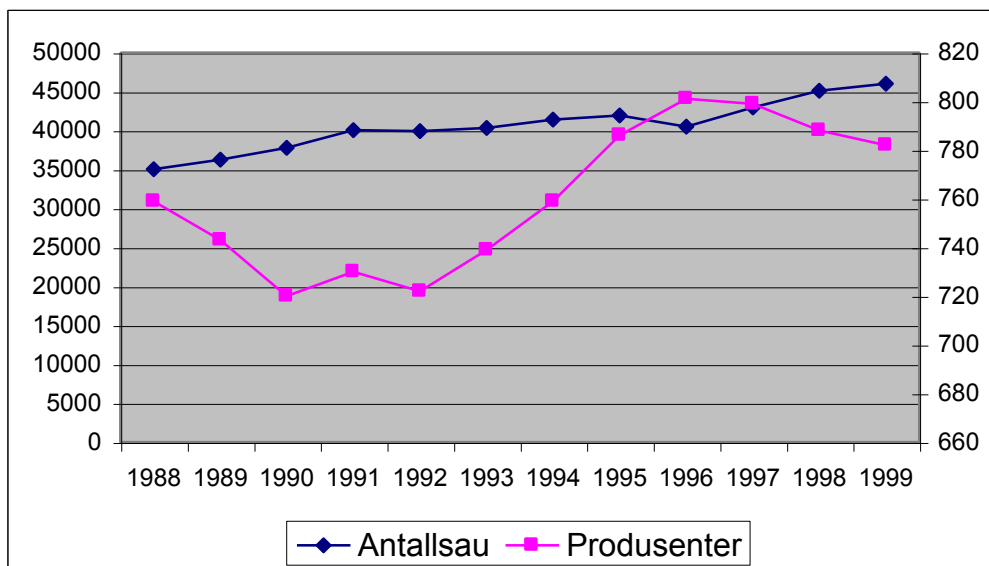
Landbruksnæringen slik den i dag framstår i store trekk, er i vesentlig grad et resultat av den politikktutforming som skjedde på 70-tallet og som munnet ut i St. meld. nr. 14 (1976-77) Om landbrukspolitikken. Meldingen innledet en periode med omfattende offentlig engasjement og innsats rettet mot landbruket og landbruksproduksjonen. Med sterk betoning av inntekts- og levekår i landbruket, distriktsutvikling og ressursforvaltning ble det gjennomført en sterk oppbygging av landbrukets samlede produksjonspotensiale. Et resultat av denne politikken var at produktive arealer i distriktene (grovfôr- og utmarksarealer) ble gitt lønnsomme rammebetingelser og dermed dannet grunnlag for utvikling av et sterkt husdyrhold i mange distrikter. Saueholdet i flere av de områder som i dag opplever store konflikter i forhold til rovviltforvaltningen utviklet sin produksjon i denne perioden og med til dels sterk offentlig medvirkning i den utbygging som skjedde.

Også etter Stortingets behandling av St. meld. nr. 19 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon skal det legges til grunn en ansvarlig aktiv utnyttning av landbrukets produksjonsgrunnlag i alle deler av landet. Det legges opp til en fortsatt sterk satsing på ny næringsutvikling. Dette forutsetter blant annet forankret i et aktivt landbruk i distriktene. Ikke minst gjelder dette i forhold til den spesielle satsing som skal gjøres på reiseliv.

Det forutsettes at det også i områder med rovviltkonflikt skal være mulig å drive jordbruksdrift på en ressurs- og landbruksmessig forsvarlig måte. Nivået i kjøttproduksjonen på sau på landsbasis ønskes opprettholdt og i utstrakt grad basert på utmarksbeite.

Konflikten mellom rovdyr og bufenæring er i hovedsak i forbindelse med utmarksbeite. Utmarksbeite inngår i forgrunnlaget for både sau, geit og storfe. Andelen utmarksbeite er imidlertid forskjellig for ulike husdyrslag samtidig som omfanget av ulike husdyrslag varierer. Saueholdet er den produksjon med størst andel utmarksbeite. Dette gjelder både i antall forenheter totalt og i forenheter pr. kg produsert kjøtt. Sauen henter mellom 1/3 og 1/2 av årsforet fra utmarka. Utmarksbeite har videre en viss betydning for oppdrett og kjøttproduksjon på storfe. Utmarksbeite inngikk tidligere i langt større grad som en del av forgrunnlaget for ungdyroppdrett enn det som er situasjonen i dag. At dette har relativt liten betydning i dag skyldes i stor grad arbeidsmessige forhold samt at forgrunnlaget er tilstrekkelig på de fleste bruk med kombinert melk og kjøttproduksjon. Spesialisert kjøttproduksjon på egne kjøttferaser har relativt lite omfang her i fylket. Pr. 31.12.1998 var det 449 bruk med til sammen 2.787 ammekyr. Dette utgjør ca. 115 årsverk. Selvrekruiterende kjøttproduksjon forventes imidlertid å få økende betydning i tiden framover. Tilgang på gode beiteområder er en forutsetning for å kunne oppnå økonomi i selvrekruiterende kjøttproduksjon. Ikke kultivert utmarksbeite blir i denne sammenheng for ekstensivt til et tilstrekkelig foropptak for de fleste kjøttferasene. Utmarksbeite har av den grunn fått liten betydning i selvrekruiterende kjøttproduksjon. I ordinær melkeproduksjon blir utmarksbeite i de fleste tilfeller for ekstensivt til å ha noen vesentlig betydning. Utmarksbeite har derimot større betydning i melkeproduksjon på geit og i geiteholdet for øvrig. Geitehold har imidlertid relativt liten betydning i Nord-Trøndersk landbruk. Det drives geitmelkproduksjon på i alt 16 bruk i fylket. Disse har til sammen 1.058 melkegeiter (pr. 31.12.1999). Omfanget samt produksjonsopplegg gjør at geiteholdet i liten grad har hatt problemer med rovdyr.

Ut fra konfliktgrad og konfliktpotensiale bør saueholdet av bufenæringene, vies størst oppmerksomhet. Sauehold er en typisk deltidsproduksjon og foregår for en stor del foregår på bruk med relativt lite dyrka jord. I denne situasjonen inngår utmarksbeite som en vesentlig del av forgrunnlaget på de fleste bruk. Sauen kan gjøre et småbruk dobbelt så stort som disponibelt innmarksareal tilsier ved omfattende utnyttelse av utmarksbeite. Slaktevektene på lam er i de siste årene sterkt redusert i Lierne, sammenlignet med gjennomsnittstall for fylket, noe som har stor betydning for lønnsomheten i saueholdet.

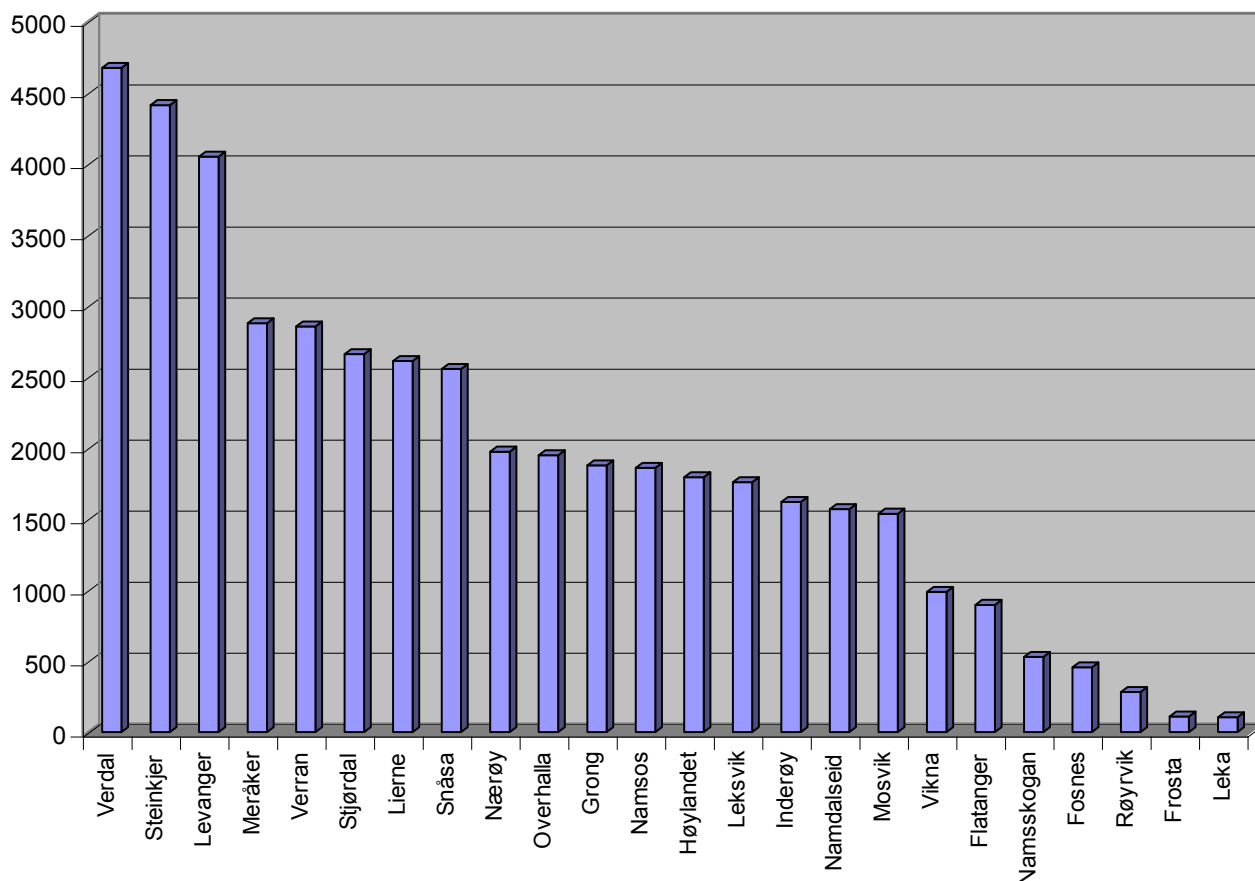

Figur 5.1. Antall vinterfora sau og antall produsenter i Nord-Trøndelag.

Ut fra søknad om produksjonstillegg pr. 31.12.1998 drives det med sau på ca. 14% av alle gårdsbruk i Nord-Trøndelag. Figur 5.1 viser utviklingen i saueholdet i Nord-Trøndelag de senere år.

Figuren viser en reduksjon i antall saueholdere i fylket fra 1986 til 1990. Fra 1990 og fram til 1996 har imidlertid antallet saueholdere økt noe for så å gå noe ned igjen de tre siste årene. Antallet vinterfora sau har imidlertid økt i samme periode. Økningen har vært sterkest de tre siste årene. Pr. 31.12. 1999 var det registrert totalt 45.999 vinterfora sau og 782 sauebruk i Nord-Trøndelag.

Økningen i antall produsenter og i antall vinterfora sau i fylket som helhet har trolig flere årsaker. Økningen i antall produsenter de senere år må sees i sammenheng med avgangen i melkeproduksjon. Siden 1988 har det vært en avgang på 322 melkeprodusenter i Nord-Trøndelag. I mange tilfeller er dette gårdsbruk uten andre muligheter enn grovfôrproduksjon og med relativt gode driftsbygninger. I en slik situasjon vil sauehold være ett av få alternativ for fortsatt å kunne utnytte ressursene på driftsenheten. En annen forklaringsfaktor for økt antall vinterfora sau de senere år er omstillingen i kornproduksjon. Fra før marginale kornarealer nord i fylket, er med reduserte priser, blitt ulønnsomme med tanke på fortsatt kornproduksjon. Produksjon av grovfôr framstår i denne situasjonen som det eneste alternativet. Sauehold er, som en relativt ekstensiv produksjon, et alternativ til kornproduksjon. Disse forholdene tilsier at det har vært en tilgang på nye saueholdere i hele

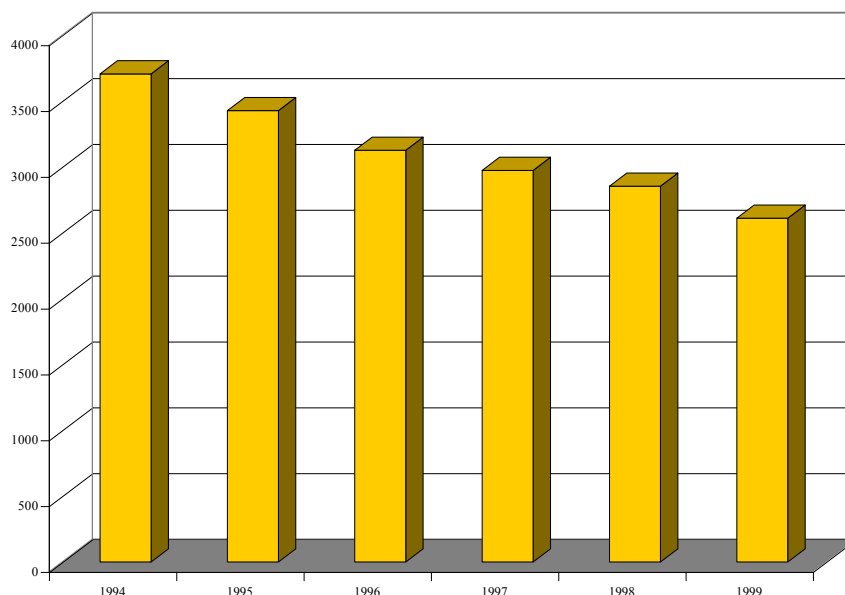
Figur 5.2. Antall vinterfora sau i kommunene i Nord-Trøndelag pr 31.12. 1999

perioden fra 1986. Det har imidlertid vært en ikke ubetydelig avgang i samme perioden slik at det totale antallet har variert. Utviklingen innen både korn- og melkeproduksjon tilsier at sauehold for mange vil være et alternativ ved driftsomlegging de kommende år. Økningen i antallet vinterfora sau skyldes i hovedsak strukturtilpasning hos hver enkelt saueholder. På lik linje med andre jordbruksproduksjoner er saueholdet stilt overfor krav om økt effektivitet og reduserte kostnader. For den enkelte saueholder vil en av flere tilpasninger være å øke buskapen for på den måten å redusere enhetskostnadene. Denne utviklingen vil etter all sannsynlighet fortsette.

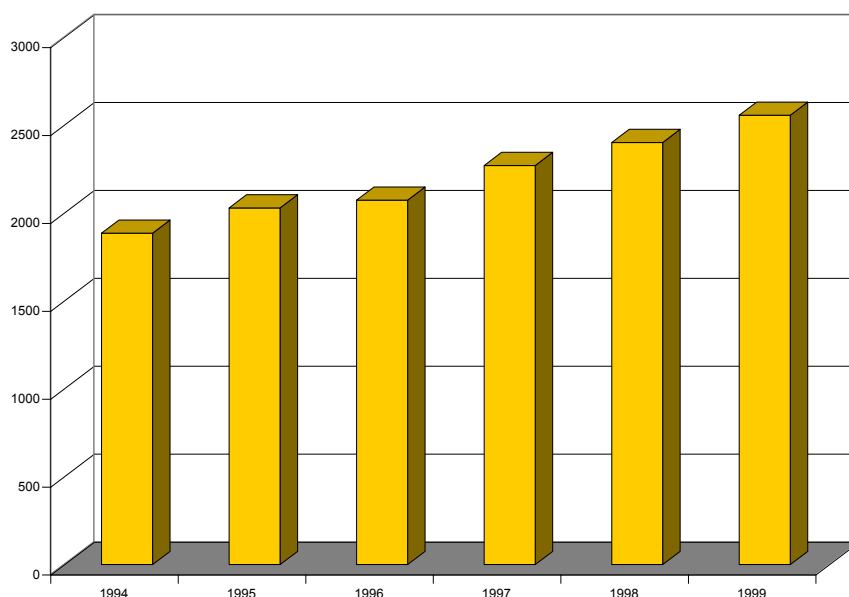
Verdal (4.674 vinterfora sau) og Steinkjer (4.413 vinterfora sau) er de to største sauekommuner i Nord-Trøndelag pr. 31.12.1999, mens Lierne kommune (2.611 vinterfora sau) er sjuende størst, jfr. figur 5.2. Strukturen i saueholdet er forskjellig fra kommune til kommune. Steinkjer (87 saueholdere), Stjørdal (78 saueholdere) og Verdal (75 saueholdere) er de kommuner i Nord-Trøndelag som har flest saueprodusenter pr 31.12.1999. I Lierne kommune var det på samme tidspunkt 37 saueprodusenter, jfr. figur 5.5.

Innenfor de kommuner som omfattes av kjerneområdet for bjørn, jfr. figur 3.1, er det registrert 311 produsenter med til sammen 20.685 vinterfora sau pr. 31. 12. 1999. Sammenlignet med antallet vinterfora sau i de samme kommunene pr. 31.12. 1994 er dette en økning på 1.470 vinterfora sau, dvs en økning lik 8%. Pr. 31.12. 1999 har totalt 40% av saueprodusentene og 45% av antallet vinterfora sau i Nord-Trøndelag tilhold innenfor de kommuner som omfattes av kjerneområdet for bjørn. Kjerneområdet for bjørn i Nord-Trøndelag ble opprettet i 1994, jfr. kapittel 3. Utviklingen i antallet vinterfora sau, innen de kommuner som omfattes av kjerneområdet har vært noe forskjellig. Alt areal innenfor kommunene Lierne, Røyrvik, Namsskogan, Grong og Snåsa omfattes av kjerneområdet. I Lierne kommune har saueholdet blitt redusert med 1.096 vinterfora sau (fra 3.707 til 2.611), dvs en reduksjon lik 30% fra 1994 og fram til 31.12. 1999, jfr. figur 5.3. Røyrvik og Grong

har hatt en mindre reduksjon i antallet vinterfora sau. Røyrvik en reduksjon lik 15 vinterfora sau (fra 297 til 285), dvs 5%, mens Grong har hatt en reduksjon lik 151 vinterfora sau (fra 2.028 til 1.877), dvs. 7%. I Namsskogan har det vært en økning i antallet vinterfora sau lik 32 (fra 497 til 529), dvs. 6%. I Snåsa har imidlertid antallet vinterfora sau i samme periode derimot økt med så mye som 36% (fra 1.885 til 2.556), jfr. figur 5.4. Samlet for disse kommunene har det vært en reduksjon lik 559 vinterfora sau, en nedgang fra 8.414 vinterfora sau til 7.855, dvs. 7%

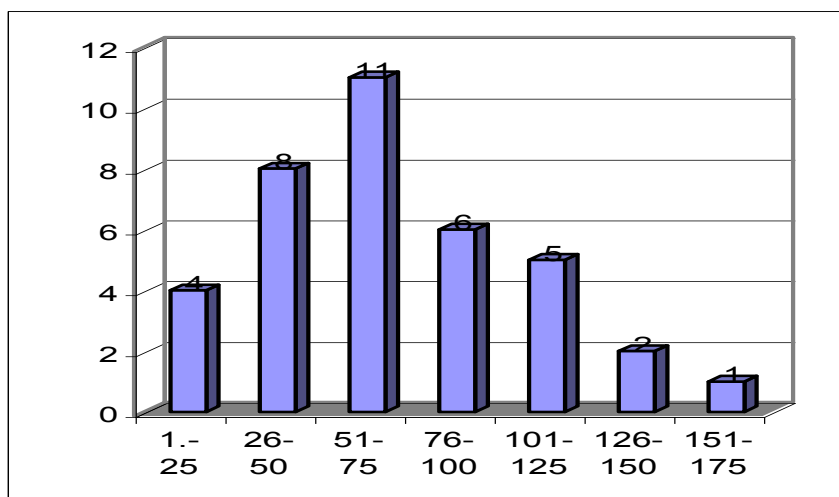

Figur 5.3. Utviklingen i antallet vinterfora sau i Lierne kommune fra 1994 til 1999.

Figur 5.4. Utviklingen i antallet vinterfora sau i Snåsa kommune fra 1994 til 1999.

De øvrige kommunene, hvor ikke hele kommunen omfattes av kjerneområdet for bjørn, er Steinkjer, Verdal, Høylandet og Overhalla. I tre av disse kommunene har det vært en økning i saueholdet. I Høylandet har det vært en mindre reduksjon i antallet vinterfora sau fra 1994 til 31.12. 1999. Reduksjonen har vært henholdsvis 187 vinterfora sau, dvs 9%. Dette er den eneste av de nevnte kommunene som har hatt en reduksjon i antallet vinterfora sau i denne perioden. I Verdal og Steinkjer har det imidlertid vært betydelig økning i antallet vinterfora sau. I Verdal har økningen vært 1.125 vinterfora sau (fra 3.549 til 4.674), dvs en økning på totalt 32%, mens det i Steinkjer har økt med 1.001 vinterfora sau (fra 3.412 til 4.413), dvs 29%. I Overhalla har økningen vært 5%, dvs. fra 1.859 til 1.949. Samlet for disse kommunene har det vært en økning lik 2.029, dvs 19%. Dette er en økning fra 10.801 vinterfora sau i 1994 til 12.830 pr. 31.12. 1999.

Figur 5.5. Sauebrukene i Lierne kommune gruppert i antall vinterfora sau pr 31.12.1998

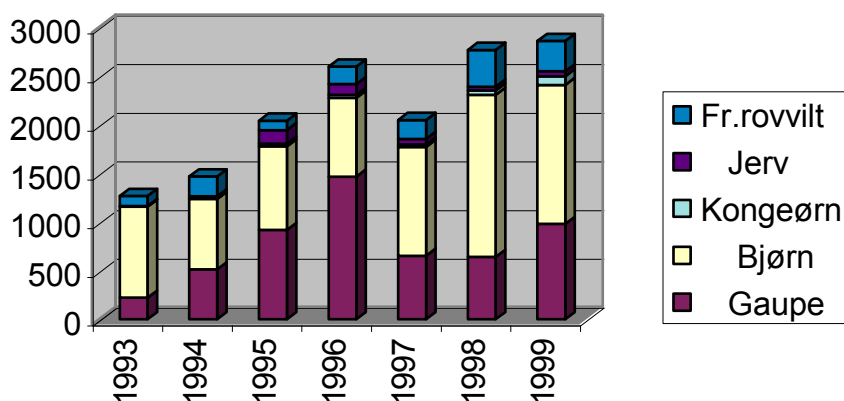
Totalt 12 (32%) av de totalt 37 sauebrukene i Lierne kommune består av bruk med 50 eller færre vinterfora sau, mens 14 sauebruk har 76 eller flere vinterfora sau, jfr. figur 5.5.

Erstatningsutbetalingene for sau drept av fredet rovvilt har økt betydelig i perioden 1993 til 1996. Dette har særlig skjedd ved at erstatningene grunnet gaupeskader har økt kraftig, fra 168 sau erstattet i 1992 til 1466 sau erstattet i 1996. Etter dette er erstatningene grunnet gaupeskader igjen blitt redusert, slik at i 1999 ble det erstattet 979 sau. Dette tilsvarer omtrent det nivået gaupeskadeerstatningene lå på i 1995. I perioden 1992 til 1996 har erstatningene for sau drept av bjørn vært noenlunde stabile, 935 sau erstattet i 1992, 933 i 1993, 723 i 1994, 856 i 1995 og 806 i 1996. I 1997 og 1998 økte erstatningene for sau drept av bjørn betydelig, slik at det i 1997 ble erstattet 1.117 sau og i 1998 1.664 sau, jfr. figur 5.6. Antallet sau erstattet som drept av rovvilt sammenlignet med totaltapet av sau var i 1991 49%, 1992 44%, 1993 52%, 1994 44%, 1995 49%, 1996 44%, 1997 46%, i 1998 57% og i 1999 58%. Dette betyr at det gjennomsnittlig for perioden 1991-1999 er erstattet som drept av rovvilt 50% av det totale tapet av sau uansett dødsårsak blant søkere om erstatning.

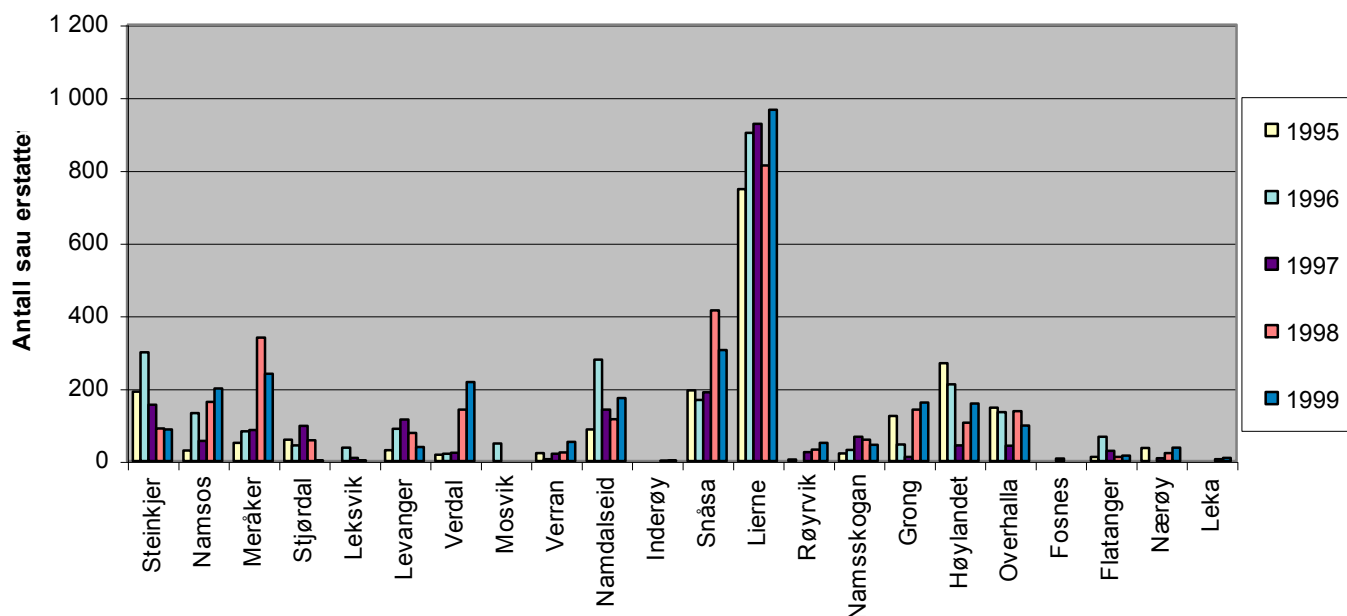
I løpet av 1995 ble tre sauebruk i Holandsfjellet i Lierne kommune, p.g.a store gjentatte tap av sau grunnet bjørn, omstilt til melkeproduksjon. Dette representerte totalt 577 vinterfora sau pr 31.12.1994. I 1996 ble enda ett sauebruk i Lierne omstilt til melkeproduksjon (112 vinterfora sau). Denne utviklingen har fortsatt slik at i 1998 og 1999 omstilte henholdsvis 2 + 2 sauebruk i Lierne til melkeproduksjon (215 + 245 vinterfora sau). I 1999 omstilte i tillegg en saueier til annen produksjon enn melk (114 vinterfora sau). Dette betyr at antallet vinterfora sau i Lierne som pr i dag er omstilt til melkeproduksjon eller annen omstilling er totalt 1.263,

dvs 34% av antallet vinterfora sau i Lierne før omstillingen til melkeproduksjon. I 1999 har 3 sauebrukere i Lierne dessuten fått melkekvote med tanke på omstilling til melkeproduksjon fra 2000. I tillegg foreligger det søknader fra 3 andre saueholdere i Lierne om omstilling fra sauehold til andre produksjoner enn melkeproduksjon.

I ett eller flere av årene 1993 -1999 er det gitt erstatning til saueiere for sau drept av rovvilt i 20 av fylkets 24 kommuner. I 1993 ble det totalt utbetalt kr. 2.460.000 i Nord-Trøndelag, i 1994 kr. 2.630.000, i 1995 kr. 3.255.000, i 1996 kr. 4.019.000, i 1997 kr. 3.180.000, i 1998 kr. 4.922.000 og i 1999 kr. 4.730.000.

Figur 5.6. Antall sau erstattet som drept av rovvilt i perioden 1993-1999 i Nord-Trøndelag fordelt på rovviltart og år.

Figur 5.7. Antall sau erstattet i Nord-Trøndelag i perioden 1995-1999 fordelt på kommuner og år.

Lierne er den kommunen som er hardest rammet når det gjelder skader av rovvilt på sau og det er bjørn som er den dominerende skadevolderen. I 1999 ble det i Lierne gitt erstatning for totalt 966 sau drept av rovvilt, hvorav 709 sau drept av bjørn. De sammenlignbare tallene for tidligere år på 1990-tallet er: I 1998 813 og 709, 1997 927 og 713, i 1996 903 og 680, i 1995 748 og 642, i 1994 826 og 573 og i 1993 555 og 483, jfr. figur 5.7. I de øvrige kommunene i Nord-Trøndelag er skadene forvoldt av rovvilt på sau vesentlig lavere enn i Lierne. Samtidig varierer skadene i disse kommunene i størrelse mye mer mellom de enkelte år.

Utviklingen i saueholdet i Nord-Trøndelag vil i stor grad bestemmes av de landbrukspolitiske rammebetingelsene. Dagens utvikling med økende buskapsgjennomsnitt vil fortsette. Mest avgjørende for det totale antall sau i fylket vil trolig være forholdet mellom avgang og tilgang på bruk med sau.

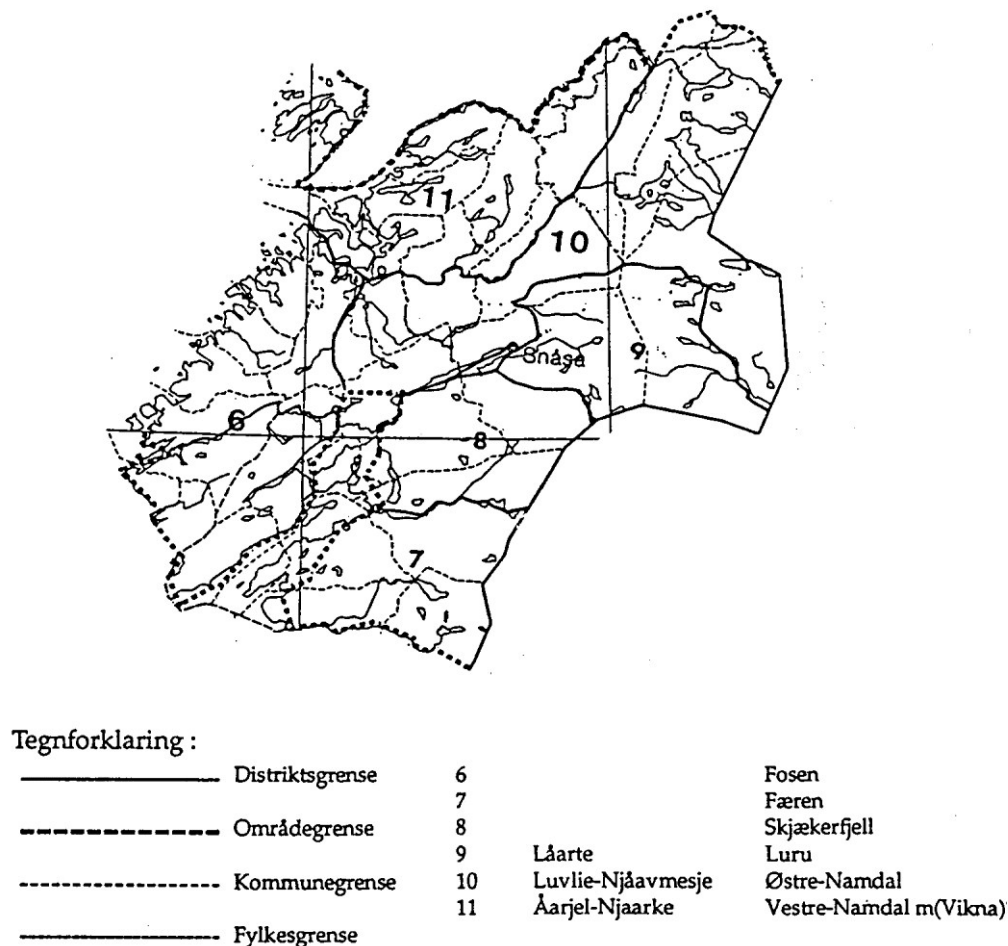
5.2 Reindriftnæringen.

Reindriften i Norge er forvaltningsmessig organisert i reinbeiteområder som er inndelt i reinbeitedistrikt. Det finnes totalt seks reinbeiteområder i Norge. Ett av disse områder er i Nord-Trøndelag. Nord-Trøndelag reinbeiteområde er oppdelt i 6 reinbeitedistrikt, jfr. figur 5.8.

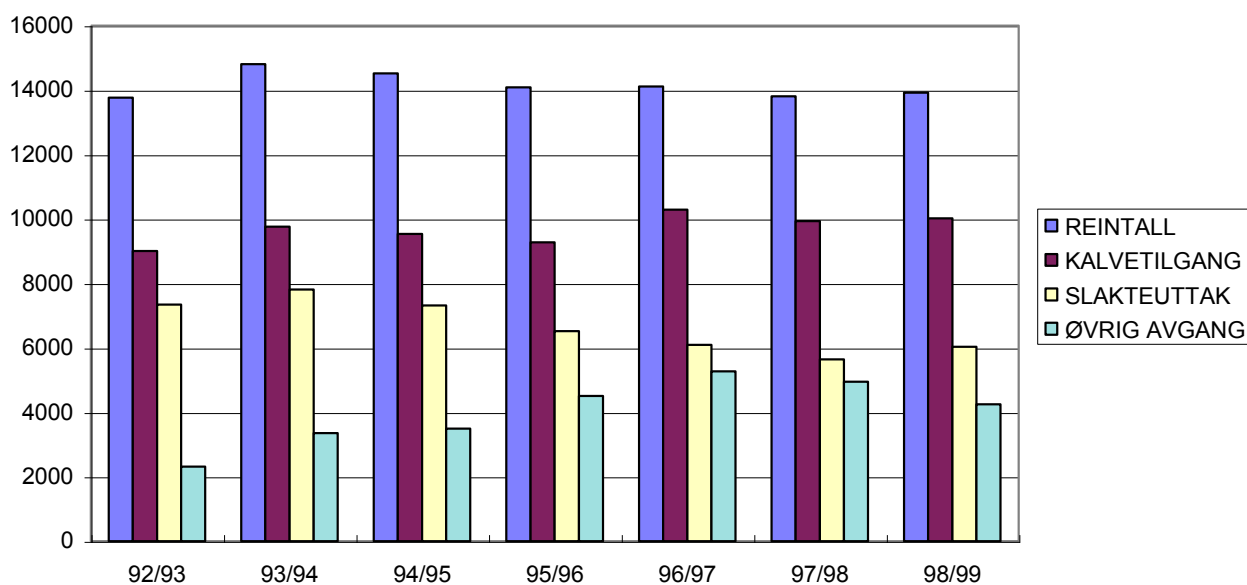
Det totale antall rein i Nord-Trøndelag pr. 01.04. 1998 er 13.917 fordelt på 38 driftsenheter. Dette er en liten økning sammenlignet med pr. 01.04.1997 og noe høyere enn 01.04. 1992. Sammenlignet med årene 1993 til 1996 har reintallet pr. 01.04.1998 gått noe ned, jfr. figur 5.9. Det er tidligere beregnet at 13.500 rein vil være et optimalt reintall i fylket. Nedgangen de to siste år, sammenlignet med de fire foregående år, er ikke ønsket eller planlagt, men er heller et uttrykk for de store tap. Faktum er at dagens situasjon fordrer et høyere reintall enn tidligere. Dette fordi flokken skal bære et økende tap i tillegg til nødvendig inntekt fra slaktning. En nedgang i reintallet er derfor et resultat av at mange har måttet slakte av produksjonsdyrene for å oppnå et tilstrekkelig slaktekvantum. Slakteuttaket er redusert, noe som må sees på som et forsøk på å bremse tapsutviklingen, men dette har ikke vært nok til å opprettholde reintallet fullt ut.

Det er Østre Namdal reinbeitedistrikt som har flest rein pr. 01.04. 1998 (4.063 stk.), mens Låarte reinbeitedistrikt har færrest rein (1.506 stk.), jfr. figur 5.10.

Reindrift er en beitenæring som fullstendig er avhengig av utmarksbeite. Rovvilttapene er en helårlig påvirkning hvor rein i mer enn halve året er det eneste domestiserte beitedyr tilgjengelig for rovviltet. Når rammebetingelsene er at det skal være både rein og rovdyr vil konflikten mellom rovdyr og rein være av permanent art, selv om konfliktgraden vil variere både mellom årstider og områder. Tradisjonelt har konfliktgraden vært størst i forhold til jerv, noe som først og fremst skyldes at denne arten synes å være avhengig av rein i sitt kosthold. I ytterste konsekvens kan en derfor si at for å oppnå målsettingen om en levedyktig jervebestand, må det opprettholdes en levedyktig reindrift. Det er i denne forbindelse verdt å merke seg at jerven ikke er etablert utenfor områder med rein. De senere års utvikling i jervens utbredelsesområde, har således medført at jerven er skadevolder over et større areal i fylket i dag enn tidligere.

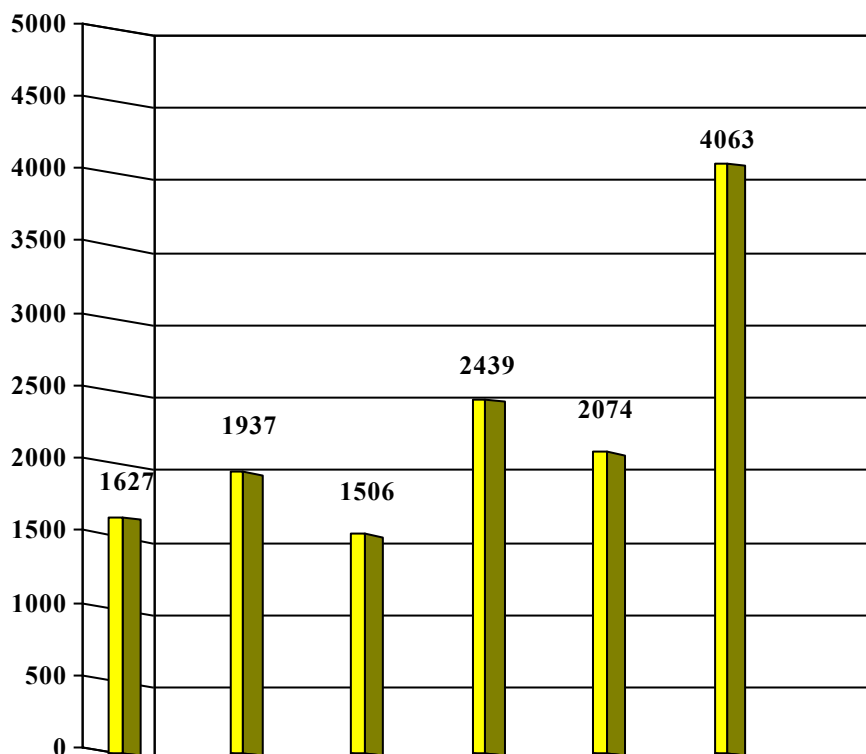
Figur 5.8. Nord-Trøndelag reinbeiteområde med de seks reinbeitedistriktene.

Figur 5.9. Utvikling av reintall pr. 1. april. Kalvetilgang, slakteuttak og øvrig avgang i Nord-Trøndelag reinbeiteområde perioden 1992/93 – 1998/99.

Ekspansjonen og økningen i gaupebestanden på midten av 1990-tallet i Nord-Trøndelag påførte reindriftnæringen økte tap, og mange reineiere opplevde at økonomien i næringen

forsvant. Dette hadde også sammenheng med at erstatningsordningene ikke klarte å fange opp de økte tap, og andelen udekte tap økte kraftig. Erstatningsoppgjøret for skade på rein voldt av rovvilt reindriftsåret 1998/99 viser at 53% av den erstattede reinen (1.156 stk.) er drept av gaupe, 27% er drept av jerv (580 stk.), 7% er drept av kongeørn (161 stk.), 2% er drept av bjørn (51 stk.), mens 7% er samlet i gruppen fredet rovvilt (229 stk.).

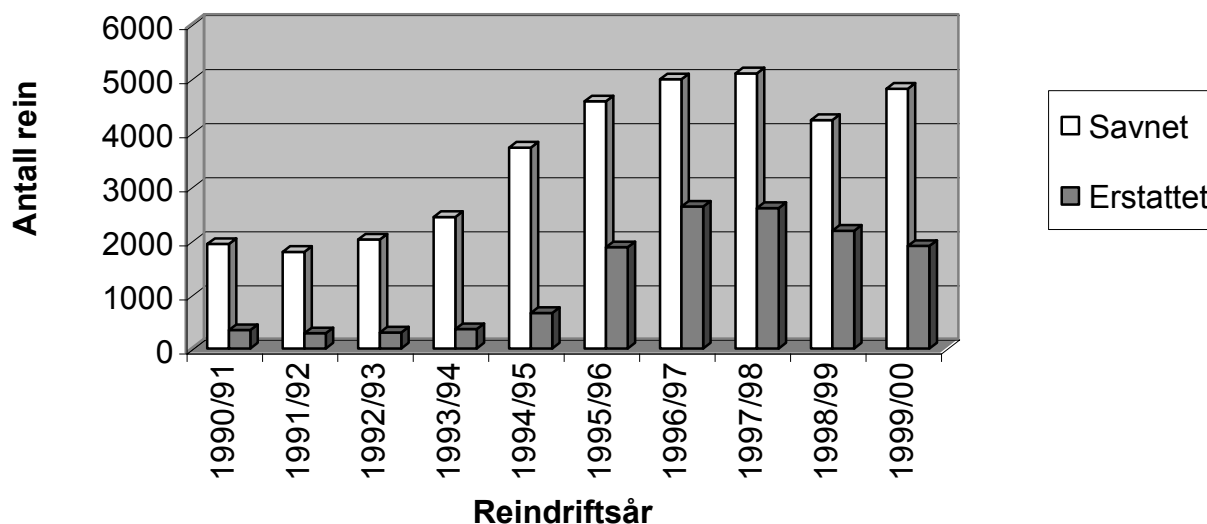

Figur 5.10. Antall rein i Nord-Trøndelag reinbeiteområde fordelt på de seks distriktene.

Tapet mellom kalving og kalvemerking kalles det tidlige kalvetap. Rovviltets innvirkning på dette tapet har i liten grad vært gjort til gjenstand for undersøkelser. Det er imidlertid kjent at samtlige rovviltarter er aktive i denne perioden. Kongeørn har vært spesielt nevnt som en viktig årsak til at kalv går tapt de første leveuker. Det kan også nevnes at konflikten mellom bjørn og rein synes å være økende. Dette i en periode om våren like etter at bjørn kommer ut av hiet. Når rovviltets påvirkning på tapene i reindriften skal kvantifiseres, er det derfor svært viktig å se på artenes samlede påvirkning. Sumeffekten av tapene fra rovviltartene samlet, vil lett kunne bringe tapsprosenten over en smerteterskel.

Rovilterstatning reflekterer samfunnets vilje til å betale den kostnad rovviltet påfører blant annet reindriftnæringen. De senere års utvikling har vist at denne viljen har vært økende. I reindriftsåret 1994/95 ble 18% av antall savnede rein erstattet, mens dette tallet hadde økt til over 50% (52%) i reindriftsåret 1998/99, men ble igjen redusert til 40% i reindriftsåret 1999/00, jfr. figur 5.11. Dette betyr at erstatningsnivået for tap som skyldes rovvilt på rein, er brakt opp til det samme nivå som erstatningene for tap som skyldes rovvilt på sau. Tapsundersøkelser i regi av Norsk institutt for naturforskning (NINA), politiske vedtak som har hatt betydning for rovviltforvaltningen og økt kommunikasjon mellom reindriftnæringen og forvaltningen, er viktige forhold som har ført til denne positive utviklingen. I reindriftsåret

1994-95 ble det savnet 3.715 rein i Nord-Trøndelag og erstattet 657, dvs 18% av det antallet rein som var savnet, jf figur 5.9. I reindrifftsåret 1999-00 er det savnet 4.804 rein i Nord-Trøndelag og erstattet 1.898, dvs 40%.

Figur 5.11. Antall rein savnet og erstattet som drept av rovdyr i reindrifftsårene 1990/91-1999/00, og utvikling i erstatningsutbetaling i samme periode.

En mindre påaktet konsekvens av rovvilttap er den avlsmessige betydning disse tap har. Kalveslakt utgjør mer enn $\frac{3}{4}$ av det samlede slakteuttak i Nord-Trøndelag reinbeiteområde, og den viktigste seleksjon av avlsdyr skjer derfor på kalvestadiet. Andelen hunnkalv i slaktematerialet har gått ned de senere år, noe som betyr at reineieren også setter hunndyr av dårligere kvalitet inn i avlen. Dette for å møte et forventet tap av dyr i denne kategorien. På lengre sikt kan dette gi negative konsekvenser på dyrematerialet, ved at simler av dårligere kvalitet må utgjøre grunnlaget for produksjonen.

Reindriftnæringen kjennetegnes ved at det finnes små muligheter til alternativ sysselsetting. Den kulturelle kostnaden ved å gå ut av næringen er dessuten så stor at dette blir oppfattet som siste utvei. Et økende rovdyrpress krever økt arbeidsinnsats for å begrense eller dokumentere tapene best mulig. Reineierne er dessuten bosatt i områder med et svakt næringsgrunnlag. Dette betyr at en i stor grad er avskåret fra å kompensere et inntektsbortfall med annen inntekt. Virkemidlene over reindrifftsavtalen tar heller ikke hensyn til at reineierne i Nord-Trøndelag driver sin næring i konkurranse med rovviltet.

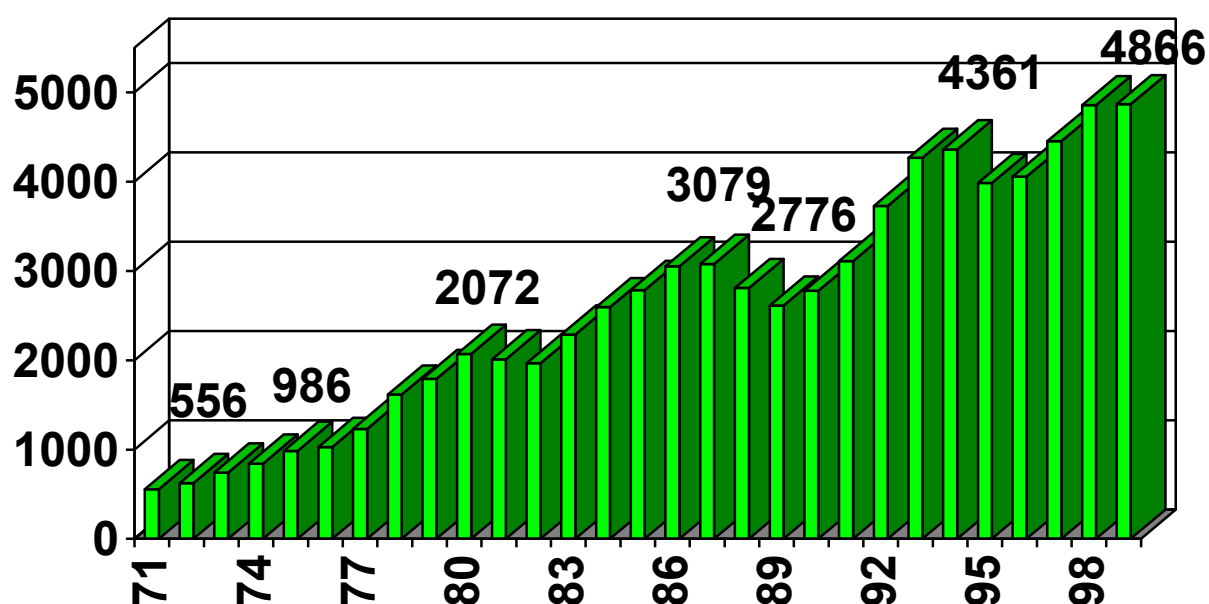
Konfliktnivået mellom rovvilt og rein har vært svært høyt i de fleste reinbeitedistrikt i Nord-Trøndelag i flere år. Dette skyldes blant annet kombinasjonen av et økende rovvilttap og en erstatningsordning som i liten grad var tilpasset denne situasjonen. Endringer i erstatningsordningen, i tillegg til en økt vilje og evne til regulering av rovviltbestandene ved lisens- og kvotejakt og andre forebyggende tiltak, har bidratt til å senke konfliktnivået de

senere år. Dersom en slik positiv dialog mellom næringens utøvere og forvaltningen skal videreutvikles, er det forvaltningsmessig nødvendig å raskt kunne gripe inn dersom rovvilttapene igjen skulle vise seg å øke.

5.3 Jeger- og jaktinteressene.

5.3.1 Elg

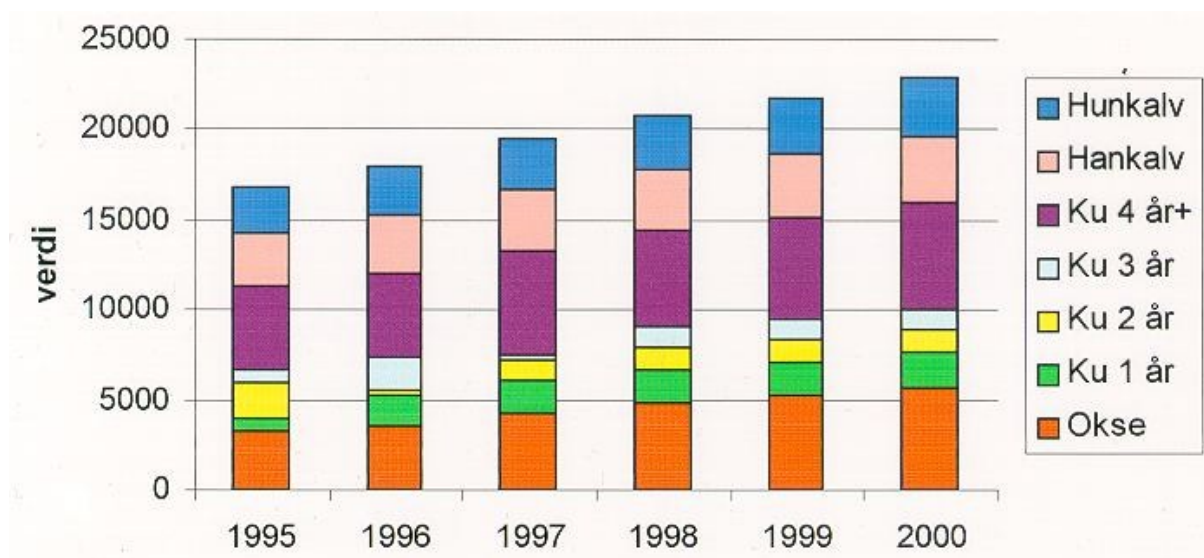
Elgen er etablert i samtlige kommuner i Nord-Trøndelag, og den forekommer i dag i slike bestander at det er åpnet adgang til elgjakt i alle kommuner. I 1999 ble det felt 4.866 elger i fylket og det er det største fellingstallet for Nord-Trøndelag etter 1889, da en ordning med offisiell fellingsstatistikk for elg i Norge ble etablert. Dette er knapt 9 ganger så mange elger felt som i 1971 (556), mer enn dobbelt så mange som i 1980 (2.072) og knapt 1.000 flere elger enn i 1995, jfr. figur 5.12. Nord-Trøndelag er i dag (1999) det fylket i landet hvor det felles nest mest elg. Hedmark er landets største elgfylke med 6.486 elger felt i 1999.

Figur 5.12. Antall felte elger pr år i Nord-Trøndelag i perioden 1971-1999.

Hovedårsaken til at elgbestanden har nådd det høye nivå den har i dag i Nord-Trøndelag er at de høyproduktive eldre elgkyrne (2 1/2 år og eldre) i liten grad er felt under jakten, og at den årlige beskatningen i betydelig grad er lagt på kalver og 1 1/2 åringer. Beregninger av elgbestandens utvikling som er utført av fylkesmannens miljøvernavdeling (Prognoseberegner gjort ved hjelp av dataprogrammet CERSIM) viser at elgbestanden i Nord-Trøndelag er blitt stabilisert i løpet av de 3 siste årene, men er fremdeles noe i vekst, jfr. figur 5.13.

Det felte antallet elger i Nord-Trøndelag i 1999 representerer 630.000 kg elgkjøtt. Til sammenligning høstes det årlig i Nord-Trøndelag 140.000 kg reinkjøtt (1999) og 880.000 kg sauekjøtt (1999). Dette indikerer at det jaktbare viltet som i dag årlig høstes i Nord-Trøndelag representerer en betydelig kjøttverdi sammenlignet med disse to næringene. Det anslås at ca 7.000 jegere deltok i elgjakten i fylket i 1999.

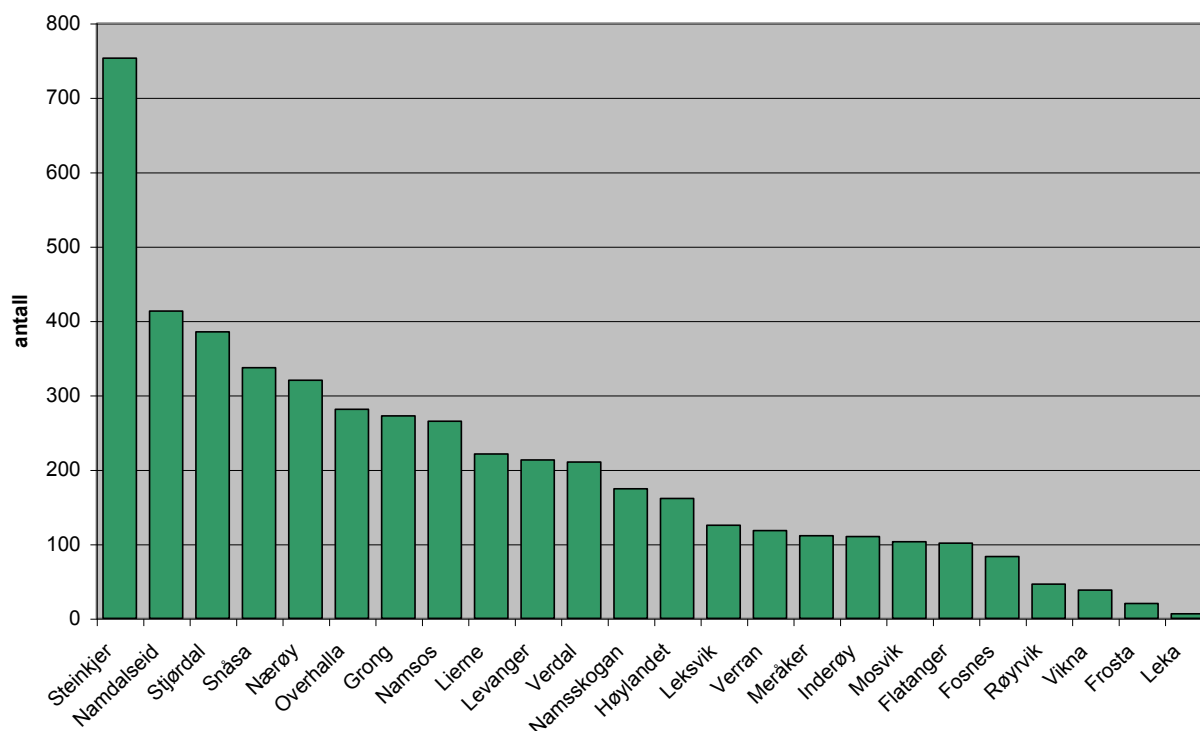

Figur 5.13. Bestandsutviklingen hos elg i Nord-Trøndelag perioden 1995 –2000.

Høstbestand før jakt. Beregninger gjort av fylkesmannens miljøvernavdeling ved hjelp av dataprogrammet CERSIM.

I Steinkjer kommune ble det felt 753 elger i 1999. Dette er det meste som er felt av elg i noen kommune i Nord-Trøndelag i 1999. Steinkjer er samtidig en av landets største elgkommuner. Namdalseid (413), Stjørdal (385), Snåsa (337), Nærøysund (320), Overhalla (281), Grong (272) og Namsos (265) fulgte på plassene etter Steinkjer i Nord-Trøndelag. Færrest elger ble felt i kommunene Frosta (20) og Leka (6), jfr. figur 5.14. I de kommuner, som har areal som omfattes av kjerneområdet for bjørn, ble det i 1999 felt 2.455 elger. Det betyr at mer enn halvparten av det totale antall felte elger i Nord-Trøndelag i 1999 ble felt i kjerneområdekommuner.

Av ovennevnte går det fram at vi har en rekordstor elgbestand i Nord-Trøndelag i dag. Vi antar at dødeligheten, utenom lovlig jakt, i elgbestanden i Nord-Trøndelag utgjør 10-15% av den totale dødeligheten. I 1997 ble det felt 4.857 elger. I jaktåret 1997-1998 ble det registrert en irregulær avgang (død elg utenom jakt) lik 298 elger. De fleste av disse elgene ble drept av bil (76) eller tog (74), dvs 3%. De øvrige ble felt ulovlig, felt som skadedyr eller døde p.g.a. ulykker, sykdom og predasjon. Forholdet mellom bjørn og elg, primært forholdet bjørnepredasjon på elgkalver, er undersøkt nærmere i Dalarna og Jämtland i Sverige gjennom Det skandinaviske bjørneprosjektet. Vi kjenner i dag ikke til omfanget av den totale bjørnepredasjonen på elg. Det er imidlertid estimert at bjørnepredasjonen på elgkalver gjennomsnittlig er 22% og at bjørn fortrinnsvis tar den ene av elgkalvene i et tvillingsett. Dette er imidlertid registrert i et område med stor tetthet av bjørn, 20-25 bjørner pr. 1.000 km². All predasjon av bjørn på elgkalver skjedde i løpet av kalvenes 5 første leveuker. Den foreløpige konklusjon er likevel at elgen kan være viktigere for bjørnens populasjonsdynamikk enn omvendt (Swenson m.fl. 1994). Vi vet i dag lite om bjørnens påvirkning på elgens adferd. Enkelte mener at elgen kan flytte ut av et område hvor bjørnen har vært.

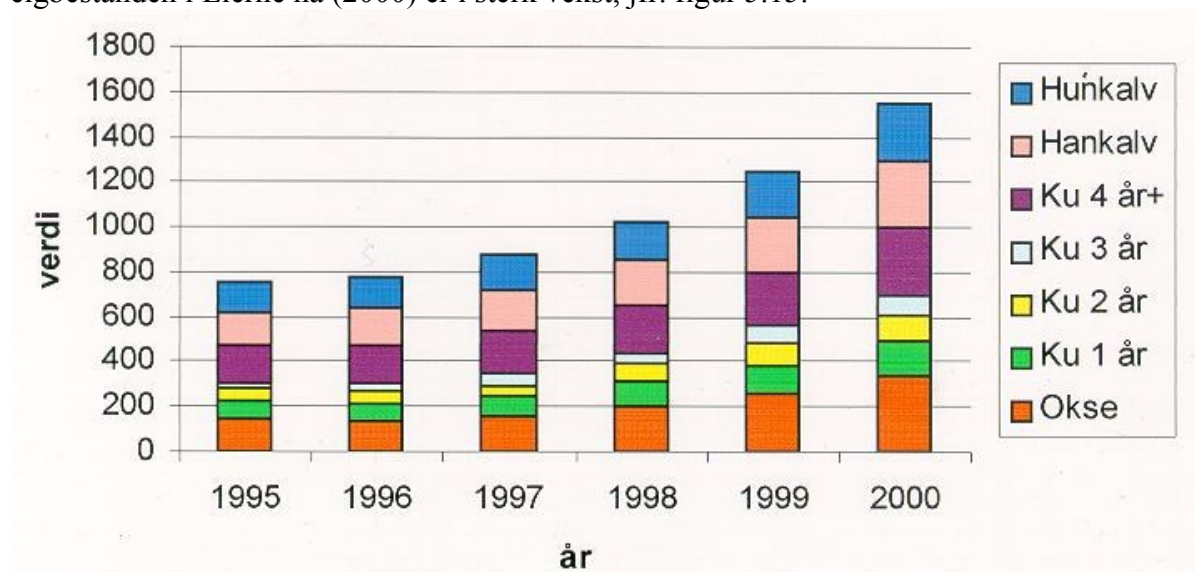

Figur 5.14. Antall elger felt i Nord-Trøndelag i 1999 fordelt på kommuner.

Medarbeiderne i Det skandinaviske bjørneprosjektet er overrasket over hvor ofte de ser elg og bjørn beite på samme hogstflate bare noen hundre meter fra hverandre. De ser at elger nær bjørn virker rolige og flykter ikke fra bjørnen. Det kan imidlertid være vanskeligere å si noe om elgens adferd blir endret en tid når bjørnen først kommer tilbake til et område etter å ha vært borte i 50-100 år. Ved en sammenligning av antall felte elger mellom et høgtetthetsområde og et lavere tetthetsområde for bjørn i Sverige, ble resultatet at det ikke ble noen lavere avskytning av elg der bjørnetettheten var relativt høy. Dette tyder på at elgen ikke har flyttet fra et område med høy bjørnetetthet. Dette er vel også det vi egentlig skulle forvente oss når bjørn og elg har bodd sammen på den Skandinaviske halvøy i mange tusen år. Bjørnen kan være et problem under utøvelsen av elgjakten, spesielt når jegerne bruker løshund. På Orsa Besparingsskog i Sverige har jegerne hatt konfrontasjoner med bjørn hvert år uten at det har ført til angrep eller skade. Det er merkelig hvor ofte jegerne i dette området driver gjennom et terreng med radiosenderbjørn uten at noen av jegerne på post ser bjørnen går ut. Disse områdene inneholder heller ikke færre elg fordi det var en bjørn der. Det største problemet under elgjakten er at noen hunder viser en spesiell interesse for bjørn og andre er redd for bjørn. Dette gjør disse hundene mindre effektive som jakthunder.

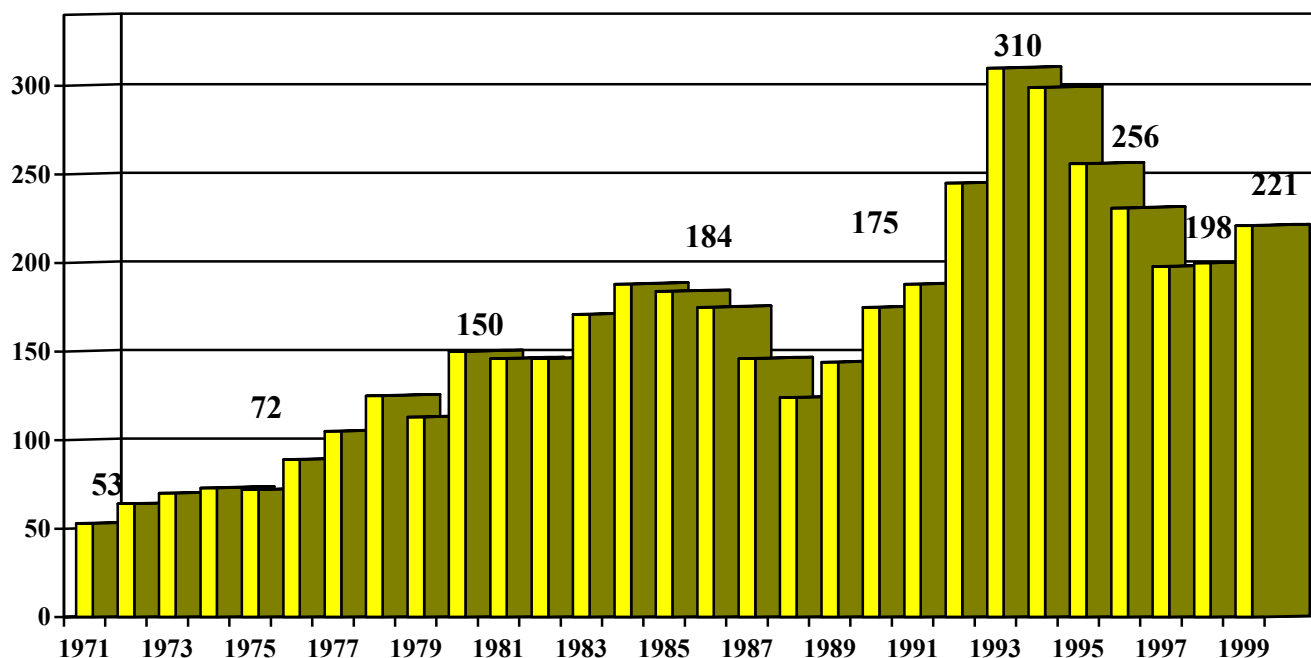
Som nevnt i kapittel 4.1 er Lierne kommune den eneste kommunen i Nord-Trøndelag som i dag ligger helt inntil og med de helt østre områdene av kommunen innenfor reproduksjonsområdet for bjørn i Jämtland, også kalt "binnefronten". Det er i Lierne at det oftest observeres bjørn i Nord-Trøndelag. Dette har vært situasjonen i hele perioden etter 1980 og fram til i dag. Til tross for dette har elgbestanden og elgavskytningen økt betydelig også i denne kommunen etter 1970. I 1971 ble det felt 53 elger, i 1980 150 elger, 1993 310 elger og 1999 221 elger. 1993 er året med flest felte elger i Lierne kommune, jfr. figur 5.16. Beregninger over elgbestandens størrelse og utvikling i Lierne for perioden 1995-2000, gjort

av fylkesmannens miljøvernnavdeling ved hjelp av dataprogrammet CERSIM, viser at elgbestanden i Lierne nå (2000) er i sterk vekst, jfr. figur 5.15.

Figur 5.15 Bestandsutviklingen hos elg i Lierne perioden 1995-2000. Høstbestand før jakt. Beregninger gjort av fylkesmannens miljøvernnavdeling ved hjelp av dataprogrammet CERSIM

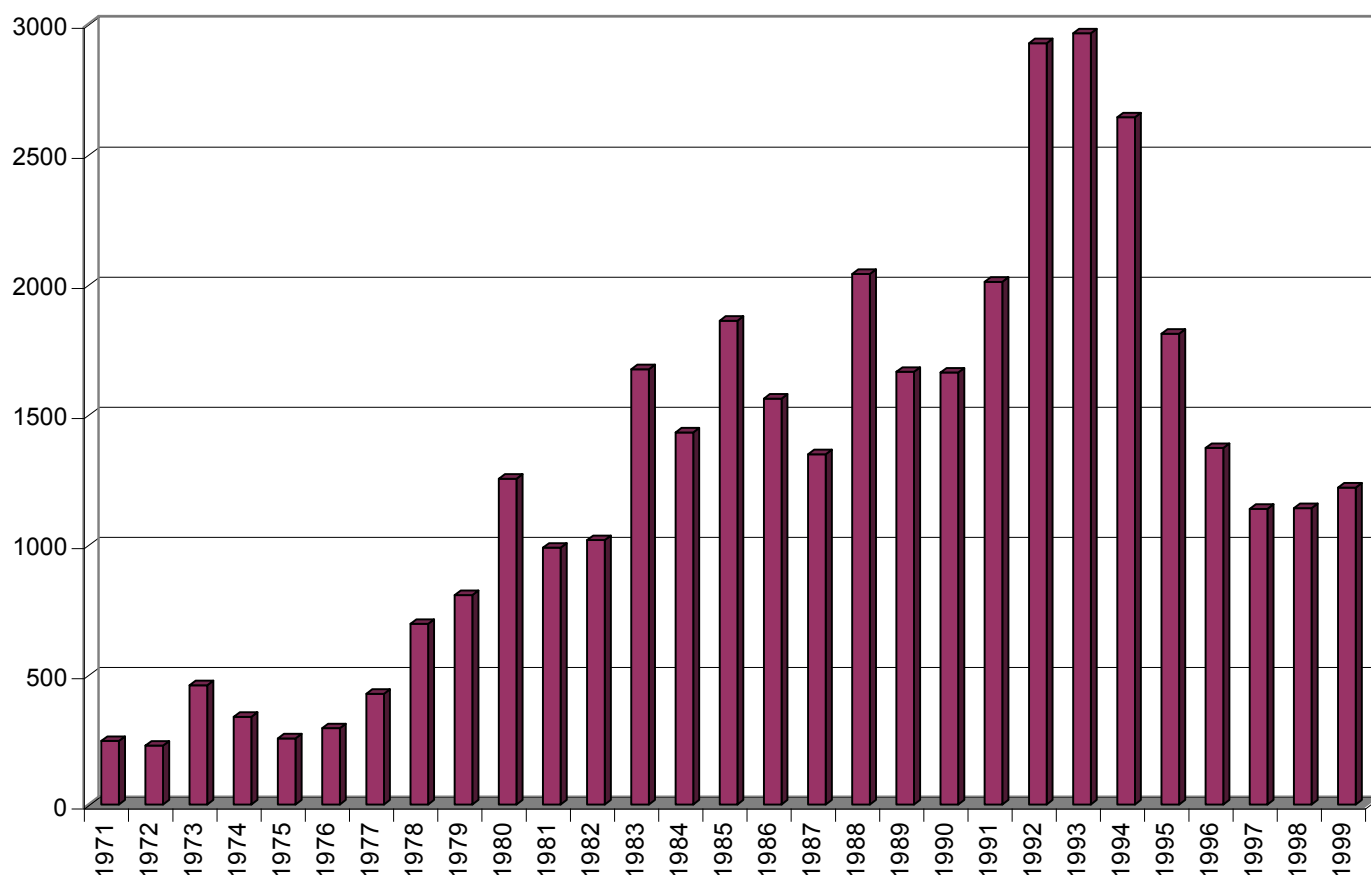
Ovennevnte burde vise at bjørn, med den aktivitet den har i dag i Lierne, har hatt svært liten negativ betydning for elgbestandens størrelse og utvikling. Det er heller ikke grunn til å anta at en etablering av 6 reproduserende "norske" binner innenfor kjerneområdet i Nord-Trøndelag innen år 2010 vil ha noen stor negativ betydning for elgbestanden i dette området, jfr. kapittel 6.1.

Figur 5.16. Antall elger felt i Lierne kommune i perioden 1971-1999.

5.3.2. Rådyr.

Rådyret er, slik som elgen, etablert i samtlige Nord-Trønderske kommuner. Det forekommer i slike bestander at det er åpnet adgang til rådyrjakt i samtlige kommuner. I 1999 ble det registrert felt 1.218 rådyr i Nord-Trøndelag. 1993, da det ble felt 2.964 rådyr, er foreløpig det året det er registrert felt flest rådyr i Nord-Trøndelag, jfr. figur 5.17.

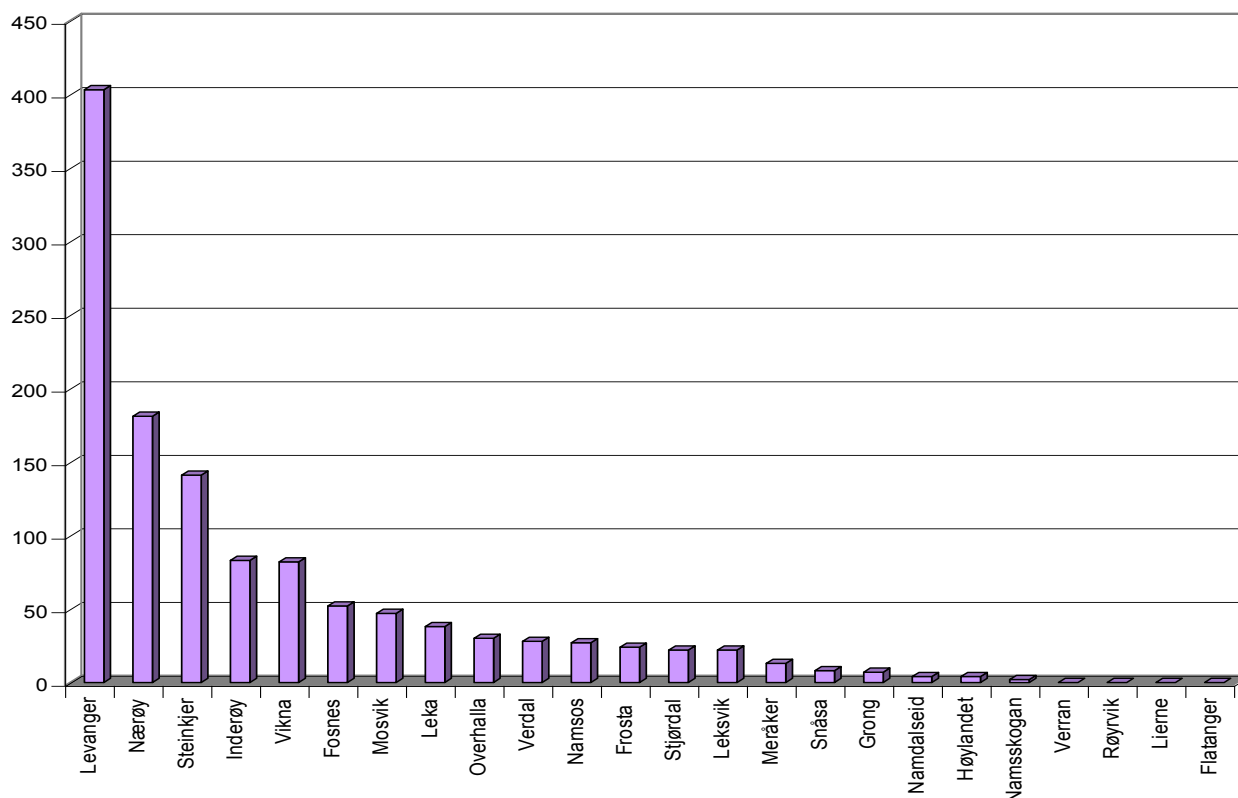

Figur 5.17. Antall felte rådyr pr år i Nord-Trøndelag i perioden 1971-1999.

Økningen i antallet felte rådyr i Nord-Trøndelag de siste 25 år antas å ha bakgrunn i flere årsaker. Økningen antas blant annet å skyldes at det i deler av perioden har skjedd en underbeskatning i forhold til tilveksten i rådyrbestanden. Reproduksjonen hos rådyr er stor og i milde vintre med lite snø har vinterdødeligheten hos rådyr samtidig vært lav.

I Levanger kommune ble det felt 403 rådyr i 1999. Dette er det høyeste fellingstallet for rådyr i en enkelt kommune i Nord-Trøndelag i 1999. 289 av disse ble felt på Ytterøy, mens 114 ble

felt i den øvrige delen av kommunen. Deretter følger Nærøy, Steinkjer, Inderøy, Vikna og Fosnes med henholdsvis 181, 141, 83, 82 og 52 felte rådyr i 1999. I Lierne, Røyrvik, Flatanger og Verran ble det ikke felt rådyr i 1999. I de kommuner, som har areal som omfattes av kjerneområdet for bjørn, ble det i 1999 felt 192 rådyr, jfr. figur 5.18.

Figur 5.18. Antall rådyr felt i Nord-Trøndelag i 1999 fordelt på kommuner.

Tradisjonelt har vi de tetteste bestander av rådyr i Nord-Trøndelag på Ytterøy i Levanger kommune, de lavereliggende snøfattigste områdene på østsiden av Trondheimsfjorden og i kommunene i Ytre Namdal, dvs Nærøy, Vikna, Leka og Fosnes..

Hovedårsakene til den særdeles tette bestanden av rådyr på Ytterøy er et utpreget kulturlandskap med lite snø om vinteren, et forholdsvis mildt vinterklima og at hverken gaupe eller rødrev har tilhold på øya. Det er dokumentert at rødrev er en betydelig predator på rådyr på øya Jøa i Fosnes kommune i Nord-Trøndelag, Aanes & Andersen (1993). Dødeligheten av rådyrkje (kalver) som følge av predasjon fra rødrev utgjorde 46,7 % av det totale antall rådyrkje som ble radiomerket, 21 av 45 radiomerkete rådyrkje ble drept av rødrev. På Ytterøy er det ellers de senere år blitt gjennomført en rådyravskyting hvor de produktive rågeitene i sterkere grad er spart, mens en større del av beskatningen er lagt på rådyrkjeene (kalvene). Ved en slik avskyting legges det opp til opprettholdelse av en høyproduktiv rådyrbestand.

En avskyting med tanke på opprettholdelse av en høyproduktiv rådyrbestand synes også å bli resultatet i de kommuner i Nord-Trøndelag, som deltar i forsøksordningen med kvotefri rådyrjakt med driftsplan. Det deltar 14 kommuner av 24 i denne forsøksordningen som skal evalueres i løpet av 2000.

Ovenfor er det nevnt flere forhold som påvirker bestandssituasjonen og bestandsutviklingen hos rådyr. I tillegg til de nevnte faktorene vet vi at gaupa er en viktig predator på rådyr i Nord-Trøndelag. Gaupeundersøkelsene som pågår i Hedmark viser at en gjennomsnittsgaupe i Hedmark dreper og spiser ca. 30 rådyr i løpet av et år (Reidar Andersen pers medd). Predasjonstrykket vil variere. I perioder med mye snø og streng kulde vil sannsynligvis predasjonen øke, samtidig som vi da får økt dødelighet p.g.a klimaet. Det er grunn til å tro at predasjon av gaupe på rådyr i dag er vesentlig mer omfattende enn predasjon av rovvilt på elg og hjort. Dette har blant annet sammenheng med at bestandstettheten av gaupe i Nord-

Trøndelag er vesentlig større enn tettheten av bjørn, jerv og ulv. I tillegg er gaupa en mer absolutt kjøtteter. Det er grunn til å tro at rådyr er gaupas viktigste byttedyr i Nord-Trøndelag. Dette til tross for at det er dokumentert at gaupa er den betydeligste predator på tamrein i den nordvestlige delen av fylket i 1995, og at erstatningsutbetalingene for tapt sau grunnet gaupe var rekordhøye i 1996. Gaupa har også ut over dette alternative byttedyr som hare. Det forekommer ellers også at store hannauger har elgkalv som byttedyr. Dette er dokumentert ved gjennomføringen av Rovdyrprosjektene i Nord-Trøndelag i 1994 i regi av Norsk institutt for naturforskning (Kvam m.fl. 1995). Det antas derfor også at det vil kunne forekomme at store hannauger også kan ha hjortekalv som byttedyr. Dette vil kunne kompensere for variasjoner i rådyrbestanden.

Gjennom gaupeundersøkelsene i regi av Norsk institutt for naturforskning som er avsluttet i Nord-Trøndelag og som fremdeles pågår i Hedmark vil vi få økt kunnskapsnivå om gaupe generelt og spesielt gaupas byttedyrvalg og arealbruk.

Med bakgrunn i den kunnskap som vi allerede har, må vi regne med at gaupa påvirker rådyrbestanden i Nord-Trøndelag betydelig. Dette vil føre til at rådyrbestanden i enkelte perioder og områder vil bli merkbart redusert. Omfanget av reduksjonen vil være avhengig av gaupebestandens størrelse i forhold til rådyrbestanden. Dette betyr også at gaupa vil være en reel konkurrent til jegerne.

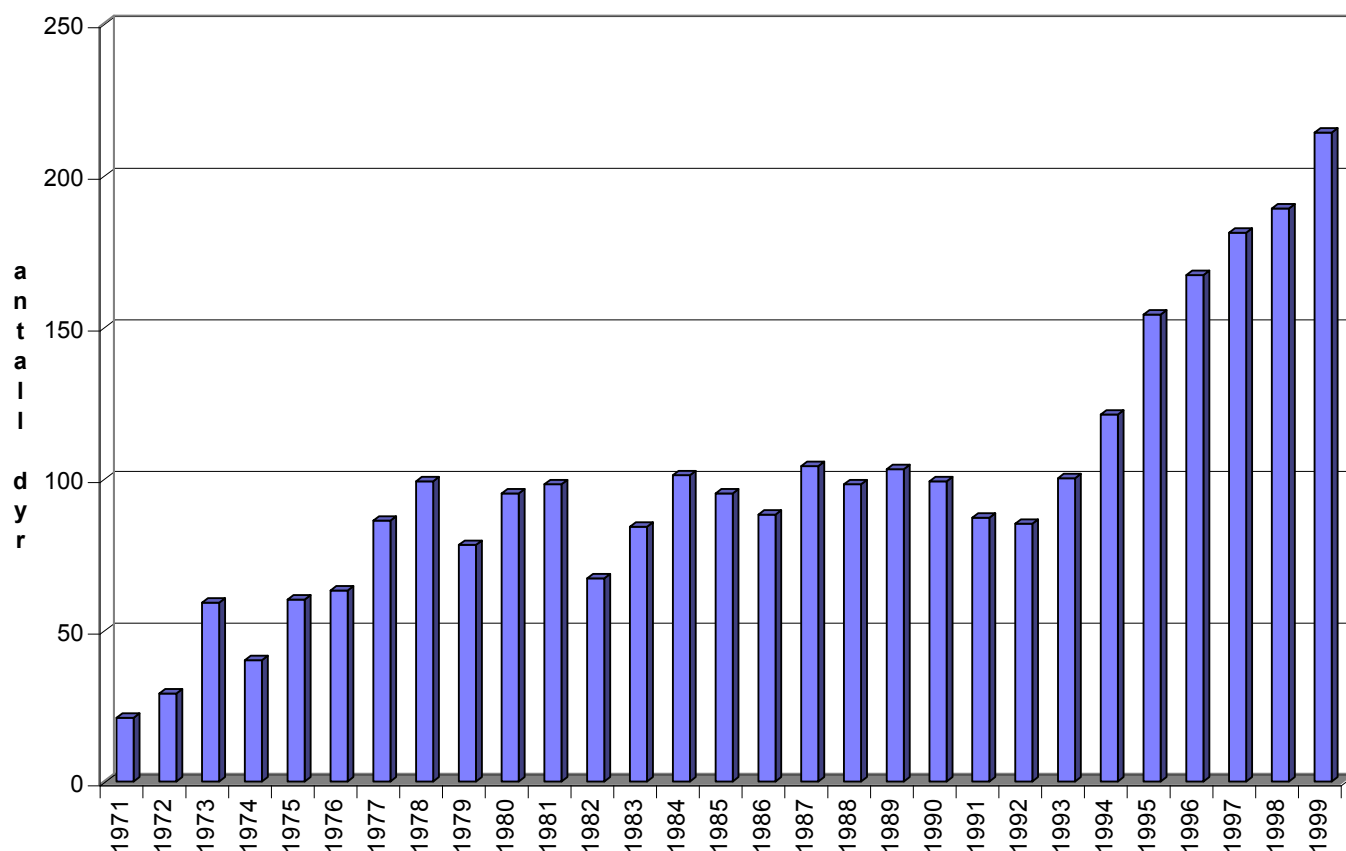
5.3.3. Hjort.

I omkring halvparten av kommunene i Nord-Trøndelag (14 stk.) har hjorten etablert seg i så store bestander at det er blitt åpnet adgang til jakt på hjort. I 1999 ble det registrert felt totalt 226 hjorter i Nord-Trøndelag. Av disse ble 160 hjorter felt på Otterøy i Namsos kommune. I kommunene Steinkjer, Stjørdal, Levanger, Verdal, Verran, Namdalseid, Grong, Høylandet og Flatanger ble det til sammen felt 66 hjorter. I de øvrige kommunene hvor det er åpnet for hjortejakt dvs Meråker, Frosta, Snåsa, og Overhalla ble det ikke felt hjort i 1999. Med unntak av Otterøy forekommer altså hjorten i glisne bestander i Nord-Trøndelag. I de nevnte kommuner forekommer imidlertid hjorten lokalt i avgrensede mer konsentrerte bestander. I perioden 1972 til 1999 er det skjedd en økning i fellingen av hjort, jfr. figur 5.19. Dette indikerer både en økning i hjortebestanden i Nord-Trøndelag og en økt utbredelse i fylket.

Det er bare kommunene Steinkjer, Verdal, Snåsa, Grong, Overhalla og Høylandet som har forekomster av hjort og som samtidig har areal innenfor kjerneområdet for bjørn.

Slik som nevnt under kapittel 5.3.2 ovenfor antas det at store hannauger vil kunne predatere hjortekalv. I tillegg er det registrert at gaupe sannsynligvis har drept 4 hjortekalver i innhegning i Nærøy kommune i Nord-Trøndelag vinteren 1995-1996.

Med bakgrunn i dagens kunnskap om gaupepredasjon på hjortekalv, er det vanskelig å si noe om det mulige omfanget av slik predasjon. I hvilken grad gaupa i denne forbindelse vil være konkurrent til hjortejegerne er derfor også vanskelig å besvare. Det kan imidlertid antas at store hannauger vil kunne påvirke en hjortebestand så mye lokalt i enkelte områder at hjortejegerne får en mindre hjortekvote å jakte på.

Figur 5.19. Antall felte hjort i Nord-Trøndelag i perioden 1971-1999.

5.4. Lokalsamfunn.

Det er vanskelig konkret å vurdere hvilke konsekvenser rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag vil ha for de enkelte lokalsamfunn. På bakgrunn av de siste års erfaringer, må det imidlertid kunne fastslås at rovviltpolitikken har konsekvenser både for næringsutøvelse og folks bruk av utmarka til generelt friluftsliv.

Rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag, med de mål og virkemidler som er skissert i kapitlene 6 og 7, vil være en faktor som kan ha betydning for nedlegging/flytting av sauehold og reindrift.

Gjennom reduserte muligheter for utnytting av næringsgrunnlaget og produksjonsvilkårene kan rovviltforvaltningen virke negativt på bosettingen (Mysterud og Mysterud 1995). Dette vil dels være en direkte konsekvens av redusert aktivitet i beitenæringen, dels en konsekvens av de effekter verdiskapning i landbruket vil ha for annen næringsaktivitet og offentlig virksomhet i kommunen. Det er imidlertid svært sterke krefter som befolkningens egendynamikk, situasjonen på det nasjonale arbeidsmarkedet og den nasjonale distriktpolitikken, som i grove trekk påvirker befolkningsmønsteret. Den generelle landbrukspolitikken vil i en slik sammenheng sannsynligvis bety mye for det framtidige befolkningsmønsteret.

Rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag, med de mål og virkemidler som er skissert i kapitlene 6 og 7, vil på forskjellige måter også få betydning for folks bruk av utmarka til generelt friluftsliv. Ferdsel i utmark hvor det er rovvilt, kan for enkelte gi utrygghet, men for andre ekstra spenning og utgangspunkt for mulighet til en sterkere naturopplevelse. Denne utryggheten vil kunne føre til annen og mindre omfattende bruk av utmarkas ressurser enn det

som tradisjonelt har vært vanlig. Normalt er det imidlertid like trygt å bevege seg i slike områder som i terreng hvor bjørn, jerv, gaupe og ulv ikke finnes. Jerv og gaupe er ingen trussel for mennesker. Det er heller ikke ulven. På grunn av etterstrebelse viser ulven stor grad av skyhet.

Bare i noen ganske få tilfeller har bjørn vist aggressivitet eller irritasjon. Den vil i de aller fleste tilfeller trekke seg unna (Swenson m.fl. 1996). I Indre Namdal er det ikke kjent fra nyere tid at bjørn har skadet mennesker. De fleste skadetilfellene har skjedd i forbindelse med jakt. Siste kjente tilfelle er fra begynnelsen av 1900-tallet, da en same i Sørli ble angrepet av bjørn. Han overlevde angrepet, men fikk store skader. Høsten 1994 ble en elgjeger i Jämtland i Sverige angrepet av en binne med unge. Dette skjedde ved hiet til bjørnen, som muligens kan ha blitt forstyrret av jegerne. Jegeren, som ble angrepet kom fra det uten de helt store skadene. Sommeren 1998 ble det gjennom media opplyst at en person var blitt drept av bjørn i Finland. Det har imidlertid ikke lyktes å få tak i detaljene omkring denne hendelsen. I det samme mediaoppslaget ble det samtidig opplyst at det trolig er første gang i dette århundret at bjørn har tatt livet av mennesker i Finland. Bjørnebestanden i Finland er i dag på ca. 800 dyr.

Det er imidlertid mange mennesker som er redde for å ferdes ute i naturen av frykt for å treffe bjørn.

I den senere tid har det forekommet flere tilfeller av nærgående bjørn i Lierne. Dette er bjørn som ser ut til å ha mistet noe av sin naturlige skyhet og som har kommet helt fram til sentrumsområdet og skolen i Nordli. Dette er en situasjon som er uønsket. Når avstanden mellom mennesker og bjørn er liten, skal det mindre til før en situasjon kan bli truende. Det kan være farlig dersom bjørnen er skadeskutt eller er skadet på annen måte, eller forstyrres ved kadaver eller andre matplasser. Fare kan også oppstå dersom bjørnen presses eller trues ved f.eks. forfølgelse i dyp snø eller provoseres i hi, eller føler sitt avkom truet ved f.eks. at noen prøver å komme inn på ungene.

Bjørn som synes å etablere aktivitet i tilknytning til bebyggelse og slik truer folks daglige livssituasjon skal overvåkes og vurderes avlivet.

Det er også viktig at den enkelte har kunnskap om hvordan en bør opptre for å forebygge mot eventuelle angrep av bjørn, og hva vi bør gjøre hvis vi kommer i en situasjon hvor vi føler oss truet. Det vises i denne forbindelse til brosjyren "Møte mellom mennesker og bjørn i Indre Namdal". Brosjyren er utarbeidet ved et samarbeid mellom Fylkesmannens miljøvernavdeling i Nord-Trøndelag, Politimesteren i Namdal og Lierne kommune, jfr. kapittel 7.6.

Vissheten om tilstedeværelsen av store rovdyr i et område, bør også kunne gi mulighet for en positiv fokusering på folks mulighet for en sterkere og rikere naturopplevelse. Det bør derfor være en utfordring å legge til rette for at dette elementet som et delgrunnlag for folks naturopplevelse, blir tatt i bruk som en del av markedsføringen av de mest aktuelle områder i Nord-Trøndelag i turistmessig sammenheng.

6. Operative mål for rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag.

6.1. Bjørn.

Ved behandlingen av rovviltpolitikken i Stortinget i 1997 ble kjerneområdet for bjørn i Nord-Trøndelag/Nordland, som ble etablert i 1994, vedtatt opprettholdt. Det ble samtidig vedtatt at det skal legges til rette for etablering av ynglende binner slik at levedyktige bestander av bjørn på sikt kan etableres innenfor kjerneområdet.

Det foreligger i dag biologisk kunnskap om hvor mange bjørn det må være innenfor kjerneområdet i Nord-Trøndelag/Nordland for å sikre en levedyktig bestand. Denne kunnskapen har sin bakgrunn i det skandinaviske bjørneprosjektet, med data fra svenske radiomerkede bjørner i de to studieområdene i Dalarna og Norrbotten. Konklusjonen fra dette forskningsarbeidet er at det bør være minimum 8-10 voksne (reproduserende) binner innenfor dette kjerneområdet for å oppfylle kravet til en levedyktig bjørnebestand på lang sikt. Det forutsettes da en etablert bjørnebestand med stabil aldersstruktur. Da er det fra forskningens side lagt inn en sikkerhetsmargin i bestandskravet. Stortinget vedtok i 1997 på denne bakgrunn at det kan legges opp til et mindre antall voksne binner enn de 8-10 som forskningen presenterte som et minimum.

Forvaltningen har ut fra ovennevnte satt som målsetting at det i år 2010 skal være oppnådd minimum 6 reproduserende "norske" binner innen kjerneområdet i Nord-Trøndelag/Nordland. Det må understrekes at med norske binner menes det binner som har størstedelen av sitt aktivitetsområde i Norge, dvs mer enn 50% av sitt aktivitetsområde i Norge. Dette tallet er basert på at vi har en tett utveksling av bjørn med Sverige.

Det kan i dag fastslås at det ikke er noen levedyktig bestand av bjørn, hverken i Norge sett under ett eller innenfor kjerneområdet i Nord-Trøndelag/Nordland, jfr. kapittel 4. I løpet av 1998 og 1999 ble det imidlertid gjennom prosjektet "Bjørn i Nord-Trøndelag", et samarbeidsprosjekt mellom Norsk institutt for naturforskning og fylkesmannen i Nord-Trøndelag, dokumentert at det er minimum 2 reproduserende binner i Nord-Trøndelag og sannsynligvis minimum 3 reproduserende binner. Dette betyr at det ovennevnte forvaltningsmål for bjørn innenfor kjerneområdet i Nord-Trøndelag/Nordland kanskje vil bli nådd i løpet av første halvdel av inneværende planperiode fram mot 2010. Hvorvidt de 2 radiomerkede voksne binnene (Nordlibinna og Sørlibinna) bruker mer enn 50% av sitt aktivitetsområde i Norge vil bli vurdert nærmere etter at disse binnene totalt er fulgt opp med radiopeiling i en 3-årsperiode, jfr. kapittel 7.2.5.

Dersom vi betrakter reproduksjonsområdet i Jämtland/Västerbotten og kjerneområdet for bjørn i Nord-Trøndelag/Nordland som et helhetlig område for bjørn, kan det med bakgrunn i forskningens angitte krav til minimum antall voksne binner (reproduserende binner) fastslås at bjørnebestanden innenfor dette helhetlige området er levedyktig på lang sikt, jfr. også bestandsestimatet for reproduksjonsområdet for bjørn i Jämtland/Västerbotten i kapittel 4.1.

Med bakgrunn i ovennevnte politisk vedtatte målsettinger og dagens bestandssituasjon vil det forvaltningsmessig prioriterte arbeidet bestå i å sikre fortsatt reproduksjon av bjørn innen kjerneområdet for bjørn i Nord-Trøndelag/Nordland. Samtidig med dette bør det imidlertid fra forvaltningens side forberedes et opplegg for gjennomføring av en rasjonell og effektiv lisensjakt på bjørn utenfor kjerneområdet i de to fylkene. Terskelen for å gi fellingstillatelse

på skadegjørende bjørn har allerede gått ned også innenfor kjerneområdet. Det fordi bestandsutviklingen og prognosen for bestandsutviklingen er som beskrevet ovenfor.

Fra det tidspunkt at forvaltningsmålet for antall voksne binner (reproduserende binner) innenfor kjerneområdet i Nord-Trøndelag og Nordland er nådd, bør det åpnes for lisensjakt på bjørn også innenfor kjerneområdet.

Nyere forskningsresultater viser at den svenske bjørnebestanden vokser raskere enn tidligere antatt. Dette medfører gode muligheter for å reetablere en bjørnebestand innenfor kjerneområdet for bjørn i Nord-Trøndelag og Nordland. Andelen av bestanden som vil befinne seg på norsk side av riksgrensen vil øke ettersom den omtalte "binnefronten" ekspanderer inn i Nord-Trøndelag, jfr. kapittel 4.1. Hannbjørn sprer seg imidlertid raskere enn binner.

Bestanden vil overvåkes nøye med de ressurser som er tilgjengelige, jf kapittel 7. Videre er det viktig å bemerke at dette ikke er noen endelig målsetting, men et resultatmål for perioden 2000-2010. Ny kunnskap om bjørnens biologi og bestandsstørrelse, for stort tapsnivå for beitedyr samt nye politiske retningslinjer kan medføre endring av den ovennevnte målsettingen underveis. Dersom denne målsetting oppfylles innen år 2010, vil det være aktuelt å vurdere den videre veksthastighet for bjørnebestanden utover dette tidspunktet. Politiske retningslinjer fra Sverige og Norge, samt ny biologisk kunnskap vil ligge til grunn for en slik vurdering.

6.2. Jerv.

Kjerneområdene for jerv i Norge ble avvirket i forbindelse med behandlingen av rovviltpolitikken i Stortinget i 1997. Dette betyr at det kjerneområdet for jerv som ble etablert i 1994 i Nord-Trøndelag nå er avvirket.

Det finnes foreløpig ikke et godt nok datagrunnlag til å kunne gjennomføre konkrete beregninger av hva en minimum levedyktig jervebestand er. Bestanden på norsk side fra Nord-Trøndelag til Finnmark er imidlertid registrert med flere enn 25 dokumenterte ynglinger årlig. Med dette som bakgrunn og ut fra en faglig skønnsvurdering kan vi betrakte bestanden av jerv i dette området som levedyktig på det bestandsnivået som vi har i dag. Jervebestanden fra Nord-Trøndelag og nordover må sees i sammenheng med jervebestanden i naboområdene i Sverige og Finland.

Stadfestingen av dette er at det er åpnet for lisensjakt på jerv i de nordlige deler av Nord-Trøndelag, deler av Nordland, Troms og Finnmark. Bestandsregulering i form av lisensjakt kan gjennomføres når det anses nødvendig for å regulere veksten i en jervebestand. Vilåret for dette er at vedkommende jervebestand kan anses som levedyktig på lang sikt og at det har oppstått skader på husdyr eller tamrein i det aktuelle området. Det må likevel understrekes at jervebestanden i det ovennevnte området har en lav tetthet i dag sammenlignet med tidligere. Til tross for at det er gjennomført lisensjakt på jerv i ovennevnte område, foreligger det pr i dag ikke biologisk kunnskap, som kan gi tilstrekkelig kunnskap om hvor stor jervebestanden må være i dette området for å sikre en levedyktig bestand av jerv. Det bør derfor fortsatt drives forskning som klargjør begrepet "levedyktighet" i en slik sammenheng.

Fra det tidspunkt jervebestandens størrelse og utvikling kombinert med at jerv er en betydelig skadevolder på rein/sau i andre områder enn de nordligste områder i Nord-Trøndelag, bør det også åpnes for lisensjakt på jerv i disse områdene.

Med bakgrunn i den politisk vedtatte målsettingen og dagens bestandssituasjon, vil det forvaltningsmessig være svært viktig å sikre reproduksjon av jerv i Nord-Trøndelag og at jervebestanden i Nord-Trøndelag opprettholdes på samme nivå som i dag. Bestanden og reproduksjonen vil bli nøye overvåket med de ressurser som til enhver tid er tilgjengelige, jfr. kapittel 7. Det må videre søkes å opprettholde en sammenheng i jervens utbredelse for å unngå isolasjon av enkeltområder, slik som tilfellet kan synes å være i dag med områdene rundt Snøhetta. Levedyktigheten av jerv sør for Nord-Trøndelag er etter all sannsynlighet avhengig av utveksling av individer østover og nordover. Isolasjon av delpopulasjoner vil kreve en vesentlig større tetthet enn hva tilfellet er i dag for at disse delpopulasjonene skal kunne betraktes som levedyktige. Det vil sannsynligvis også være svært vanskelig å reetablere arten i områder hvor den først forsvinner, spesielt i en så glissen og sårbar bestand som jervebestanden på Nordkalotten er i dag sammenlignet med tidligere.

6.3. Gaupe.

Det er ikke etablert administrativt avgrensede kjerneområder for gaupe i Norge, og det synes heller ikke i dag å være politiske signaler som tyder på at slike områder vil bli opprettet. Med bakgrunn i den kunnskap vi i dag har om gaupebestandens størrelse, utbredelse og reproduksjon i Nord-Trøndelag, anses gaupebestanden i Nord-Trøndelag å være levedyktig på lang sikt. En indirekte dokumentasjon på dette er gjennomføringen av kvotejakt på gaupe i dette fylket i årene 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999 og år 2000. For at kvotejakt på gaupe skal kunne gjennomføres, må bestanden oppfattes som levedyktig på lang sikt og at det høstes av en årlig fornybar biologisk ressurs. I 1996 ble det felt 31 gauper i Nord-Trøndelag (hvorav 3 på Fosen i Sør-Trøndelag), mens det i 1997 ble felt 39 gauper i Nord-Trøndelag (hvorav 3 på Fosen i Sør-Trøndelag). Vi må så langt tilbake i tid som til 1858 (33 gauper registrert felt i Nord-Trøndelag), for å finne lignende høye fellingstall for gaupe i Nord-Trøndelag. Bestandsregistreringer og fellingstall viser at vi våren 1995 og våren 1997 hadde en stor gaupebestand med god reproduksjon i Nord-Trøndelag. Områdene i Nord-Trøndelag defineres blant de områder som er en del av selve "grunnfjellet" for gaupebestanden i Norge og Skandinavia, jfr. kapittel 4.3. En av hovedårsakene til den store bestanden av gaupe i Nord-Trøndelag i 1996 og 1997 er nok den tette og svært reproduktive bestanden av rådyr i deler av fylket omkring midten av 1990-årene, jfr. kapitlene 4.3 og 5.3. I 1999 ble det av en fellingskvote på 16 gauper felt 14. Samtlige ble felt i Nord-Trøndelag. I 2000 er det gitt en jaktkvote på gaupe lik 22, hvorav 15 gauper ble felt. Forvaltningen av gaupa i kommende planperiode vil i betydelig grad kreve at forvaltningen i sterkere grad enn tidligere drives som en flerbstandsforvaltning, eller en økosystemforvaltning, istedenfor en enbestandsforvaltning.

Til tross for at det er gjennomført kvotejakt på gaupe i Nord-Trøndelag de siste sju år og i 2000 i totalt 14 fylker, foreligger det ikke noen klargjørende forskningsmessig definisjon av hva som er "en levedyktig gaupebestand på lang sikt". Med bakgrunn i ovennevnte bør det i dag prioriteres forskningsmessig innsats for å få klargjort innholdet i dette begrepet så snart som mulig.

Tap av sau og rein forårsaket av gaupe har vært betydelig i deler av Nord-Trøndelag i perioden 1992-1999. I 1996, som har vært det største tapsåret forårsaket av gaupe i denne perioden, ble totalt 126 søyer og 1.340 lam erstattet som dokumentert og sannsynlig drept av gaupe. Dette overstiger antallet sau/lam som det er utbetalt erstatning for p.g.a. dokumentert og sannsynlig drept av bjørn (506 søyer og 300 lam) i Nord-Trøndelag i 1996. Samtidig viser "Tapsprosjektet på rein i Vestre Namdal" i regi av Norsk institutt for naturforskning at gaupa er den betydeligste tapsårsak på rein i dette området dette året. I 1998 er tapene forårsaket av gaupe på sau redusert til om lag det nivået disse tapene lå på i 1994, dvs det første året det ble

gjennomført kvotejakt på gaupe i Nord-Trøndelag. Resultatene fra den telemetribaserte undersøkelsen omkring tap av sau på beite i Overhalla og Høylandet i 1997 og 1998 viser også at tapene forårsaket av gaupe i dette området disse årene var svært lave.

I 1999 er imidlertid antall sau/lam erstattet p.g.a. gaupe i Nord-Trøndelag økt igjen, slik at nivået for antall erstattede dyr i 1999 er høyere enn i 1995. 1999 er det nest største erstatningsåret for sau/lam erstattet p.g.a. tap forårsaket av gaupe i perioden 1993-1999.

Med bakgrunn i de politisk vedtatte målsettingene, bestandssituasjonen, reproduksjonen og skadenivået på sau og rein bør forvaltningen av gaupa i Nord-Trøndelag legges opp slik at gaupebestanden blir noe redusert sammenlignet med bestandsstørrelsen i perioden 1996-1998. Dette bør skje på en slik måte at jaktkvoten på gaupe, slik som i årene 1996-2000, i sterk grad rettes mot de deler av Nord-Trøndelag hvor skadenivået på sau og rein er størst. Gaupebestandens størrelse og fordeling i Nord-Trøndelag i kommende planperiode bør være slik at det årlig er tilstrekkelig med å felle i størrelsesorden 10-15 gauper årlig for å holde gaupebestanden på et noenlunde stabilt, men lavere nivå enn i siste 3-årsperiode. Dette på en slik måte at gaupebestanden blir noenlunde stabil og at skadene på sau og rein forårsaket av gaupe ikke blir høyere enn det nivået det lå på i årene før 1994.

Gaupebestandens utvikling og reproduksjon må imidlertid samtidig nøye overvåkes ved hjelp av de ressurser som til enhver tid er tilgjengelig, og hvor registreringen av familiegrupper hos gaupe er mest sentral, jfr. kapittel 7.2. Dette fordi den årlige variasjonen i overlevelse/dødelighet på ungestadiet hos gaupe i betydelig grad vil påvirke bestandsstørrelsen og bestandsutviklingen både på kort og lang sikt. Sammensetningen av uttaket av gaupe på kjønn og alder fra gaupejakten må, med bakgrunn i de samme hensyn, samtidig analyseres nøye.

I tillegg til dette er det både nødvendig og svært viktig å koordinere fastsettelsen av jaktkvoten på gaupe i Nord-Trøndelag og Fosen med jaktkvotefastsettelsen i de sørlige områder av Nordland (Region 1) og Jämtland og Västerbotten.

6.4. Ulv.

Det er ikke opprettet kjerneområder for ulv i Norge, og det er i dag heller ikke noe som tyder på at dette blir gjort. Ulven er den eneste art av de fire store rovdyrene som i dag er definert som truet i Norge og Skandinavia. Det er derfor et mål å etablere reproduksjon i Norge for ulv. I denne sammenheng vises det til norske og svenske myndigheters felles arbeidsmål om å få etablert minst 8-10 familiegrupper i Sør-Skandinavia i første omgang, dvs en ulvebestand på ca 100 ulver i dette området. Det skal samtidig ikke legges til rette for etablering av ulv i områder med samisk tamreindrift. Dette betyr at det ikke skal legges til rette for etablering av ulv i Nord-Trøndelag. Til tross for dette må det legges opp til et vern av ulven også i Nord-Trøndelag inntil at forvaltningsmålet om etablering av 8-10 familiegrupper i Sør-Skandinavia er nådd. Dette under forutsetning av at streifdyr av ulv ikke gjør betydelig skade på rein og bufe. Dersom dette skjer vil fylkesmannen raskt gi fellingstillatelse på skadegjørende ulv. I og med at Miljøverndepartementets forslag til endring av viltlovens § 12 om fellingstillatelse for å forhindre at rovvilt gjør skade ble vedtatt sommeren 2000, vil det også være aktuelt å iverksette felling av ulv som eget tiltak eller gi tillatelse til felling av et bestemt antall individer for å forhindre skade av vesentlig betydning på bufe eller tamrein.

Det er imidlertid mye som kan tyde på at bestandsmålet for ulv blir nådd i løpet av vinteren 2000-2001. I 1999 er ulvebestanden i Sør-Skandinavia beregnet til å være 62-78 individer. Ulvebestanden i Sør-Skandinavia har på 90-tallet økt med gjennomsnittlig 28% pr. år. I Nord-

Trøndelag registreres det år om annet bare enkeltdyr som streifdyr av ulv, jfr. kapittel 4.4. Disse streifdyrene har sannsynligvis sitt utgangspunkt i den reproduserende ulveflokket ved Koppang i Stor-Elvdal kommune i Hedmark, eller fra den nordligste ynglegruppen av de 3 som samtlige har tilhold i den sørlige delen av Sverige. En av disse ynglegruppene har tilhold sørvest for Østersund.

Med utgangspunkt i de vedtatte politiske målsettingene og dagens raskt voksende bestand av ulv i Sør-Skandinavia, vil det forvaltningsmessige prioriterte arbeidet i Nord-Trøndelag innledningsvis i kommende planperiode også bestå i å delta i arbeidet med å sikre at ulv kan etablere seg i Norge. Dette betyr at ulv som opererer som streifdyr i Nord-Trøndelag i utgangspunktet vil måtte ha et vern. I og med at forvaltningsmålet om etablering av 8-10 familiegrupper sannsynligvis nås allerede i løpet av vinteren 2000-2001 må det samtidig i Nord-Trøndelag forberedes et rasjonelt og effektivt opplegg for felling av skadegjørende ulv og lisensjakt på ulv. Når de nasjonale mål med hensyn til bestandsstørrelse er nådd, bør altså jakt være et naturlig bestandsregulerende tiltak, som tas i bruk og som virker forebyggende mot skader forårsaket av ulv.

Til tross for at ulven forekommer i relativt små forekomster i Skandinavia, foreligger det ikke god nok forskningsmessig kunnskap, som grunnlag for hvilke minimumskrav som må stilles til en ulvebestands størrelse og sammensetning, for at den kan defineres som levedyktig på lang sikt. Forskningsmessig arbeid for å skaffe innhold i en slik definisjon må derfor prioriteres de kommende år.

6.5. Kongeørn.

Kongeørn i Norge har i dag status som sjelden. Det betyr at arten ikke er direkte truet eller sårbar, men arten er likevel i en utsatt posisjon p.g.a. liten bestand eller med spredt og sparsom utbredelse, jfr. kapittel 4.5. Med bakgrunn i denne statusen og dagens lovverk (viltlov med tilhørende forskrifter), er det ikke mulig å sette inn bestandsregulerende tiltak rettet mot kongeørn. Det er imidlertid anledning til å gi skadefellingstillatelse på enkeltindivider. Det er i dag fylkesmannen som er gitt myndighet til å kunne gi en slik skadefellingstillatelse. I områder hvor tap av sau eller rein blir drept p.g.a. kongeørn kan det i spesielle situasjoner være aktuelt å iverksette skadefelling av kongeørn. I slike tilfeller vil skadefelling av ungfugl av kongeørn være det mest aktuelle tiltaket. I utgangspunktet bør en være restriktiv med å gi skadefelling på voksen kongeørn i hekkesesongen.

Med bakgrunn i en betydelig usikkerhet omkring dagens bestand av hekkende par av kongeørn og at tapene på rein og sau forårsaket av kongeørn ikke synes å være betydelig i dag, er det ikke konkret tatt stilling til bestandsmålet angitt i antallet hekkende par kongeørn i Nord-Trøndelag. Det bør derfor i de kommende år settes av ressurser for å øke registreringsaktiviteten på dette området.

6.6. Tap av sau.

I områder med store rovdyr og kongeørn må en forvente at skader på sau oppstår. Forvaltningen vil derfor fortsatt prioritere tiltak for å begrense tap av sau mest mulig. Erfaringer med hensyn til effekten av forebyggende tiltak viser at det i enkelte områder vil bli nødvendig å iverksette andre typer tiltak enn hva som er forsøkt fram til i dag, jfr. kapittel 7.

Dersom det i et område, på besetningsnivå eller i et beiteområde, oppstår et totaltap som overstiger et nivå på 8-10% for søyer og lam, vil området bli definert som et

“problemområde”. Med totaltap menes her summen av tap som skyldes alle ulike tapsårsaker inkludert eksempelvis rovvilt, sykdom hos søyer og lam, ulykker og eventuelle andre årsaker. Fra det øyeblikk at området, som kan omfatte en eller flere besetninger blir definert som et "problemområde", vil det i det aktuelle området/besetningen(e) bli gjennomført en mer total bedriftsanalyse av forholdene knyttet til tapsårsakene. Dette for å kunne være i stand til å iverksette de mest effektive tiltakene for å redusere tapene, jfr. blant annet kapittel 7. Innhold og oppfølging av en slik bedriftsanalyse må avklares nærmere i et samarbeid mellom fylkesmannen og sauenæringen. Det normale vil være å følge utviklingen av totaltapet over flere år. Av den grunn bør hovedregelen være at det prosentvise totaltapet som nevnt ovenfor oppstår i en periode på flere år, før et område kan bli definert som et "problemområde". I områder/besetninger hvor totaltapet overstiger et slikt nærmere definert nivå for en kortere periode, vil det også være aktuelt å vurdere gjennomføring av en mer omfattende analyse av tapsårsakene. Dette for raskere å kunne iverksette effektive tapsreduserende tiltak. Om en slik bedriftsanalyse skal gjennomføres vil også kunne være avhengig av størrelsen på den/de aktuelle sauebesetninger.

I tillegg er det i Nord-Trøndelag dokumentert at normaltaper, dvs tapet før tap forårsaket av rovvilt er medregnet, varierer en del mellom de indre og ytre strøk av Nord-Trøndelag og også mellom de enkelte besetninger innenfor disse områdene. I tillegg er det dokumentert at bjørn som skadevolder på sau/lam i sterkere grad belaster voksne dyr enn hva de andre rovviltartene gjør. Dette betyr at avlsmaterialet i besetningene i sterkere grad blir berørt når bjørn er skadevolder på sau. Dette bør tillegges vekt når det vurderes om et område skal defineres som et "problemområde".

6.7. Tap av rein.

Slik som for søyer og lam ovenfor skal også et reinbeitedistrikt/område/reinflokk defineres som et "problemområde" når totaltapet hos rein overstiger 15%. Med totaltap menes også her summen av tap som skyldes alle ulike tapsårsaker inkludert rovvilt, sykdom hos rein, ulykker og eventuelle andre tapsårsaker. Fra det øyeblikk et område blir definert som et "problemområde", vil det i reinbeitedistriktet/området/reinflokken bli gjennomført en total bedriftsanalyse av forhold som har betydning for tapene. Innholdet og oppfølgingen av en slik bedriftsanalyse må avklares nærmere i samarbeid mellom fylkesmannen og reindriftsnæringen. Det vanlige bør være at det prosentvise totaltapet oppstår i en periode over flere år, før et område kan bli definert som et "problemområde". På samme måte som for søyer og lam, vil det for reinbeitedistrikt/område/reinflokk hvor totaltapet i betydelig grad overstiger et nærmere definert nivå for en kortere periode, vil det også i tilknytning til reindrift være aktuelt å gjennomføre en mer omfattende analyse av tapsårsakene. Dette for å kunne iverksette effektive tapsreduserende tiltak så raskt som mulig. Om det gjennomføres en slik bedriftsanalyse vil også være avhengig av antallet rein knyttet til det aktuelle "problemområde".

7. Prioriterte virkemidler for å nå målene.

7.1. Skadedokumentasjon.

7.1.1. Kontaktnett for rovviltregistreringer og skadedokumentasjon

I april 1986 ble det arrangert rovviltkurs for personell fra viltneemndene, men også fjelloppsynsmenn og representanter fra reindriftsnæringen, bufenæringen og andre aktuelle kontaktpersoner for rovviltarbeidet deltok. Kurset ble arrangert av fylkesmannens miljøvernavdeling i samarbeid med Direktoratet for naturforvaltning, Viltforskningen. Kurset tok for seg temaene adferd hos store rovdyr, tolking av spor og sportegn, kadaverundersøkelser og annen registreringsmetodikk.

På bakgrunn av dette rovviltkurset ble det organisert et kontaktnett for rovviltregistreringer i fylket. Kontaktnettet som organisert enhet har vært i funksjon i hele perioden 1986-2000. Dette kontaktnettet består i dag av 58 personer fra 20 av fylkets 24 kommuner, og det er bare kommunene Vikna, Leka, Inderøy og Frosta som ikke har personell knyttet til dette kontaktnettet. I den enkelte kommune er dette kontaktnettet organisert med en koordinator i hver kommune. Etter behov, og for å få en best mulig dekning av områdene, samarbeider disse med lokalkontakter i forskjellige deler av kommunen. Det er gjennomsnittlig annethvert år i perioden 1986-2000 arrangert oppdateringskurs for rovviltkontaktene. Det er fylkesmannens miljøvernavdeling som har gjennomført kursene.

Kontaktnettet er grunnstammen i registreringsarbeidet og har til oppgave å fange opp, kontrollere og skjemaføre rovviltmeldinger og kadaverfunn av sau og rein i kommunene. De holder også løpende kontakt med fylkesmannens miljøvernavdeling når det oppdages ferske spor eller sportegn etter store rovdyr og andre rovviltarter, eksempelvis kongeørn. Opplysningene som kontaktnettet registrerer legges inn i skjemaene "Kadaver Registreringsskjema" og "Rovvilt Registreringsskjema". Etter utfylling av skjemaene sendes disse til fylkesmannens miljøvernavdeling for kvalitetssikring og innleggelse i Rovbasen.

Det arbeidet som kontaktnettet utfører sikrer et tilfredsstillende grunnlag for behandling av erstatningssøknadene for sau tapt p.g.a. rovvilt og rein tapt p.g.a. rovvilt. I tillegg gir det et godt utgangspunkt for vurdering av bestandssituasjonen for både bjørn, jerv, gaupe og ulv. Kontaktnettets arbeid fører dessuten til at en skadesituasjon grunnet rovvilt på sau og rein som er under utvikling ofte blir utredet og avklart på et tidlig tidspunkt.

Erfaringstall viser at kadaverundersøkelser og skolering av det lokale rovviltkontaktnettet har hatt en kostnad på kr. 150.000,- - 200.000,- hvert år i perioden 1993-1998. Kr. 200.000,- de år det er gjennomført oppdateringskurs for kontaktnettet.

Det forventes en økt innrapportering av reinkadaver de kommende år. Dette vil føre til behov for økt feltinnsats for kontaktnettet. Det anslås at det vil være behov for kr. 50.000,- årlig til denne delen av arbeidet.

7.1.2. Konklusjon

Fylkesmannen anbefaler at skadedokumentasjon gjennomføres ved hjelp av det etablerte rovviltkontaktnettet i Nord-Trøndelag. Rovviltkontaktnettet bør opprettholdes i den form og det omfang det har i dag og det bør samtidig gjennomføres oppdateringskurs for dette personellet annethvert år.

En slik skadedokumentasjon vil

- *gi en god oversikt over skadeomfanget som grunnlag for erstatningsoppgjøret.*
- *gi et godt grunnlag for vurdering av eventuell gjennomføring av forebyggende tiltak mot rovviltskader.*
- *være et godt grunnlag for å vurdere om målsettingen om en lavest mulig skadeomfang nås, jf kapittel 6 Operative mål for rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag.*
- *ikke skape eventuelle troverdighetsproblem hverken for saueeierne eller reineierne.*

Skadedokumentasjon gjennomført slik som ovenfor, dvs i prinsippet full skadedokumentasjon, vil årlig ha en kostnad på kr. 210.000.- uten skoleringskurs og kr. 260.000,- med skoleringskurs.

7.2. Bestandsregistrering.

7.2.1. Bestandsregistreringer basert på innkomne tilfeldige meldinger

Meldinger om store rovdyr (Bjørn, jerv, gaupe og ulv) og kongeørn som kommer inn fra det lokale rovviltkontaktnettet (jfr. kapittel 7.1) og fra jegere, gårdbrukere, reineiere, andre friluftsfolk og andre blir behandlet fortløpende. Meldingenes sikkerhet er kontrollert og vurdert etter den metodikk som er beskrevet i Viltrapport 30 (Sørensen m.fl. 1984). Meldingene er ført fra skjemaet "Rovvilt Registreringsskjema" og inn i Rovbasen. Hos fylkesmannens miljøvernnavdeling foreligger det slike meldinger for perioden 1986-1999 og dette arbeidet pågår kontinuerlig også i dag. Fra 1994 ble også innkomne meldinger om gaupeobservasjoner behandlet på samme måte.

Materialet på bjørn, jerv, ulv og gaupe er vurdert med hensyn til antall og utbredelse etter den metodikk som er beskrevet i henholdsvis Viltrapport 31 (Kolstad m.fl. 1984), Viltrapport 32 (Kvam m. fl. 1984) og Viltrapport 33 (Sørensen m. fl. 1986). Metoden går i korthet ut på at forskjellige individer blir forsøkt identifisert ut fra spormål, størrelse, kjønn, tid og sted for observasjonen og andre opplysninger som kommer fram gjennom meldinger og feltkontroll. De identifiserte antatt forskjellige individene blir deretter summert.

Kostnadene til dette arbeidet inngår delvis i den kostnad som er angitt for kadaverundersøkelsene under kapittel 7.1. Ut over dette vil kostnadene pr. år være kr. 50.000,-.

Disse bestandsregistreringene gir et brukbart utgangspunkt for angivelse av bestandenes utbredelse og minimumsnivå, men metoden har sine klare begrensninger når det gjelder å angi de aktuelle artenes egentlige bestandsstørrelse. Radiomerking av bjørn og gaupe i Nord-Trøndelag og registreringer knyttet til disse radiomerkede individene har gitt et godt grunnlag for en slik konklusjon. Dette fordi både bjørn og gaupe kan vandre over store områder på meget kort tid, jfr. kapittel 4.

7.2.2. Sporregistrering av jerv

For å få et bedre grunnlagsmateriale for vurdering av jervebestanden i de mest sentrale områder for jerv i Nord-Trøndelag, er det gjennomført systematisk sporregistrering i Indre Namdal vinteren 1987. En slik sporregistrering ble også gjennomført i 1992, men da i et noe større område enn i 1987, dvs Snåsa, Namsskogan og deler av Høylandet vest for E6 i tillegg til Indre Namdal. Vinteren 1996 ble det planlagt å gjennomføre sporregistrering av jerv etter samme opplegg, hvor kommunene Verdal og Meråker foruten Vestre Namdal og Bangsjøområdet, i tillegg til Indre Namdal og Snåsa, skulle være med i undersøkelsesområdet. Denne registreringen ble imidlertid ikke gjennomført. Dette fordi snø-/sporforholdene ikke ble gode nok til en slik sporregistrering. Vinteren 1999 ble det på nytt gjennomført sporregistrering av jerv i det ovennevnte hovedutbredelsesområdet for jerv i Nord-Trøndelag.

Hensikten med en slik undersøkelse er å skaffe til veie et brukbart registreringsmateriale fra et stort, sammenhengende område over et kort tidsintervall. Dette for sikrere å kunne skille ulike individer fra hverandre ut fra avstand i tid og sted for jervens opptreden i de ulike delene av undersøkelsesområdet. Det benyttes snøscooterpatruljer som kjører forhåndsbestemte, kartfestede ruter som er lagt opp innenfor områder hvor det erfaringsmessig ferdes jerv. Rutene legges slik at de danner et grovt rutenett i de aktuelle fjellområdene. Alle rutene skal i utgangspunktet kjøres på samme dag, 1-3 døgn etter siste snøfall, og sporingsforholdene må være gunstige i hele undersøkelsesområdet. Alle observerte jervespor skal inntegnes på kart, måles, alder på spor skal vurderes mm. Disse registreringene gjennomføres primært i perioden midten av mars og fram til 1. mai, dvs etter at ynglende jervetisper har kommet ut av hiet og før reinkalving.

Kostnadene til denne registreringen forventes å være kr. 70.000,- hvert år de gjennomføres. Det synes både riktig og nødvendig å gjennomføre en slik bestandsundersøkelse som hovedprinsipp hvert fjerde år.

Disse koordinerte sporregistreringene gir sammen med de ovennevnte mer tilfeldige innkomne meldingene om jerv et godt grunnlag for et bestandsanslag for jerv i Nord-Trøndelag.

7.2.3. Ynglehireregistrering hos jerv

Ynglelokalitetsregistrering hos jerv er bare sporadisk og i liten grad gjennomført i Nord-Trøndelag før 1996. Dette har hatt sammenheng med at dette arbeidet i denne perioden ikke har vært prioritert sett i forhold til blant annet sporregistreringene av jerv som er nevnt ovenfor.

Fra 1996 er imidlertid arbeidet med å registrere ynglelokaliteter og påvise yngling hos jerv i Nord-Trøndelag blitt prioritert. Ynglelokalitetene hos jerv antas å være forholdsvis stabile, og det antas at jervehunnen stiller bestemte krav til hilokalitet. Dette innebærer at det innenfor hunnens leveområde vil være et begrenset antall potensielle lokaliteter. Den eksakte lokalitet kan variere fra et år til et annet, men vil i hovedsak kunne kartlegges gjennom sporinger og annen registreringsaktivitet. På dette grunnlag kan ynglelokaliteten entydig identifiseres. Data som yngling og eventuell ikke yngling kan knyttes til hunnens kjente lokaliteter. Ynglinger som fremkommer sommerstid tas med i beregning av reproduksjon hvis de med sikkerhet kan skilles fra andre lokaliteter. I tillegg må områder der slike ynglinger dokumenteres undersøkes nærmere med tanke på kartfesting av selve lokaliteten. Ynglelokalitetene stedfestes, jfr.

vedlagte skjema "Registrering av ynglelokaliteter - Jerv". Stedfestingen er sårbare data som ikke skal gjøres tilgjengelig for andre enn de som driver registreringen og de som sammenstiller dataene.

For hver avsluttet reproduksjonssesong foretas en sammenstilling av antall dokumenterte og sannsynliggjorte ynglinger det angjeldende år. I tillegg beregnes produksjonen av unger pr. yngling ved sammenstilling av data fra ynglinger med kjent ungetall. Samlet produksjon av unger kan deretter beregnes fra data om antall unger pr. lokalitet og samlet antall lokaliteter. Basert på slike data kan det også gjøres beregninger over bestandsstørrelse, dødelighet og forventet bestandsutvikling.

Dette betyr at materialet fra ynglelokalitetsregistreringene hos jerv vil kunne kombineres med dataene fra sporregistreringene hos jerv og de mer tilfeldig innkomne meldinger om jerv. En slik koordinert bruk av datamaterialet vil sikre en god oversikt over jervebestanden, dødelighet og antatt utvikling av bestanden.

En ekstra satsing på ynglelokalitetsregistreringer hos jerv ved intensivt bruk av 4 personer fordelt på 2 lag i 2 måneder pr. år vil ha en kostnad pr. år lik kr. 200.000,-. Det vurderes som nødvendig å prioritere gjennomføring av slike mer intensive feltundersøkelser av ynglehiregistreringer hos jerv hvert år i en 4 årsperiode. Deretter vil det muligens være tilstrekkelig å iverksette slike registreringer hvert 3. år.

7.2.4. Registrering av familiegrupper hos gaupe.

Registrering av familiegrupper hos gaupe er gjennomført vintrene 1993-1994, 1994-1995 og delvis gjennomført vinteren 1998-1999 i regi av fylkesmannens miljøvernnavdeling. Disse registreringene ble koordinert med fylkesmannens miljøvernnavdeling i Sør-Trøndelag, som gjennomførte tilsvarende registreringer på Fosen i samme periode. Det ble i tillegg planlagt gjennomført en slik registrering i januar 1996. Denne måtte avlyses p.g.a. mangel på gode nok sporingsforhold.

Metoden som ble benyttet i 1998-1999 besto blant annet i at registreringene skulle gjennomføres på samme dag i hele fylket, eventuelt i deler av fylket, avhengig av vær og sporsnøforhold. En slik koordinering vil gi et registreringsmateriale som er optimalt tilpasset opptelling av familiegrupper basert på geografisk avstand og sammenfall i tid. Muligheten for å skille ut familiegrupper som opptrer nær hverandre på denne måten blir bedre enn ved de registreringer som ble gjennomført vintrene 1993-1994 og 1994-1995. Det er en forutsetning at registreringsaksjonen skjer under gode vær- og sporsnøforhold, dvs 1-3 dager etter snøfall.

En slik "total" registrering gjennomføres ved bruk av det tidligere omtalte rovviltkontaktnett og i tillegg oppfordres jegere, beitedyreiere og andre interesserte som undersøker egne jaktvald, beiteområder, turterreng m.m. til å ta en tur i "sine terreng" samme dag for å søke etter spor etter familiegrupper. På denne måten kan alle interesserte ha en mulighet til å bidra til et best mulig registreringsresultat. Ved bruk av denne metoden er det viktig og nødvendig at det lokale rovviltkontaktnett umiddelbart kvalitetssikrer/kontrollerer de innkomne opplysninger om familiegrupper av gaupe.

En slik familiegrupperegistrering gir verdifulle og vel dokumenterte opplysninger om aktivitet av gaupe, og derfor et godt grunnlag for å kunne beregne en absolutt minimumsbestand og antatt totalbestand av gaupe i fylket. Ved gjentak av slike registreringer hvert år i en begynnerfase, vil det i tillegg være mulig å få en god oversikt over dødelighet og bestandsutvikling i gaupebestanden.

Kostnadene vil anslagsvis bli kr. 70.000,- pr. år ved en familiegrupperegistrering. I en startfase på 4 år betraktes det som nødvendig å gjennomføre en slik registrering hvert år. Deretter vil det muligens være tilstrekkelig å gjennomføre registreringene hvert 2. år.

7.2.5. Spesielle bjørneregistreringer og radiomerking av bjørn.

Sporregistreringer av bjørn på vårsnøen i april-mai er årlig de senere år blitt gjennomført i deler av kommunene Lierne, Grong, Namsskogan, Snåsa, Steinkjer, Namsos, Overhalla, Verdal og Meråker i regi av fylkesmannens miljøvernnavdeling. Dette som grunnlag for vurdering av bestandssituasjonen for bjørn.

Sporregistreringene har vist at forekomsten av bjørn i Nord-Trøndelag har en nær tilknytning til bestanden av bjørn i reproduksjonsområdet for bjørn i Jämtland, og at det forekommer utvandring av bjørn og da særlig unge hannbjørner fra dette reproduksjonsområdet til Nord-Trøndelag om våren og sommeren. Størstedelen av disse bjørnene går tilbake til Sverige igjen i løpet av høsten. Disse bjørnene vandrer dessuten mellom Sverige og Nord-Trøndelag i løpet av sommeren.

Sporregistreringene har dessuten vært benyttet som grunnlag for radiomerking av bjørn. Radiomerkingen av bjørn er gjort for å få sikrere data som grunnlag for vurderingen av bestandssituasjonen for bjørn i Nord-Trøndelag. Det er Norsk institutt for naturforskning som har hatt ansvaret for radiomerkingen i perioden 1993-1996 i regi av "Rovdyrprosjektene i Nord-Trøndelag. Det ble totalt radiomerket 10 bjørner i denne perioden, hvorav 4 binner og 6 hannbjørner. 5 av bjørnene ble radiomerket i Sverige like øst for Lierne. Våren 1996 var det 4 bjørner, 1 binne og 3 hannbjørner som hadde påmontert halsklave med radiosender i disse områdene.

Fra 1997 ble det startet et nytt prosjekt kalt "Bjørn i Nord-Trøndelag". Prosjektet er et samarbeidsprosjekt mellom Norsk institutt for naturforskning (NINA) og fylkesmannen i Nord-Trøndelag. Sporregistrering av bjørn om våren og påmontering av radiosendere på et visst antall bjørner er helt sentrale forutsetninger i prosjektet. Prosjektets formål er å erverve generell kunnskap om bjørn i Nord-Trøndelag og tilgrensende områder i Sverige, få et bedre grunnlag for bestandsestimat, dokumentere bevegelsesmønster hos bjørn i grensetraktene, spesielt i forhold til sauebesetninger og rein, og bruke dette i videre forebyggende arbeid og generell informasjon. Alle innsamlede data inngår i datagrunnlaget i Det skandinaviske bjørneprosjektet. Høsten 1999 var det 2 reproduserende (voksne) binner, 2 binner 1 ½ år og 1 voksen hannbjørn som gikk med radiosender. Høsten 2000 er det en binne 2 ½ år og en voksen hannbjørn som går med radiosender. Det er ikke blitt radiomerket nye hannbjørner hverken i 1999 eller 2000. Planen i prosjektet er videre at det fra 2001 og i 2002 blir prioritert å følge opp innvandring og etablering av binner i kjerneområdet for bjørn i Nord-Trøndelag.

For bjørn har det dessuten vært lagt vekt på å registrere og foreta kontroll i felt meldinger om binne med unge(r), bebodde hi og observasjoner som kan bekreftes ved sporfunn /spørsmål.

Det vurderes som nødvendig å fortsette sporregistreringene om våren. Dette arbeidet bør gjøres mer systematisk og mer omfattende enn hva det er gjort fram til i dag. I tillegg er det viktig at det registreres og foretas kontroll i felt av meldinger om binne med unge(r), bebodde hi og observasjoner som kan bekreftes ved sporfunn og spørsmål. Dette arbeidet forutsettes dessuten supplert med radiomerking av 5 binner så snart dette lar seg gjøre i forhold til når binner registreres om våren. Radiomerkingen må prioriteres med bakgrunn i et særdeles sterkt ønske om sikrere data som grunnlag for en best mulig bestandsvurdering av bjørn i disse

områdene. Dette registreringsarbeidet må også koordineres med det nasjonale overvåkingsprogrammet for store rovdyr som er under planlegging i Direktoratet for naturforvaltning.

De årlige kostnadene vil være kr. 100.000,- for sporregistreringen og kr. 250.000,- for radiomerkingen med oppfølging av de radiomerkede bjørnene i felt.

7.2.6. Kartlegging av hekkelokaliteter og hekkende par kongeørn

Med bakgrunn i en betydelig usikkerhet omkring dagens bestand av hekkende par av kongeørn i Nord-Trøndelag bør det i de kommende år settes av ressurser for å øke registreringsaktiviteten på dette området.

De årlige kostnadene er anslått til kr. 50.000,- for denne kartleggingen.

7.2.7. Konklusjon

Fylkesmannen anbefaler at bestandsregistrering av bjørn, jerv, ulv og gaupe gjennomføres etter følgende opplegg:

- Årlig feltundersøkelse av spormeldinger av bjørn, jerv og ulv.
- Sporregistrering av jerv på sporsnø hvert fjerde år.
- Ynglelokalitetsregistrering og påvisning av yngling hos jerv hvert år i 4 år og deretter registrering hvert tredje år.
- Registrering av familiegrupper hos gaupe hvert år i 4 år og deretter registrering hvert andre år.
- Årlig innsamling av materiale i forbindelse med kvotejakten på gaupe.
- Årlig sporregistrering av bjørn på vårsnøen i april-mai.
- Årlig hireregistrering av bjørn.
- Bestandsregistrering av bjørn ved hjelp av 8 radiomerkede binner for å følge opp innvandring og etablering av reproduserende binner i kjerneområdet for bjørn i Nord-Trøndelag.
- Årlig kartlegging av hekkelokaliteter for kongeørn og hekkende par av kongeørn.

Slike registreringer vil gi et godt grunnlag for vurdering av bestandsstørrelse, dødelighet, reproduksjon, utbredelse og bestandsutvikling hos bjørn, jerv, ulv, gaupe og kongeørn..

Kostnadene ved gjennomføring av dette arbeidet vil ha en årlig kostnad de første 3 år lik ca. kr. 500.000,-. Kostnader til radiomerking av bjørn og oppfølging i felt er anslått til kr. 250.000,- pr. år i 4 år er ikke inkludert i beløpet på kr.500.000,-. Etter en slik forholdsvis intensiv 3 årsperiode vil det årlige behovet for midler til slike undersøkelser bli redusert til kr. 200.000,-. Midlene (kr. 450.000,- og kr. 200.000,-) vil hovedsakelig bli brukt til lønns- og driftsutgifter til lokalt felpersonell. Sammenstilling og organisering av dataene fra registreringsarbeidet vil bli foretatt av fylkesmannens miljøvernnavdeling. Radiomerkingen vil bli gjennomført i samarbeid med Norsk institutt for naturforskning.

Dette opplegget innebærer en vesentlig økning av ressurser til bestandskartlegging.

7.3. Erstatning.

7.3.1. Skader på sau

Nye regler om erstatning for tap og følgekostnader når husdyr blir drept eller skadet av rovvilt ble fremmet av Miljøverndepartementet og fastsatt ved Kgl. Res. Av 2. juli 1999. Denne forskriften er første gang tatt i bruk i forbindelse med erstatningsoppgjøret for 1999.

Formålet med forskriften er å erstatte dyreeierens tap og følgekostnader når husdyr blir drept eller skadet av rovvilt. Forskriften skal også medvirke til å redusere tapene av husdyr på beite. Med husdyr menes i denne forskriften: Sau, geit, storfe, hest, gjeterhund, vokterhund og jakthund i bruk under lovlig jakt, lovlig trening eller jakthundprøver. Med rovvilt menes i forskriften: Gaupe, jerv, bjørn, ulv og kongeørn.

Dette betyr at det er erkjent at tap av husdyr på beite som følge av store rovdyr og kongeørn er en økonomisk belastning for husdyreier, og det heter blant annet i disse reglene at "Dyreeier har etter søknad krav på erstatning for tap og følgekostnader når husdyr blir drept eller skadet av rovvilt." Det ytes imidlertid ikke erstatning dersom dyreeier har et produksjonsomfang som er lavere enn det som gir rett til produksjonstillegg etter jordbruksavtalen, såfremt dyreeier ikke er en værring, sauavslag eller tilsvarende og heller ikke dersom dyreeier ikke har fast bopel i Norge". Ut over dette må dyreeier oppfylle følgende vilkår for å få full erstatning:

- a). dyreeier har handlet aktsomt og har gjort det som med rimelighet kan forventes for å avverge eller redusere tap, vurdert i forhold til de verdier som står på spill og den foreliggende risiko.
- b). dyreholdet i besetningen er i samsvar med de krav som er nedfelt i lov av 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevern og tilhørende forskrifter.
- c). dyreeier har bidratt til at tap avdekkes så tidlig som mulig. Straks et taps- eller skadetilfelle oppdages, skal det gis melding til fylkesmannen eller den Miljøverndepartementet bestemmer for vurdering av årsak.
- d). avtalte forebyggende tiltak med økonomisk støtte fra det offentlige er iverksatt og tilstrekkelig utført.
- e). dyreeier har gitt riktige og nødvendige opplysninger for å underbygge kravet om erstatning. Dette kan innebære å gi erstatningsmyndigheten tilgang på grunnlagsdata utover de krav som er nedfelt i søknadsskjema for erstatning.

Dersom vilkårene slik som nevnt ovenfor i punktene a-e, ikke er oppfylt, skal erstatningen avkortes eller bortfalle.

I regelverket slås det ellers fast at "det skal ytes erstatning til dyreeier når husdyr er gjenfunnet og undersøkelse er foretatt av fylkesmannen eller den Miljøverndepartementet bestemmer, viser en sannsynlighetsovervekt for at dyret er drept eller skadet av rovvilt". Det heter ellers i regelverket at "dersom erstatning ytes i medhold av § 8, skal det minst gjøres fradrag for normalt tap i denne delen av tapet."

Erstatningssøknadene ble tidligere behandlet av Direktoratet for naturforvaltning. Fra 1993 (skadeåret 1992) ble erstatningsbehandlingen delegert til fylkesmannen. Da Direktoratet for

naturforvaltning behandlet erstatningssøknadene, skjedde utbetalingen av erstatningen i februar-mars året etter at skaden hadde inntruffet. I tilknytning til delegasjonen av myndigheten til fylkesmannen ble det samtidig fra Miljøverndepartementet gitt uttrykk for at det var en målsetting å få utbetalt erstatningen det samme året som skaden hadde vært.

Søknad om erstatning skal sendes til fylkesmannen i søkerens bostedsfylke innen 1. november i tapsåret. I 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998 og 1999 kom det inn henholdsvis 124, 156, 192, 229, 243, 219 og 200 søknader om slik erstatning til fylkesmannen i Nord-Trøndelag. Hovedandelen av søknadene kommer dagene like før og etter 1. november. Fylkesmannens frist til å anvisa erstatningsbeløp til utbetaling hos Skattefogden i Nord-Trøndelag er satt til omkring 10. desember. Dette innebærer at fylkesmannens miljøvernavdeling har ca 5 uker til behandling av søknadene. Lovfestingen av erstatningsordningen innebærer at samtlige som er innvilget erstatning i henhold til de nye erstatningsbestemmelsene skal ha utbetalt erstatningen samme kalenderår som tapet har skjedd.

Det økende tidspresset under saksbehandlingen en økende belastning på enkelte saksbehandlere, noe som videre vil føre til at saksbehandlingen blir mindre individuell enn ønskelig. Dette vil i neste omgang også kunne føre til at det oppstår flere feil i saksbehandlingen enn nødvendig. Dette vil kunne gjenspeiles i antallet klager og utviklingen i antallet klager. I 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998 og 1999 var antallet klager henholdsvis 22, 17, 27, 71, 37, 22 og 12.

7.3.2. Skader på tamrein

Det pågår arbeid med utarbeidelse av ny forskrift om erstatning for tamrein drept eller skadet av rovvilt. Det mest sannsynlige er at nytt regelverk første gang blir gjort gjeldende fra reindriftsåret 2000/2001. Det er bestemt at denne erstatningsordningen også skal lovfestes i det øyeblikk at forskriften blir vedtatt ved Kgl. Res.

Søknader om erstatning behandles i dag etter regler om erstatning for skade på rein voldt av gaupe, jerv, bjørn, ulv og kongeørn, og kompensasjon for ulemper for reineier, fastsatt den 21. mars 1997 av Miljøverndepartementet. Dette regelverket ble første gang lagt til grunn i forbindelse med erstatningsoppgjøret for reindriftsåret 1997/98. Fra og med reindriftsåret 1992-1993 ble det tidligere regelverket praktisert slik at skader på tamrein forvoldt av gaupe også ble erstatningsbehandlet.

Erstatningssøknadene ble tidligere behandlet av Direktoratet for naturforvaltning. Da det nye regelverket ble tatt i bruk ble fylkesmannen delegert myndighet til å behandle erstatningssøknadene og utbetale erstatningene.

I regelverket av 21. mars 1997 heter det at "skader på rein voldt av gaupe, jerv, bjørn, ulv og kongeørn samt ulemper for dyreeier erstattes/kompenseres av det offentlige etter søknad." I bestemmelsene heter det ellers at "det skal ytes erstatning til skadelidte når det er ført bevis for at skaden er voldt av gaupe, jerv, bjørn, ulv eller kongeørn." I regelverket slås det ellers fast at "dersom erstatning ytes for sannsynliggjorte skader, skal det minst gjøres fradrag for tap som ut fra en årlig reindriftsfaglig vurdering skyldes andre årsaker." Det heter videre at "Driftsenheten sender søknad om erstatning på fastsatt skjema til distriktsstyret innen 15. april. Reindriftsforvaltningen gjennomgår opplysningene i søknaden og gir de nødvendige reindriftsfaglige vurderinger som kan ha betydning for erstatningsvurderingen. Reindriftsforvaltningen bør innen 1. juni ha videresendt søknadene til fylkesmannen."

Temaet "Økte bevilgninger til erstatning for tap av rein på grunn av rovvilt og ny erstatningsordning for rovvilt drept rein" ble blant annet diskutert i møte i Samarbeidsutvalget for rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag den 3. juli 1995. Med bakgrunn i denne diskusjonen ble det den 12. juli 1995 sendt brev fra Samarbeidsutvalget til Finans- og Tolldepartementet v/Finansminister Sigbjørn Johnsen. I brevet heter det:

"Reindriftsnæringen i Nord-Trøndelag kjennetegnes ved høy produktivitet, god organisering og et tilpasset reintall til beitegrunnlaget. Produktiviteten er blant den beste i hele landet. Alders- og kjønnsstrukturen i reinflokken er tilpasset en høy produksjon og slakteuttaket skjer vesentlig i form av kalveslakt. Dette har resultert i at 3 av 4 slaktedyr er kalv og 3 av 4 vinterdyr er produktive simler.

Driftsåret 1993-94 er det siste året vi har fullstendig oversikt for når det gjelder produksjon, tap og erstatning. Nøkkeltallene for dette året er følgende:

Antall rein:	13.400 pluss kalveproduksjon =	22.555 stk.
Slakteproduksjon:		7.810 " (201 tonn)
Antall rein savnet:		2.433 "
Krav om erstatning framsatt for:		1.580 "
Erstattet:		358 "

Av dette ser vi følgende: -Reineierne krevde erstatning for 65% av sitt påståtte tap, mens de fikk erstattet 15% av det samme.

Samarbeidsutvalget er av den oppfatning at rovvilt samlet sett er årsak til en vesentlig større andel av tapet enn det som i dag blir erstattet.

Samarbeidsutvalget er kjent med at erstatningsbeløpet for rovvilt drept rein på landsbasis for 1995 er hevet fra 3,9 millioner kroner (1994) til ca. 6 millioner kroner.

Dette oppfattes som positivt og et skritt i riktig retning. Med bakgrunn i dagens situasjon bør imidlertid beløpet så snart som mulig heves til minimum 12 millioner kroner.

Samarbeidsutvalget vil presisere at det er enig med Direktoratet for naturforvaltning når det gjelder de prinsipper som er nedfelt i det foreliggende forslag til nye retningslinjer for erstatning for rovvilt drept rein. Disse tar utgangspunkt i det faktum at tap av rein har to sider: -reinens kondisjon og tilpasning til beitegrunnlaget på den ene siden og rovvilttetthet og rovviltets fordeling på den andre siden.

Samarbeidsutvalget mener å ha registrert at reindriften i Nord-Trøndelag kommer spesielt dårlig ut etter dagens erstatningsordning. Dette har også en pedagogisk side. Dagens ordning tilgodeser ikke i tilstrekkelig grad de reineiere som har tilpasset sitt reintall til beitegrunnlaget og således driver en økologisk bærekraftig reindrift.

Et årelangt misforhold mellom behov og faktisk erstatning har skapt en situasjon hvor det virkelig haster med å bringe erstatningsoppgjøret opp på et vesentlig høyere nivå. Dette misforholdet er en av de viktigste årsakene til at flere reineiere i dag sliter meget tungt økonomisk.

En økning i bevilgning og overgang til en ny erstatningsordning slik som skissert ovenfor, er etter Samarbeidsutvalgets oppfatning en nødvendighet for å skape en

bedre forståelse for gjennomføringen av den rovdyrpolitikk som Stortinget har vedtatt."

Finansministeren svarte Samarbeidsutvalget i brev av 19. juli 1995, og det heter blant annet at "Brevet gav en beskrivelse av situasjonen sett fra utvalgets side og jeg vil ta med meg synspunktene i det videre arbeid med statsbudsjettet."

Fram til midten av 1990-tallet kan det synes som om rovviltet har vært årsak til en vesentlig større andel av tapet enn det som ble erstattet. Dette ble bekreftet også av resultatene fra Norsk institutt for naturforskning (NINA), hvor Rovdyrprosjektene i Nord-Trøndelag, ved bruk av dødelighetssendere påmontert rein, har angitt tapene på rein forårsaket av rovvilt til 19,5% (Kvam & Jonsson 1991-96). Totaltapet uansett tapsårsak var i disse undersøkelsene over 30%. Rovvilttapet ble registrert til 66% av totaltapet. Disse undersøkelsene ble gjort i Vestre Namdal Reinbeitedistrikt og det var gaupe som var den største skadevolderen i dette området.

I reindriftsårene 1990/91 til og med 1994/95 lå andelen rein som ble erstattet grunnet rovvilt i Nord-Trøndelag mellom 15 – 18% av det antall rein som var savnet. Fra reindriftsåret 1995/96 ble dette endret betydelig. I reindriftsåret 1995/96 ble det erstattet 41% av savnet rein i Nord-Trøndelag, mens det i 1996/97 ble erstattet 53% av savnet rein, i 1997/98 51%, i 1998/1999 52% og i 1999/2000 40%. I reindriftsåret 1996/97 ble det erstattet totalt 2.624 rein tapt av rovvilt i Nord-Trøndelag, i 1997/98 erstattet 2.599 rein, i 1998/99 erstattet 2.177 rein og i 1999/2000 ble det erstattet 1.898 rein drept av rovvilt.

7.3.3. Konklusjon

Fylkesmannen anbefaler at det pågående arbeidet med ny erstatningsordning for tamrein tapt p.g.a. rovvilt gis så sterk prioritet at ny forskrift kan gjøres gjeldende fra skadeåret 2000/2001.

Dette vil sikre at reineierne i sterkere grad får erstatning for den skade og tap som skyldes rovvilt, at søknadene får en mer individuell behandling og at reineierne som har hatt tap p.g.a. rovvilt får utbetalt erstatningen i løpet av sommeren eller tidlig høsten (august-september).

Det bør også vurderes å knytte erstatningsordningen for rovviltskader på tamrein opp mot dokumentasjoner av yngling av jerv innenfor det aktuelle reinbeitedistrikt, jfr. den innførte erstatningsordningen for tamrein i Sverige.

7.4. Forebyggende tiltak mot rovviltskader på sau og tamrein.

Rapporten om erfaringer med forebyggende tiltak mot rovviltskader på sau og tamrein for perioden 1992-1995 i Nord-Trøndelag, med evaluering av de gjennomførte tiltak og konklusjoner, er utarbeidet av fylkesmannen i Nord-Trøndelag pr. 22 november 1995 med supplerende rapport av 7. februar 1996. Denne rapporten ble lagt fram og drøftet med Samarbeidsutvalget for rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag. Denne erfaringsrapporten, de årlige rapportene om erfaringene med de gjennomførte forebyggende tiltak mot rovviltskader i Nord-Trøndelag i 1996, 1997, 1998 og 1999, de foreløpige rapporter fra Norsk institutt for naturforskning (NINA) om forebyggende tiltak mot rovviltskader på sau; Gjeting og bruk av vokterhund i Lierne, årsrapportene fra 1997 og 1998 og sluttrapporten fra 2000, sluttrapporten fra den telemetribaserte undersøkelsen av tap av sau på beite i Nordfjellet i Overhalla og

Kongsmoen på Høylandet i 1997 og 1998 og dessuten rapporten fra en arbeidsgruppe bestående av medlemmer fra Miljøverndepartementet, Landbruksdepartementet, Direktoratet for naturforvaltning, Fylkesmannen i Hedmark og Fylkesmannen i Nord-Trøndelag om forebyggende tiltak mot rovviltskader i landbruket, danner hovedgrunnlaget for de konklusjoner angående tiltak rettet mot sau og tamrein, som er beskrevet i de to neste kapitlene 7.4.1 og 7.4.2.

7.4.1. Tiltak rettet mot sau

De forebyggende tiltak, som er gjennomført i ett eller flere år i perioden 1992-2000 i Nord-Trøndelag rettet mot sau, har vært ordinært tilsyn av sau, ekstraordinært tilsyn av sau, forsinket slipp av sau om våren, tidlig nedsanking av sau om høsten til blant annet inngjerdete innmarksområder og små utmarksområder, omstilling til et mer konsentrert sauehold gjennom hele sommerperioden, omstilling fra sauehold til melkeproduksjon og bruk av halsklave uten radiosender på lam mot gaupeskrader. I regi av Tjøtta Forskningsstasjon er det gjennomført en praktisk utprøving av bruk av vokterhund (pyreneerhund) for å redusere skader og tap av sau p.g.a. bjørn, mens Norsk institutt for naturforskning (NINA) i årene 1997-1999 gjennomførte gjeting og bruk av vokterhunder i Sørli i Lierne kommune, et tiltak som har vært underlagt forsknings- og utredningsinnsats.

Evalueringen av de gjennomførte tiltak viser at samtlige tiltak, unntatt ordinært tilsyn av sau, har skadereduserende effekt på sau. Størrelsen på skadereduksjonen er varierende avhengig av tiltakene og den er for enkelte av tiltakene vanskelig å måle. I tillegg tyder det på at et tungt konsentrert sauehold på små arealer kan gi lavere slaktevekter på sau, enn når sauen er frittgående. Når det gjelder bruk av halsklaver uten radiosender på lam for å redusere tapene av lam forårsaket av gaupe, er de foreløpige konklusjonene at tiltaket i flere områder i Nord-Trøndelag har virket skadereduserende. Den samme konklusjon har fylkesmennene i Troms, Nordland og Oppland kommet fram til for dette tiltaket. Statens Dyrehelsetjeneste, Sentralforvaltningen har vurdert slik bruk av halsklaver på lam. I brev av 2. februar 2000 fra Statens Dyrehelsetilsyn, Sentralforvaltningen, går det fram at det ut fra foreliggende dokumentasjon er usikkert om klavene kan redusere totaltapet. Klavene kan føre til at avlivingen tar lenger tid eller mislykkes. Videre kan klavene bli for trange eller for store slik at lam setter seg fast i ytre hindringer (kvist etc), eller får framfoten gjennom klaven. Denne konklusjonen fra Statens Dyrehelsetilsyn bygger på rapporter om utprøvingen fra andre fylker enn Nord-Trøndelag uten at Statens Dyrehelsetilsyn har vist til hvilke fylker som har disse erfaringer. I Nord-Trøndelag er erfaringene, at de problemer som det vises til ovenfor svært små med bruk av slike klaver. Det er ikke fremkommet rapporter fra kommunene/brukerne som har brukt slike klaver som beskriver bruken av disse klavene som et dyrevernmessig problem. I Nord-Trøndelag er slike klaver brukt årlig i varierende omfang hvert år i perioden 1993-2000.

En fortsatt utprøving av disse tiltakene i forbedret form, hvor flere av tiltakene sterkere koordineres og settes iverk i et større omfang, vil kunne gi et klarere svar på hvilken mer total skadereduserende effekt disse tiltakene vil ha, og hva slags betydning tiltakene vil ha på kvaliteten av saueholdet.

I årsrapporten for 1998 fra gjeting- og vokterhundprosjektet i Sørli i Lierne kommune vises det til at det i løpet av feltperioden i 1998 ble drept totalt 7 lam av de 272 sauene som tilhørte forsøksflokken, dvs 3%. 3 lam ble drept på grunn av uhell ved gjeting, 3 lam ble drept på grunn av sykdom, og 1 lam ble registrert som "sannsynlig" drept av bjørn. Dette tapet var mye mindre enn det samlede tapet for de andre besetningene i Penningkeisen beiteområde, hvor tapet var 18%. I løpet av beitesesongen ble det observert tre episoder hvor vokterhundene var i

nærkontakt med bjørn. Under en episode ble en bjørn jaget bort da den var ca. 60 meter fra sauene og ca 30 meter fra tre av vokterhundene. Hundenes forsvar var ikke basert på konfrontasjon i form av kamp med rovdyret, men var heller et forstyrrende element i form av deres tilstedeværelse.

I årsrapporten for 1998 fra ovennevnte prosjekt går det ellers fram at forsøksflokken på 272 sau ble gjett i samlet flokk i utmark hvor det ble benyttet et elektrisk lettgjerdet om natten. Kontrollgruppene ble dannet av en nabobesetning og individer fra de to forsøksbesetningene. Kontrollsauene beitet fritt i fjellet hele sommeren. Vektregistreringer ble tatt flere ganger gjennom beitesesongen og det ble beregnet en gjennomsnittlig daglig tilvekst for lam som ble gjett i forsøksflokken og for lam som beitet fritt. For dalasau var det 22% mindre tilvekst for lam som ble gjett (180 g/dag) sammenlignet med kontrollgruppen (230 g/dag), mens spællam ikke hadde noen signifikant forskjell mellom lam som ble gjett (220 g/dag) og beitet fritt (230 g/dag). Det går ellers fram av årsrapporten fra prosjektet at dårligere tilvekst kan være en effekt av at de beitet i flokk, men kan også skyldes at sauene kom fra to forskjellige besetninger hvor det var forskjellig vekstevne tidlig på våren.

I 1999 ble forsøksflokken i prosjektet økt til ca. 500 sau. Erfaringene viste at denne flokken kunne utvides ytterligere ut over en flokkstørrelse på 500 sau.

I sluttrapporten fra prosjektet er resultatene fra alle tre årene 1997-1999 presentert. En klar konklusjon er at når det skadeforebyggende tiltaket gjeting og bruk av vokterhunder gjennomføres får vi ingen tap av sau grunnet rovvilt. Resultatene fra 1998 viser dessuten at det ikke er noen vesentlig vektreduksjon hos gjetet spællam sammenlignet med frittgående spællam. I sluttrapporten er det ellers blitt foretatt en økonomisk vurdering av tiltaket gjeting og bruk av vokterhunder hos sau sammenlignet med økonomien ved å la sauen være frittgående i et område med tradisjonelt betydelige sauetap grunnet rovvilt.

Det forutsettes ellers at det samtidig blir gjennomført tiltak rettet mot rovdyrene og at disse også blir koordinert med gjennomføringen av de ovennevnte tiltak, jfr. kapitlet om tiltak rettet mot rovdyrene. I tillegg til en fortsatt utprøving av de nevnte tiltakene, gjennomføres det i Lierne kommune på bruk som ønsker det en total analyse og driftsplanlegging. Dette slik at en kan få vurdert alle relevante tapsreducerende tiltak, jfr. også kapittel 6.5. Dette arbeidet er ikke sluttført enda. Det vil samtidig bli vurdert om det vil være riktig å flytte en del utsatte saubesetninger ut av kjerneområdet for bjørn eller til områder innenfor kjerneområdet som erfaringsmessig er mindre utsatt for rovviltskader.

Kostnadene er anslått til ca 3 millioner kroner pr. år de kommende fem år. Deretter vil kostnadene bli redusert. Dette fordi det må forutsettes at vi i løpet av de første 5 år går over fra en fase, hvor utvikling av effektive forebyggende og skadereducerende tiltak mot rovviltskader har stått på dagsorden, til en periode hvor det utelukkende gis økonomisk støtte til de mest kostnadseffektive skadereducerende tiltakene. Samtidig vil de nødvendige og de tyngste investeringer knyttet til enkelte tiltak være avsluttet.

7.4.2. Tiltak rettet mot rein

Det er gjennomført relativt få forebyggende tiltak rettet mot tamrein i Nord-Trøndelag i perioden 1992-2000. Dette har særlig sammenheng med at det har vært vanskelig å foreslå såkalt antatt "fornuftige" tiltak eller tiltak en på forhånd har tro på skal virke skadereducerende på tamrein. De tiltak som er gjennomført i perioden er ekstraordinært tilsyn av rein i kalvingsområder ved fare for rovviltangrep, flytting av rein pr. bil fra sommerbeite til

vinterbeite og flytting av rein fra sterkt rovviltutsatte vinterområder til vinterområder med antatt mindre rovviltetthet.

Evalueringen viser at alle tiltakene synes å virke skadereduserende. En foreløpig konklusjon synes å være at gjetingen i kalvingsområdet forstyrret jerv så mye at dødeligheten p.g.a. jerv ble redusert sammenlignet med en situasjon uten gjeting. Dette er såfall i tråd med resultater vi kjenner til lenger nord, blant annet i Troms fra effektiv gjeting gjennom kalvingsperioden. Til tross for denne konklusjonen ble det registrerte kalvetapet pr. 31. oktober det samme året meget høyt. Dette betyr at det sannsynligvis har foregått et betydelig kalvetap etter at gjetingen ble avsluttet den 29. mai. Det antas dessuten at dette kalvetapet har skjedd før brunsttiden, dvs. før 20. september. Dette fordi reinen i det aktuelle undersøkelsesområdet da gikk høyere i terrenget enn tidligere på sommeren. Denne atferden vurderes å være i seg selv forebyggende mot rovviltangrep.

Evalueringen av de gjennomførte tiltak viser at det i en forsøksperiode bør være aktuelt å utprøve en justert gjeting. Dette slik at den intensive gjetingen i kalvingsperioden opprettholdes, men utvides med en aktiv gjetingsperiode senere på sommeren og før 20. september. I tillegg bør det for aktuelle driftsenheter vurderes og analyseres nærmere om det er et aktuelt skadereduserende tiltak å bruke biltransport ved flytting av rein fra sommerbeite til vinterbeite og tilbake igjen om våren. Med bakgrunn i at halsklave på lam synes å virke skadereduserende mot gaupeskader, vil det være naturlig med en sterkere utprøving også på tamrein. Dette da i områder hvor vi vet at gaupeskadene på rein er betydelige. Det er ellers kjent at det naturlige kalvetapet hos rein innenfor det samme området går ned med økende simlevekt. Et veieprogram vil kunne avdekke eventuelle variasjoner i simlevekt innenfor det samme område. Dersom de naturlige tapene går ned, er det sannsynlig at totaltapene også blir redusert. Vi bør imidlertid være oppmerksom på at simlevektene, ut fra naturgitte forhold, likevel kan være forskjellige mellom ulike områder. Dette bør derfor være en av de viktigste rammebetingelsene i en situasjon hvor det anses nødvendig å gjennomføre et veieprogram i et aktuelt område.

Det er gjennomført to undersøkelser av tap av rein på beite i Nord-Trøndelag ved hjelp av dødelighetssendere påmontert rein. Begge i regi av Norsk institutt for naturforskning (NINA).

I 1995-1996 ble en slik undersøkelse, som en del av "Rovdyrprosjektene i Nord-Trøndelag", gjennomført i Vestre Namdal reinbeitedistrikt (Åarjel-Njarke) i Høylandet, Namsos, Fosnes og Nærøy kommuner. Resultatene fra denne undersøkelsen viser at den totale dødeligheten, uansett dødsårsak for voksen rein (rein eldre enn 1 år) i denne undersøkelsen er 17,7%. Ulykker og sykdom utgjør samlet en tapsprosent lik 6,8%. Dette betyr at det selv ved en hypotetisk situasjon uten direkte rovdyrrelatert dødelighet ville den totale simledødeligheten altså være 6,8%. Rovviltpredasjon inkludert ukjent dødsårsak utgjør altså 10,9% for simler. Kalver har i perioden 6. august – 15. april en total dødelighet lik 35,4%. Av dødeligheten hos reinkalv utgjør predasjon 25,9%, andre dødsårsaker 3,1% og ukjent 6,6%. Inkludert et estimat for det tidlige kalvetapet er den årlige kalvedødeligheten beregnet til å være 51,6%. Når gruppen voksen rein og kalver vurderes samlet er gaupepredasjon den mest dominerende dødsårsak, mens ulykker/sykdom var den nest største dødsårsak i denne undersøkelsen. Tap forårsaket av jerv og kongeørn ble også registrert. Denne undersøkelsen falt i tid sammen med en rekordstor bestand av gaupe i Nord-Trøndelag. Gaupebestanden i Nord-Trøndelag på denne tid var trolig større enn tidligere registrert i perioden fra 1850 og fram til i dag. Avskytingen av gaupe i 1996 og 1997 ble registrert til å være høyest siden 1858.

I 1997-1998 ble det gjennomført en ny undersøkelse i Luru reinbeitedistrikt (Låarte) i Snåsa og Lierne kommuner (Kvam m.fl. 2000). I perioden 2. mai – 1. juli 1997 (før radiomerking)

ble det registrert 3 kalver og 2 simler drept av bjørn, 3 kalver drept av kongeørn, 1 kalv og 4 simler drept av jerv, ingen rein drept av gaupe, ingen rein drept av kategorien ubestemt rovvilt, 2 kalver og 1 simle med dødsårsak sykdom og 4 kalver og 3 simler ble anført til gruppen ukjent dødsårsak. Dette av en aprilflokk bestående av totalt 1.500 rein. 507 kalver ble radiomerket under reineiernes kalvemerking i perioden 2. –15. juli 1997. For å holde prøvestørrelsen mest mulig lik gjennom året, ble det ved flere anledninger radiomerket rein når muligheten var der. Den totale tapsprosenten for reinkalv i perioden 2. juli 1997 – 20. desember 1997 ble registrert til 14,5%, hvorav rovviltandelen av dette tapet utgjorde 86,8%, dvs. at tapet forårsaket av rovvilt utgjorde 12,6% av totaltapet i denne perioden. Ved en sammenligning mellom sammenlignbare resultater fra Vestre Namdal reinbeitedistrikt (Åarjel-Njarke) i 1995-1996, 1996 og Luru reinbeitedistrikt (Låarte) i 1997-1998, dvs perioden fra sommeren juli/august til slutten av desember, viser resultatene at totaltapet på reinkalv ligger om lag 5% lavere i Låarte enn i Åarjel-Njarke. Resultatene for Låarte for perioden 2. juli 1997 til 26. april 1998 viser et totaltap lik 23%. Dette totaltapet er 12,3% lavere enn det registrerte totaltapet i Åarjel-Njarke for perioden 6. august 1995 til 15. april 1996 (35,4%). Registrerte tapsårsaker hos radiomerket reinkalv i Låarte i perioden 2. juli 1997-til 26. april 1998 er kongeørn, gaupe, ubestemt rovvilt, jerv, ulykke og sykdom. Kongeørn er årsak til 6,4% av tapet, gaupe 5,0%, ubestemt rovvilt 4,2%, jerv 1,6%, ulykke 1,6% og sykdom 1,0%.

I Låarte var det stor forskjell i løpet av studieperioden med hensyn til forekomst av de forskjellige dødsårsakene. Bjørn ble bare registrert i perioden etter fødsel mens kalvene var små. Kongeørn dominerte blant predatorene tidlig i sesongen, mens kongeørn forsvant helt som dødsårsak etter september. Et par tilfeller ble imidlertid registrert på vinteren. Gaupa var nesten ikke registrert som predator fram til november, men framsto som den mest viktige rovviltarten etter jul.

Det forutsettes at det samtidig med at de ovennevnte tiltakene blir gjennomført også blir iverksatt tiltak mot rovdypene og at disse forskjellige typer tiltak blir koordinert, jf kapitlet om tiltak rettet mot rovdypene.

Kostnadene pr. år i en fem årsperiode er anslått til ca. 1 million kroner.

7.4.3. Tiltak rettet mot rovdyp

Det er også gjennomført tiltak mer direkte rettet mot rovviltet i Nord-Trøndelag. Dette har vært felling av rovdyp når det har oppstått betydelig skade på sau og tamrein og når det har vært fare for videre utvikling av en betydelig skade på sau og tamrein. I tillegg er det gjennomført kvotejakt på gaupe fra og med 1994 og det er forsøkt jaging/skremming av bjørn bort fra områder hvor den har identifisert seg som skadevolder på sau. Før 1994 var det i Nord-Trøndelag fri kvote ved jakt på gaupe.

Direktoratet for naturforvaltning har hvert år de siste årene gitt betingete fellingstillatelser på bjørn til fylkesmannen i Nord-Trøndelag. For sesongene 1998, 1999 og 2000 har DN, som en forsøksordning, i tillegg gitt betingete fellingstillatelser på bjørn direkte til Lierne kommune. DN forutsetter en evaluering av forsøket med direkte tildeling av betinget fellingstillatelse til en kommune etter beitesesongen for sau i 2000. I 2000 ga DN Lierne kommune myndighet til å forvalte totalt 2 betingete fellingstillatelser på bjørn. Fylkesmannen i Nord-Trøndelag sammen med fylkesmennene i Nordland, Troms og Finnmark hadde myndighet til å forvalte til sammen 2 betingete fellingstillatelser på bjørn. Fra DN presiseres det ellers at en av hensiktene med kjerneområdeforvaltning er å erstatte den tidligere individrettede

forvaltningen med en bestandsrettet forvaltning av bjørnene som befinner seg innenfor kjerneområdet.

Den individrettede forvaltningen vil fortsatt ha gyldighet utenfor kjerneområdet. Dette innebærer at det utenfor kjerneområdet skal fattes vedtak om felling på grunnlag av vurderinger hvor det i større grad blir lagt vekt på skadenes omfang og utvikling enn på fellingens betydning for dagens og framtidig bestandssituasjon.

Ugunstig sammensetning av bestanden, som f.eks. skjev kjønnsfordeling med underrepresentasjon av reproduserende hunndyr eller en generelt fåtallig bestand, er begge situasjoner hvor behovet for vern av henholdsvis reproduserende og potensielt reproduserende hunndyr eller hvert individ generelt forsterkes. Innenfor kjerneområdet skal derfor bestandshensyn være overordnet skadesituasjonen ved vurdering av felling av eventuell skadevolder. Innenfor kjerneområdet skal skadene primært forsøkes redusert gjennom tiltak som kan forebygge mot at rovdyr gjør skade. Fellingstillatelse kan iverksettes kun hvis andre forebyggende tiltak mot skader er vurdert og funnet mindre egnet i forhold til å avgrense skaden.

Målet med en fellingstillatelse er ikke å regulere en rovviltbestand, men slik tillatelse kan gis/iverksettes for å forhindre ytterligere tap av bufe eller tamrein i situasjoner der det allerede er dokumentert at arten har voldt betydelig skade. Fellingstillatelsen skal derfor være rettet mot skadevoldende individ. Dette betyr at fellingen skal være rettet mot det skadegjørende individet. "Betydelig skade" omfatter både skadeomfang og skadeforløp. Den differensierte vektleggingen av skade som grunnlag for felling innenfor og utenfor kjerneområdene, medfører forskjellig tolkning av begrepet "betydelig" i og utenfor kjerneområdene. Skadeforløpet, dvs omfanget av skader pr. tid, skal brukes som grunnlag for å definere hvorvidt en skadesituasjon kan betraktes som akutt. En situasjon kan anses som akutt når det skjer kontinuerlige og vedvarende store skader over en tidsperiode. Akkumulering av skader som grunnlag for å vurdere situasjonen som akutt, kan bare gjøres i de tilfeller en med stor sikkerhet kan dokumentere at samme individ volder kontinuerlig skade i flere områder eller at samme individ gjentatte ganger gjør skade i samme område.

I og med at det skal legges til grunn en sterkere differensiering av forvaltningen mellom artene og innenfor og utenfor kjerneområdet, betyr dette at en innenfor kjerneområdet skal praktisere bruken av betingede fellingstillatelser svært restriktivt, mens en utenfor kjerneområdet kan iverksette fellingstillatelse på et lavere skadenivå. Når de nasjonale mål med hensyn til bestandsstørrelser er nådd, jfr. kapittel 6, bør jakt være et naturlig bestandsregulerende tiltak som virker forebyggende mot rovviltskader.

Det er viktig å videreutvikle en skadefellingsstrategi for skadegjørende bjørn på sau i kjerneområdet. Dette kan forsøksvis gjøres ved at arbeidet i tilknytning til en skadefellingssituasjon inndeles i følgende faser: a).utredning og b).overvåking og iverksetting. Utredningsarbeidet igangsettes fra det øyeblikk en skadesak er vurdert til å kunne bli en betydelig skadesak. De engasjerte bjørnejegerne vil være svært sentrale personer i dette arbeidet. Bjørnejegerne foretar utredningsarbeidet for å avklare skadenivået, men også for å få best mulig oversikt over hvor skadegjørende eventuelt oppholder seg. Det er viktig at dette arbeidet gjøres uten at det er for mye folk som forstyrrer området samtidig. Dersom skadenivået blir kartlagt til å være så betydelig at det gir grunnlag for iverksettelse av fellingstillatelse, blir en slik iverksettelse igangsatt. Hvis ikke vil det være aktuelt å forsøke å jage skadevolderen bort fra området, og ved bruk av hund ut av det aktuelle området. Etter at en eventuell jaging er utført av bjørnejegerne går vi over i neste fase, dvs overvåkingsfasen. Bjørnejegerne får nå som oppgave å overvåke om den skadegjørende bjørnen kommer tilbake

til det området hvor skadene er utført. Denne overvåkingen skal pågå inntil ca. 1 uke etter jagingen. I denne perioden skal bjørnejegerne ha fullmakt til å kunne felle bjørnen dersom den kommer tilbake til det området hvor den (de) skadeutsatte sauebesetningen(e) er og ny skade oppstår, eller at den samme bjørnen med sikkerhet har kommet inn i et annet beiteområde og ny skade oppstår. Dette betyr at det kan utvikles en skadefellingsstrategi som er mer rettet mot avverging av utvikling av store skader på sau forårsaket av bjørn. Resultatet vil kunne bli at de hannbjørner som har utviklet en sterk adferd som overskuddsdrepere av sau eller er i ferd med å utvikle en slik adferd, blir tatt ut av bjørnebestanden. Dette vil på sikt også kunne virke reduserende på den skade som bjørn forårsaker på sau.

Miljøverndepartementet foreslo høsten 1999 nytt innhold i viltlovens § 12. I og med at dette forslaget ble vedtatt betyr det at fellingstillatelse på rovvilt vil kunne bli gitt før skade skjer og for å forhindre at skade på bufe og tamrein skal skje. Fylkesmannen mener at dette er et skritt i riktig retning i rovviltforvaltningen. En slik endring av viltlovens § 12 gir i sterkere grad gi mulighet til felling av rovvilt for å kunne forebygge mot betydelige rovviltskader i spesielle tilfeller.

I det betingete fellingstillatelsesbrevet på 2 bjørner fra DN til fylkesmannen i Nord-Trøndelag og de øvrige fylkesmenn i Nord-Norge for 2000 presiseres det at ingen er tjent med at en tilfeldig bjørn blir felt. For i størst mulig grad å sikre at det er den skadevoldende bjørn som felles er det nødvendig å utvise en fornuftig bruk av tids- og områdebegrensningen av fellingstillatelsen. I de fylker der det er opprettet ordninger med personell med ansvar for å foreta felling, skal det gis instruksjoner og mulighet for oppbygging av erfaring. Dette slik at disse personene står best mulig rustet til å kunne felle den aktuelle skadevoldende bjørnen.

Med bakgrunn i bestandssituasjonen for bjørn, skal skadeterskelen for å iverksette fellingstillatelse på bjørn i Nord-Trøndelag generelt være svært høy. Skadesituasjoner innenfor kjerneområdet skal blant annet håndteres gjennom bruk av tilførte ressurser til forebyggende tiltak. I kjerneområdet kan fellingstillatelsene kun brukes i helt spesielle situasjoner. Sjansen for tilfeldig å felle binne i deler av kjerneområdet opp mot svenskegrensa kan være så høy som 50%. Dette skal tillegges spesiell vekt ved vurdering av iverksettelse av fellingstillatelse på bjørn i blant annet Lierne kommune. Disse områdene vil blant annet av den grunn ha den aller høyeste skadeterskel i forhold til iverksetting av fellingstillatelse på bjørn.

Etter totalfredningen av bjørn i Norge i 1973 er det felt totalt 20 bjørner i Nord-Trøndelag. Av disse er 16 felt i Lierne, 1 i Snåsa, 1 i Stjørdal og 2 i Meråker. I alt 15 av de bjørnene som er blitt felt er hannbjørner, mens 5 er binner, jf oversikten i tabell 7.1. nedenfor. 17 av bjørnene er felt etter at det er iverksatt betinget fellingstillatelse.

Tabell 7.1. Felte bjørner i Nord-Trøndelag etter totalfredningen i Norge i 1973.

År	Kommune	Totalt antall	Antall hannbjørner	Antall binner
1975	Lierne	1	1	
1977	Stjørdal	1	1	
1980	Lierne	1	1	
1981	Lierne	1		1
1985	Lierne	2	2	
1985	Snåsa	1	1	
1986	Lierne	1	1	
1987	Lierne	2	1	1
1989	Meråker	1	1	
1991	Lierne	1		1
1993	Lierne	2	1	1
1998	Lierne	2	2	
1999	Lierne	2	2	
2000	Meråker	1	1	
2000	Lierne	1		1
1975-2000	Nord-Trøndelag	20	15	5

Fra 1994 ble det av fylkesmannen i Nord-Trøndelag engasjert 2 bjørnejegere. Det er forutsatt at disse to skal kunne benyttes til felling av skadegjørende bjørn som det er iverksatt fellings-tillatelse på i fylkene Nordland, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag.

I 1999/2000 ble det fra DN gitt betingete fellingsstillatelser på 7 jerver samlet til fylkesmennene i Nord-Trøndelag, Nordland, Troms og Finnmark. I 1998/99 ble det for første gang åpnet adgang til lisensjakt i Nord-Trøndelag. Det ble gitt adgang til felling av 2 jerver denne sesongen, og 3 jerver i 1999/2000. Ingen jerver er felt i Nord-Trøndelag gjennom lisensjaktordningen.

Jerv ble totalfredet i Sør-Norge fra 1973. Fra Nord-Trøndelag og nordover ble jerven totalfredet ved innføring av viltloven i 1981. Det betyr at totalfredningen av jerv ble iverksatt fra 1982 i den nordlige del av landet. Det er registrert felt 3 jerver i Nord-Trøndelag etter 1981. Den ene ble felt med bakgrunn i en fellingsstillatelse i Røyrvik kommune. Den andre ble felt ulovlig ved bruk av snøscooter i Børgefjell i Røyrvik kommune. og den tredje ble også felt ulovlig i Snåsa kommune.

Ulv ble totalfredet fra 1971. Det er ikke felt ulv i Nord-Trøndelag etter at denne fredningen ble innført.

Før 1994 var det fri jakt på gaupe i Nord-Trøndelag, jf figur 4.5. som viser fellingsstatistikken for gaupe i Nord-Trøndelag fra 1846 til 1999. Fra 1994 ble det gjennomført kvoteregulert jakt på gaupe i hele landet. I 1994 ble det felt 7 gauper i Nord-Trøndelag, 12 gauper i 1995 (hvorav 2 på Fosen i Sør-Trøndelag), 31 gauper i 1996 (hvorav 3 på Fosen i Sør-Trøndelag), 39 gauper i 1997 (hvorav 3 på Fosen i Sør-Trøndelag), 25 gauper i 1998 (hvorav 2 på Fosen i Sør-Trøndelag), 14 gauper i 1999 (hvorav ingen på Fosen i Sør-Trøndelag) og 15 gauper i 2000 (hvorav ingen på Fosen i Sør-Trøndelag). Den fastsatte gaupekvoten i årene 1995 - 2000

er særlig forsøkt styrt slik at en større del av kvoten skulle ble felt i de deler av Nord-Trøndelag hvor skadene på sau og tamrein synes å ha vært størst de senere år.

Det er fylkesmannen som har myndighet til å gi fellingstillatelse på gaupe som volder betydelig skade på bufe og tamrein. Fylkesmannen i Nord-Trøndelag har valgt å gi slik fellingstillatelse allerede ved en lav skadeterskel. Det er felt 2 gauper i Nord-Trøndelag med bakgrunn i en slik tillatelse. Disse ble felt i Røyrvik i 1996 og på Namdalseid i 1998.

Kostnadene pr. år for 2 bjørnejegere, tilskudd i tilknytning til organisering av skadefelling i den enkelte kommune og annonsering og tilrettelegging for kvotejakten på gaupe er anslått til ca. kr. 300.000,- pr. år.

7.4.4. Konklusjon

Fylkesmannen anbefaler at det satses på følgende forebyggende tiltak mot rovviltskader rettet mot sau innenfor kjerneområdet:

- *Ekstraordinært tilsyn av sau.*
- *Forsinket slipp av sau om våren.*
- *Tidlig nedsanking av sau om høsten til blant annet inngjerdete innmarksområder og små utmarksområder.*
- *Omstilling til et mer konsentrert sauehold gjennom hele sommerperioden.*
- *Bruk av halsklaver uten radiosender på lam mot gaupeskader i besetninger både innenfor og utenfor kjerneområdet.*

Fylkesmannen anser det som særdeles viktig at de positive resultatene og erfaringene fra prosjektet "Gjeting og bruk av vokterhunder i Lierne", som ble gjennomført i perioden 1997-1999, blir tatt vare på, videreført og videreutviklet inn i det praktiske saueholdet i Lierne og gjerne også andre områder hvor sau/bjørn-konflikten er stor. Med bakgrunn i den kompetanse i gjeting av sau og bruk av vokterhunder som er utviklet i prosjektet "Gjeting og bruk av vokterhunder i Lierne", er det etter fylkesmannens oppfatning svært viktig å bygge opp lokal kompetanse på dette felt.

Flytting av spesielt utsatte sauebesetninger ut av kjerneområdet for bjørn eller til områder innenfor kjerneområdet som erfaringsmessig er mindre utsatt for rovviltskader, vil også kunne bli vurdert. I slike tilfeller skal det på forhånd gjennomføres en klargjøring av rettighetsmessige, økonomiske og praktiske forhold.

Fylkesmannen anbefaler en videreføring av prøveprosjektet med delegert myndighet til Lierne kommune i tilknytning til forvaltning av forebyggende tiltak mot rovviltskader. Dette for totalt en samlet periode på 4 år, dvs. ut 2001. Etter denne 4-årsperioden bør det gjennomføres en evaluering av prosjektet.

Kostnadene ved en gjennomføring av forebyggende tiltak mot rovviltskader slik som ovenfor skissert vil ha en anslått kostnad lik ca. 4 millioner kroner pr. år de kommende fire år. Deretter vil kostnadene bli redusert med ca. 2 million kroner pr. år. Dette fordi det forutsettes at nødvendige grunnlagsinvesteringer i tilknytning til gjerding og i forbindelse med utvikling og praktisk tilrettelegging av gjeting og bruk av vokterhunder da vil være sluttført.

Fylkesmannen anbefaler at det satses på følgende forebyggende tiltak mot rovviltskader rettet mot rein:

- *En justert intensiv gjeting av rein i kalvingsperioden og fram til 20. september.*
- *Flytting av rein med bil fra sommerbeite til vinterbeite og tilbake for spesielt utsatte reinflokker.*
- *Flytting av rein til mindre rovviltutsatte vinterområder.*
- *Utprøving av halsklave uten radiosender på rein mot gaupeskader.*
- *Gjennomføring av et veieprogram for reinsimlene.*

Kostnadene ved gjennomføring av disse tiltakene rettet mot rein er anslått til ca. 1 million kroner pr. år i en 5 årsperiode.

Fylkesmannen anbefaler ellers at følgende forebyggende tiltak mot rovviltskader på sau og rein rettes mot rovviltet:

- *Redusert terskel for felling av skadegjørende bjørn sammenlignet med i dag utenfor kjerneområdet.*
- *Redusert terskel for felling av skadegjørende hannbjørn innenfor kjerneområdet, ved at Direktoratet for naturforvaltning gir fylkesmannen i Nord-Trøndelag en mer fleksibel betinget skadefellingstillatelse med muligheter for større handlefrihet og hvor det forutsettes benyttet de to engasjerte bjørnejegere i samarbeid med lokale bjørnejegere både utenfor og innenfor kjerneområdet (dvs et samspill mellom profesjonelle jegere og kjentfolk).*
- *Redusert terskel for felling av skadegjørende jerv.*
- *En fastsettelse av gaupekvoten slik at en større del av kvoten blir felt i de deler av Nord-Trøndelag hvor skadene på sau og tamrein er størst.*
- *Det er ellers viktig å koordinere fastsettelsen av jaktkvoten på gaupe i Nord-Trøndelag og Fosen med jaktkvotefastsettelsen i de sørlige områder i Nordland og Jämtland og Västerbotten.*

Fylkesmannen anbefaler en videreføring av prøveprosjektet med delegert myndighet til Lierne kommune i tilknytning til forvaltning av betinget fellingstillatelse på bjørn.. Dette for totalt en samlet periode på 4 år, dvs. ut 2002. Etter denne prøveperioden bør det gjennomføres en evaluering av erfaringene med denne delegasjonen av myndighet.

Kostnadene ved gjennomføring av tiltakene rettet mot rovviltet er anslått til ca. 300.000,- pr. år

7.5. Samråd og samarbeid med berørte parter.

For å få en best mulig samordning av rovviltarbeidet med berørte organisasjoner og andre interessegrupper nedsatte fylkesmannen et rådgivende utvalg for rovviltarbeidet i Nord-Trøndelag den 21. april 1986. Utvalget besto av representanter fra Nord-Trøndelag Bonde- og Småbrukerlag, Nord-Trøndelag Bondelag, Nord-Trøndelag Sau- og Geitalslag, Nord-Trøndelag Naturvernlag, Nord-Trøndelag Reinsamelag, Viltnemndene i Nord-Trøndelag og fylkesmannen i Nord-Trøndelag. Utvalget ble kalt sammen til møte minst en gang i året.

Dette utvalget ble avløst av Samarbeidsutvalget for rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag som ble etablert den 8. juni 1994. I retningslinjene for Samarbeidsutvalget heter det at det konstateres at fylkesmannen i Nord-Trøndelag skal arbeide for å sikre bestander av bjørn, jerv, ulv og gaupe som er levedyktige på lang sikt. Med dette som utgangspunkt, skal Samarbeidsutvalget for rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag arbeide for at de skader disse rovviltartene volder på bufe- og tamreinnæringen blir minst mulig. Dette slik at bufe- og tamreinnæring skal muliggjøres en bærekraftig drift og at bosettingsmønsteret opprettholdes. På grunnlag av nye kunnskaper fra forskning og erfaringer fra næringene og forvaltningen om: 1). bestandsregistreringer, bestandssituasjonen og innsamling av biologiske data knyttet til rovviltartene. 2). forvaltningsrammer og forvaltningserfaringer. 3). situasjonen innen rein-driftsnæringen og sauenæringen. 4). forskningsresultater, skal Samarbeidsutvalget a). ha en løpende drøfting av forvaltningsaspektet rettet mot de sentrale målsettinger for arbeidet. b). ivareta rådgivende funksjoner overfor forvaltningen for håndtering av skadedyrproblemet i forkant av sesongen, som en del av de forebyggende tiltak. d). delta i utformingsprosessen av konkrete forebyggende tiltak i en handlingsplan med utgangspunkt i de ressurser som stilles til rådighet fra fylkesmannen.

Samarbeidsutvalget skal bestå av 10 medlemmer med varamedlemmer. Fylkesmannen utpeker leder og nestleder i utvalget. Medlemmene velges av og blant følgende organer: Nord-Trøndelag Sau- og Geitalslag (3 medlemmer), Nord-Trøndelag Reinsamslag (3 medlemmer), Nord-Trøndelag Naturvernlag (1 medlem), Reindriftsagronomen i Nord-Trøndelag (1 medlem), fylkesmannens landbruksavdeling (1 medlem) og fylkesmannens miljøvernnavdeling (1 medlem). Leder, nestleder, medlemmer og varamedlemmer utpekes/velges for en periode på 2 år. Samarbeidsutvalgets sekretariat er hos fylkesmannen i Nord-Trøndelag.

Samarbeidsutvalget skal samles til minst 2 møter pr. år. Ut over dette er det aktuelt å sammenkalle til møte i utvalget avhengig av behovet. En gang pr. år skal det arrangeres et utvidet møte hvor Samarbeidsutvalget inviterer representanter for Nord-Trøndelag Fylkeskommune, kommunene i Nord-Trøndelag, Nord-Trøndelag Bonde- og Småbrukerlag, Nord-Trøndelag Bondelag, Inn-Trøndelag/Namdal Skogeierforening, Statskog og Nord-Trøndelag Fylkeslag av Norges Jeger- og Fiskerforbund.

Samarbeidsutvalget hadde sitt siste møte den 8. januar 1998. Fra da av ble dette utvalget avvirket. Erfaringene med Samarbeidsutvalget sett fra fylkesmannen sin side er gode. Forumet har gitt gode muligheter til en åpen og konstruktiv dialog mellom næring og forvaltning om de mest konflikthylte og vanskeligste sider knyttet til rovviltforvaltningen. Det har særlig foregått en løpende drøfting av forvaltningsaspektet rettet mot de sentrale målsettinger for rovviltarbeidet, jfr. blant annet det tidligere nevnte brev av 12. juli 1995 fra Samarbeidsutvalget til Finans- og Tolldepartementet v/Finansminister Sigbjørn Johnsen angående temaet "Økte bevilgninger til erstatning for tap av rein på grunn av rovvilt og ny erstatningsordning for rovvilt drept rein".

I tillegg har Samarbeidsutvalget deltatt aktivt i utformingsprosessen av konkrete forebyggende tiltak mot rovviltskader og dessuten i evalueringen av de gjennomførte forebyggende tiltak mot rovviltskader i perioden 1992-1995, jfr. blant annet behandlingen av rapporten om "Erfaringer med forebyggende tiltak mot rovviltskader i Nord-Trøndelag - Foreløpig evaluering av gjennomførte tiltak og foreløpige konklusjoner", som ble oversendt fra fylkesmannen i Nord-Trøndelag til Direktoratet for naturforvaltning den 22. november 1995. Samarbeidsutvalget har samtidig vært et forum for overføring av kunnskap mellom næring og forvaltning.

Den årlige kostnad for drift av Samarbeidsutvalget for rovviltforvaltningen i Nord-Trøndelag var ca. 15.000,- kroner.

Som et resultat av behandlingen av stortingsmeldingen om rovviltforvaltningen i 1997, ble det i Nord-Trøndelag opprettet 2 nye samarbeidsorgan knyttet til rovviltforvaltningen. Dette er Det regionale rovviltutvalget i Nord-Trøndelag og Gaupenemnda for Nord-Trøndelag og Fosen. Det ble samtidig etablert en jervenemnd for Nord-Norge, hvor Nord-Trøndelag er med. Fylkesmannen i Troms er sekretariat for denne nemnda.

Det regionale rovviltutvalget i Nord-Trøndelag (RRU) ble konstituert i sitt første møte den 22. januar 1998.

RRU skal, foruten å være beslutningsmyndighet ved tildeling av midler til forebyggende tiltak mot rovviltskader, primært fungere som et rådgivende utvalg for regional statlig forvaltning. I St. meld. nr. 35 Om rovviltforvaltning står det at dette medfører at utvalget må kunne ta opp et hvert spørsmål som er relevant i forhold til regional rovviltforvaltning. Dette gjelder også spørsmål om konsekvenser for nasjonal politikk. I nevnte stortingsmelding står det at utvalget selvfølgelig må arbeide innenfor rammene av nasjonal politikk. Følgende arbeidsoppgaver er tillagt RRU:

- ha beslutningsmyndighet ved tildeling av midler til forebyggende tiltak
- bidra til gjensidig informasjonsutveksling
- delta i utarbeidelse og gjennomføring av regional forvaltningsplan for rovvilt
- gi tilbakemelding til sentrale styresmakter om effekter av nasjonal politikk
- gi råd om fordeling av kvote ved kvotejakt og lisensjakt.

Følgende aktører er representert i RRU i Nord-Trøndelag:

- Fylkesveterinæren for Trøndelag (Statens Dyrehelsetilsyn)
- Kommunenes Sentralforbund (KS) Nord-Trøndelag
- Nord-Trøndelag Bondelag
- Nord-Trøndelag Bonde- og Småbrukerlag
- Nord-Trøndelag Fylkeskommune
- Nord-Trøndelag Naturvernlag
- Nord-Trøndelag Reinsamelag
- Nord-Trøndelag Sau- og Geitalslag
- Norges Jeger & Fiskerforbund, avdeling Nord-Trøndelag

Samtlige aktører unntatt Nord-Trøndelag Reinsamelag er representert med 1 medlem i RRU. Nord-Trøndelag Reinsamelag har 2 representanter i utvalget.

Fylkesmannen ivaretar sekretærfunksjonene for RRU, men er ikke medlem i utvalget. Fylkesmannen deltar i møter i utvalget med representanter både fra landbruksforvaltningen og miljøvernforvaltningen. I tillegg til nevnte aktører i utvalget er det åpnet for at annen kompetanse trekkes inn når det er nødvendig. I Nord-Trøndelag har det i henhold til dette vært naturlig at 1 representant for reindriftsforvaltningen har vært invitert til å delta i møtene i RRU. I tillegg til dette har Gaupenemnda for Nord-Trøndelag og Fosen vært representert med 1 medlem i møtene i RRU. Dette ut fra behovet for god koordinering av arbeidet som gjøres i RRU og i Gaupenemnda.

Gaupenemnda i Nord-Trøndelag og Fosen ble opprettet med virkning fra jaktåret 1997/98 til og med jaktåret 2000/2001. Gaupenemnda skal forvalte bestanden av gaupe innenfor sitt geografiske virkeområde i tråd med forutsetningene i Stortingsmelding nr. 35 (1996-97) og Stortingets behandling av denne. Gaupenemnda er underlagt DN's instruksjonsmyndighet, og skal i faglige spørsmål søke råd hos fylkesmannen. Fylkesmannen er nemndas sekretær.

Gaupenemnda i Nord-Trøndelag og Fosen består av 5 medlemmer oppnevnt av berørte kommuner. Fylkestinget i Nord-Trøndelag fastsetter hvilke kommuner som skal oppnevne medlemmer. Representantene i gaupenemnda i Nord-Trøndelag og Fosen er oppnevnt av kommunene Lierne, Meråker, Overhalla, Steinkjer og Åfjord.

Gaupenemnda skal fatte vedtak om årlig fellingskvote, fastsette innenfor hvilke områder kvotejakta kan foregå og fordele den fastsatte kvote på hensiktsmessige jaktregioner. Nemndas vedtak skal bygge på den til enhver tid tilgjengelige kunnskap om biologiske og bestandsmessige forhold og om skadesituasjonen. Nemnda skal også fatte vedtak om bruk av midler til forebyggende tiltak mot gaupeskader, dvs disponering av den rammebevilgning som stilles til disposisjon for fylket til dette formål. Slikt vedtak fattes etter innstilling fra RRU i Nord-Trøndelag.

Den årlige kostnad til drift av det regionale rovviltutvalg i Nord-Trøndelag og gaupenemnda i Nord-Trøndelag og Fosen er ca. kr. 100.000,-

7.5.1. Konklusjon

Fylkesmannen kjenner til at det skal gjennomføres en evaluering av ordningen med regionale rovviltnemnder på landsbasis. Evalueringen omfatter begge jervenemndene og begge gaupenemndene, deriblant Gaupenemnda for Nord-Trøndelag og Fosen. De regionale rovviltutvalgene som er valgt ut for nærmere studier er utvalgene i Hedmark, Oppland og Nordland. I tillegg vil det ble innhentet noe informasjon på mer overordnet nivå fra rovviltutvalgene i de øvrige fylker.

Fylkesmannen vil avvente gjennomføringen og resultatet av denne evaluering før det tas standpunkt til spørsmålet om framtidig organisering av rovviltnemnder på regionalt nivå.

Kostnadene ved opprettholdelse av det regionale rovviltutvalget i Nord-Trøndelag og gaupenemnda i Nord-Trøndelag og Fosen er ca. kr. 100.000,- pr. år.

7.6. Informasjon.

Virksomhet rettet mot informasjon rundt store rovdyr og kongeørn vil bli prioritert. Faktabasert informasjon om bestandsutvikling, konfliktgrad, atferd m.m. vil gi et bedre grunnlag for en god samhandling mellom de ulike aktører i rovviltforvaltningen. Frykt hos befolkningen for store rovdyr og til dels manglende kunnskap om store rovdyr og kongeørn og konflikter forbundet med disse, er forhold som understreker behovet for større prioritering av informasjonsvirksomhet.

I perioden fra sommeren 1996, da utkast til forvaltningsplan for store rovdyr i Nord-Trøndelag forelå, og fram til i dag, har informasjonsvirksomheten om store rovdyr særlig vært knyttet til dette utkastet til forvaltningsplan og utarbeidelse av noe brosjyremateriell. Eksempler på dette er utarbeidelsen av brosjyren "Møte mellom mennesker og bjørn i Indre Namdal" som ble utarbeidet i et samarbeid mellom fylkesmannen i Nord-Trøndelag, miljøvernavdelingen, Politimesteren i Namdal og Lierne kommune. Denne brosjyren ble første gang laget i 1996. I 1999 ble den revidert og på nytt utgitt i 10.000 eksemplarer. Brosjyren "Gaupejakt i Nord-Trøndelag og Fosen" ble trykt i 1999. Denne brosjyren ble til ved et samarbeid mellom gaupenemnda i Nord-Trøndelag og Fosen, Politimesteren i Namdal og miljøvernavdelingene hos fylkesmennene i Nord- og Sør-Trøndelag.

De sentrale myndigheter representert ved DN og NINA har i perioden etter sommeren 1996 også bidratt med mer nasjonalt vinklet brosjyremateriell om store rovdyr. Eksempler på dette er brosjyrene "Bjørn, jerv, ulv og gaupe – vårt ansvar" og "Spor og tegn. Et hefte til hjelp i bestemmelse av store rovdyr".

I perioden etter 1996 og fram til i dag har mediabildet i stor grad vært preget av konfliktstoff og politisk stoff knyttet til store rovdyr. Media er i mindre grad tatt i bruk for mer målrettet kunnskaps- og kompetanseoverføring om store rovdyr og forhold knyttet til disse artene.

I de nærmeste år bør det satses sterkere på å gjennomføre veiledning, formidling fagmøter, kurs og seminarer for å øke kunnskapsgrunnlaget og kompetansenivået på det mer regionale og lokale nivå (kommunenivået) når det gjelder store rovdyr og kongeørn og forhold knyttet til disse. Media burde også i sterkere grad tas i bruk som kunnskaps- og kompetanseformidler i denne sammenheng. I dette ligger det at det kanskje er naturlig å benytte seg av "den norske hjorteviltforvaltningsmodellen", hvor kunnskaps- og kompetanseutvikling har vært grunnlaget for at de sentrale myndigheter har kunnet legge opp til en betydelig myndighetsoverføring fra det sentrale nivå til det regionale og det kommunale nivå.

I tillegg til dette vil det være naturlig også å ta i bruk Rovbasen som i løpet av det siste året er videreutviklet av Direktoratet for naturforvaltning. Med bakgrunn i denne bør det i sterkere grad være mulig å spre betydelig kunnskap og kompetanse om store rovdyr til ulike etater, organisasjoner, media og folk flest. Dette gjerne ved at deler av opplysningene i Rovbasen knyttes opp mot Internett. Det er svært viktig å kunne fortløpende spre informasjon om store rovdyr til allmennheten.

De årlige kostnadene for informasjonsarbeidet etter mal av det som er skissert ovenfor vil bli ca. kr. 200.000,- årlig i en periode på 5 år.

7.6.1. Konklusjon

I de nærmeste år bør det satses sterkere på å gjennomføre veiledning, formidling fagmøter, kurs og seminarer for å øke kunnskapsgrunnlaget og kompetansenivået på det mer regionale og lokale nivå (kommunenivået) når det gjelder store rovdyr og kongeørn og forhold knyttet til disse. Media burde også i sterkere grad tas i bruk som kunnskaps- og kompetansekanal i denne sammenheng. I dette ligger det at det kanskje er naturlig å benytte seg av "den norske hjorteviltforvaltningsmodellen", hvor kunnskaps- og kompetanseutvikling har vært grunnlaget for at de sentrale myndigheter har kunnet legge opp til en betydelig myndighetsoverføring fra det sentrale nivå til det regionale og det kommunale nivå. Det er lokalt gjennom dette arbeidet i mange kommuner etablert et høyt fag- og kompetansenivå på dette området. Dette har blant annet også

bidratt til større forståelse for de forvaltningsmodeller som blir anbefalt og i de fleste tilfeller også gjennomført. Som et resultat av dette har også konfliktene knyttet til forvaltningen av hjorteviltet (elg, hjort og rådyr i Nord-Trøndelag) blitt redusert til et minimumsnivå. Istedenfor konflikter har denne arbeidsmodellen bidratt til et høyt engasjement hos de berørte aktørene framfor et høyt konfliktnivå.

I tillegg til dette vil det også være naturlig å ta i bruk Rovbasen, slik at deler av opplysningene om store rovdyr og kongeørn knyttet til denne gjøres lett tilgjengelig for ulike etater, organisasjoner, media og folk flest. Dette ved at deler av opplysningene i Rovbasen knyttes opp mot Internett. Det er svært viktig å kunne spre informasjon om store rovdyr og kongeørn til allmennheten.

De årlige kostnadene for informasjonsarbeidet etter mal av det som er skissert ovenfor vil bli ca. kr. 200.000,- årlig i en periode på 5 år.

8. Litteratur.

- Ahlen, I. 1981. Hotade och sällsynta ryggradsdjur i Sverige 1980. Statens Naturvårdsverk , Solna, SNV PM 1431, 22 pp.
- Bergstrøm, M.R., Bø, T., Franzen, R., Henriksen, G., Nieminen, M., Overrein, Ø. & Stensli, O. M., 1994. Forslag til samordna bestandsovervåkning av bjørn, gaupe, jerv og ulv på Nordkalotten. Nordkalottkomiteens rapportserie: Rapport nr 34.
- Bjärvall, A., Sandgren, F. & Wabakken, P. 1990. Large Homeranges and possible early sexual maturity in Scandinavian Bears. International Conference for Bear Research and Management 8 s 237-241.
- Direktoratet for naturforvaltning, 1999. Bjørn, jerv, ulv og gaupe – vårt ansvar. Brosjyre.
- Einvik, K. & Solberg, B. 1999. Rødlistestatus for truede og sårbare arter i Nord-Trøndelag. Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, miljøvernavdelingen, rapport nr. 1 – 1999.
- Forebyggende tiltak mot rovviltskader i landbruket. 1996. Innstilling fra en arbeidsgruppe bestående av medlemmer fra Miljøverndepartementet, Landbruksdepartementet, Direktoratet for naturforvaltning, Fylkesmannen i Nord-Trøndelag og Fylkesmannen i Hedmark.
- Forvaltning av hjortevilt mot år 2000. Handlingsplan. 1995. Direktoratet for naturforvaltning. DN-rapport 1995-1.
- Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, 1995. Erfaringer med forebyggende tiltak mot rovviltskader i Nord-Trøndelag - Foreløpig evaluering av gjennomførte tiltak og foreløpige konklusjoner. Rapport.
- Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, 1996. Erfaringer med forebyggende tiltak mot rovviltskader i Nord-Trøndelag 1992-1995. Avslutningsrapport.
- Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, 1998. Møte mellom mennesker og bjørn i Indre Namdal. Brosjyre.
- Hegdal, S, Pedersen, P.H. & Riseth, T. 1999. Forvaltningen av de store rovdyrene i Nord-Trøndelag fra 1970 og fram til i dag. De ulike aktørers rolle og påvirkning. Semesteroppgave (ikke publisert), Norges landbrukshøgskole.
- Heggberget, T.M. & Myrberget, S. 1980. Bestanden av jerv i Norge i 1970-åra. Fauna 33: 52-55.
- Knutsen, K. & Pedersen, P.H. 1987. Rovvilt i Nord-Trøndelag. Bjørn 1986. Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, miljøvernavdelingen, rapport nr. 7 - 1987.
- Knutsen, K. & Pedersen, P.H. 1988. Rovvilt i Nord-Trøndelag. Bjørn, jerv og ulv 1987. Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, miljøvernavdelingen, rapport nr 4 - 1988.

- Knutsen, K. & Pedersen, P.H. 1990. Rovvilt i Nord-Trøndelag. Bjørn, jerv og ulv 1988 og 1989. Revurdering - Bjørn 1986 og 1987. Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, miljøvernavdelingen, rapport nr 4 - 1990.
- Knutsen, K. & Kjørstad, M. 1996. Gaupe i Nord-Trøndelag 1991-1996. Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, miljøvernavdelingen, rapport nr 4 - 1996.
- Kolstad, M., Kvam, T., Mysterud, I., Sørensen, O.J. & Wikan, S. 1984. Bjørnen i Norge 1978- 1982. Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk, Viltforskningen. Viltrapport 31.
- Kommunaldepartementet, 1990. ILO-konvensjon nr. 169 om urbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater.
- Krogstad, S., Andersen, R., Christiansen, F., Smith, M. & Trondsen, Ø. 1998. Forebyggende tiltak mot rovdyrskader på sau; Gjeting og bruk av vokterhund i Lierne. Årsrapport fase I – 1997. NINA oppdragsmelding 539: 1-21.
- Krogstad, S., Christiansen, F., Smith, M., Moen, R., Westerdahl, K., Tillung, R. H. & Moen, A., 1998. Forebyggende tiltak mot rovdyrskader på sau; Gjeting og bruk av vokterhund i Lierne. Årsrapport fase II – 1998. NINA oppdragsmelding 583: 1-56.
- Kvam, T., Due, R., Ingerslev, T., Kjølvik, O., Overskaug, K., Sørensen, O.J. og Vedal O., 2000. Tap av rein i et rovdyrrområde. Telemetribasert undersøkelse av tap av reinkalv i Luru reinbeitedistrikt 1997-1998. Høgskolen i Nord-Trøndelag. Utredning nr. 10. I trykk. 1-23.
- Kvam, T., Hasselvold, A., Brøndbo, K., Eggen, T. & Sørensen, O.J. 1999. Sluttrapport fra prosjektet ”Telemetribasert undersøkelse av tap av sau på beite”, - Nordfjellet i Overhalla og Kongsmoen på Høylandet, 1997-1998. – NINA Oppdragsmelding 597: 1-28.
- Kvam, T. & Jonsson, B. (Red.). NINAs strategiske instituttprogrammer 91-96. Store rovdyrs økologi i Norge. Sluttrapport NINA temahefte 8.: 208s.
- Kvam, T., Overskaug, K. & Sørensen, O.J. 1984. Jerven i Norge 1978-1983. Utbredelse og bestand. Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk, Viltforskningen. Viltrapport 32.
- Kvam, T., Sørensen, O.J., Eggen, T., Knutsen, K., Overskaug, K., Berntsen, F & Swenson, J.E. 1995. Årsrapport fra Rovdyrprosjektene i Nord-Trøndelag 1994. NINA Oppdragsmelding 364.
- Kvam, T., Sørensen, O.J., Overskaug, K., Eggen, T., Berntsen, F. & Swenson J.E. 1996. Årsrapport fra Rovdyrprosjektene i Nord-Trøndelag 1995. NINA Oppdragsmelding 424.
- Kvam, T. 1996. Bestandsestimat for gaupe 1995 - 1996. NINA. Notat til Direktoratet for naturforvaltning.
- Landa, A. 1999. Spor og tegn. Et hefte til hjelp i bestemmelse av store rovdyr. NINA/NIKU, Norsk institutt for naturforskning, Trondheim, s 1-20.

- Landa, A. & Skogland, T. 1995. The relationship between population density and body size of wolverines (Gulo gulo) in Scandinavia. *Wildlife Biology* 1: 165-175.
- Landbruksdepartementet, 1977. St. meld. nr. 14 (1976-1977) Om landbrukspolitikken.
- Landbruksdepartementet, 2000. St. meld. nr. 19 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon.
- Miljøverndepartementet. 1992. St. meld. nr. 27 (1991-1992) Om forvaltning av bjørn, jerv, ulv og gaupe (Rovviltmeldingen).
- Miljøverndepartementet. 1992. St. meld. nr. 13 (1992-1993) Om FN-konferansen om miljø og utvikling i Rio De Janeiro.
- Miljøverndepartementet. 1997. St. meld. nr. 35 (1996-97) Om rovviltforvaltning.
- Myhre, R. & Myrberget, S. 1975. Diet of wolverine (Gulo gulo) in Norway. *Journal of Mammalogy* 56: 252-257.
- Mysterud, I. & Mysterud, I. 1995. Perspektiver på rovdyr, ressurser og utmarksnæringer i dagens- og framtidens Norge. En konsekvensutredning av rovviltforvaltningens betydning for småfenæring, reindrift og viltinteresser. Biologisk Institutt, Universitetet i Oslo, Norsk Institutt for Landbruksøkonomisk Forskning, Norsk Institutt for By- og Regionforskning, Advokat Pål Christensen, Arendal, BI Handelshøyskolen, Nord-Trøndelagsforskning.
- Pedersen, P.H. 1991. CERSIM - et godt hjelpemiddel i elgforvaltningen. *Elgen* 1991: 42-44.
- Pedersen, P.H. & Sagør, J.T. 1996 Utkast til forvaltningsplan for store rovdyr i Nord-Trøndelag. Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, miljøvernavdelingen, rapport nr. 5 – 1996.
- Pulliainen, E. 1968. Breeding biology of the wolverines (Gulo gulo) in Finland. *Annales Zoologici Fennici* 5: 338-344.
- Pulliainen, E. 1988. Ecology, status and management of the Finnish Wolverine (Gulo gulo) populations. *Lutra* 31: 21-28.
- Statistisk Sentralbyrå, 1978. Jaktstatistikk 1846-1977. Norges offisielle statistikk.
- Statistisk Sentralbyrå, 2000. Jaktstatistikk 1999. Norges offisielle statistikk.
- Swenson, J.E., Sandegren, F., Franzen, R., Brunberg, S., Olander, K.A., Wabakken, P., Söderberg, A. & Bjärvall, A. 1994. Bjørnen, elgen og elgjakta. *Elgen* 1994: 28-29.
- Swenson, J.E., Sandegren, F., Wabakken, P., Bjärvall, A., Söderberg, A. & Franzen R. 1994. Bjørnens historiske og nåværende status og forvaltning i Skandinavia. NINA Forskningsrapport 053.
- Swenson, J.E., Sandegren, F., Heim, M., Brunberg, S., Sørensen, O.J., Söderberg, A., Bjärvall, A., Franzen, R., Wikan, S., Wabakken, P. & Overskaug, K. 1996. Er den skandinaviske bjørnen farlig? NINA Oppdragsmelding 404.

- Swenson, J.E. & Sandegren, F. 1996. Et bestandsestimat for bjørn i Sverige og Norge, våren 1996. NINA. Notat til Direktoratet for naturforvaltning.
- Sørensen, O.J., Mysterud, I. & Kvam, T. 1984. Sentral registrering av store rovdyr i Norge. Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk, Viltforskningen. Viltrapport 30.
- Sørensen, O.J., Kvam, T., Wabakken, P. og Landa, A. 1986. Ulven i Norge 1948-84. Utbredelse og bestand. Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk, Viltforskningen, Viltrapport 33.
- Wabakken P, Bjärvall A, Franzen R, Maartmann E, Sandgren F & Söderberg A 1992. Det svensk-norske bjørneprosjektet 1984-1991. NINA Oppdragsmelding 146.
- Aanes, R. & Andersen, R. 1993. Fremdriftsrapport 1993. Rådyrprosjektet - Jøa. NINA.

V E D L E G G